EUGEN PAVEL

SEXTIL PUŞCARIU ŞI IORGU IORDAN: AFINITĂŢI ELECTIVE

Atunci când între doi oameni de ştiinţă, aparţinând unor şcoli diferite, adeseori aflate în dispută, se stabilesc punţi de legătură durabile, ne întrebăm, pe bună dreptate, pe ce fundamente s-a clădit această comuniune de idei. Este şi cazul relaţiilor statornicite, imediat după Primul Război Mondial, între Sextil Puşcariu şi Iorgu Iordan, deveniţi peste timp doi veritabili coloşi ai lingvisticii noastre.

Este cunoscut faptul că S. Puşcariu nu avea prea mulţi adepţi sau simpatizanţi la Iaşi. Dimpotrivă. Se pare că, după preluarea *Dicţionarului Academiei*, el a trezit destule resentimente din partea lui A. Philippide, care îi va critica teza de doctorat despre diminutivele româneşti, precum şi lucrarea de docenţă, imputându-i ulterior că i-ar fi împrumutat, chipurile, 22 de etimologii[1]. Nici elevii lui A. Philippide nu se vor lăsa mai prejos, între care Ilie Bărbulescu şi Giorge Pascu, ultimul pretându-se chiar la atacuri dure, neprincipiale, taxând unele dintre studiile lui Puşcariu drept o „monstruozitate", iar pe autorul lor, „un şarlatan" (Pascu 1922, p. 287, 292). În acest concert cvasidenigrator, o voce va face excepţie. Este cea a tânărului lingvist Iorgu Iordan, concitadinul acestor detractori fără scrupule, el însuşi discipolul lui Philippide, dar care va avea tactul şi înţelepciunea de a privi cu o reală deferenţă şi admiraţie înfăptuirile confratelui mai mare, stabilit între timp la Cluj.

Paginile de corespondenţă inedită pe care le vom prezenta îşi propun să surprindă naşterea şi evoluţia acestor raporturi, ştiinţifice şi umane, care s-au derulat, pe parcursul anilor 1921–1937, prin intermediul celor 56 de scrisori adresate de Iorgu Iordan lui Sextil Puşcariu. Începuturile dialogului epistolar la care ne referim sunt declanşate de recenzia amplă pe care Puşcariu o dedicase, în primul volum din „Dacoromania", tezei de doctorat din 1921 a lui Iorgu Iordan, intitulată *Diftongarea lui* ***e*** *şi* ***o*** *în poziţiile* ***ă***, ***e***. Recenzentul remarca modul în care autorul discută chestiunea metafoniei „cu talent, cu pricepere şi sârguinţă, întemeiat pe un material cu mult mai bogat, pe care îl clasează în mai multe categorii şi subdiviziuni, izbutind să dea câteva explicări nouă şi de amănunt şi – ceea ce merită a fi relevat îndeosebi – discutând şi chestiuni de ordin principiar" (Puşcariu 1920–1921, p. 377–378). Desigur, Puşcariu va surprinde şi limitele lucrării, ale concepţiei pe care se edifică, „neogramaticianul" clujean avertizând că „trebuie să ne lepădăm de prejudecăţile şi concepţiile aprioristice ale şcoalei neogramaticale, care priveşte evoluţiunile fono-

[1] Faţă de cavalcada criticilor lui A. Philippide, declanşate în „Viaţa românească" din 1906 în jurul „specialistului român", care îl vizau şi pe Sextil Puşcariu, acesta va răspunde la obiect, caustic, demontând acuzaţiile, dar refuzând în final să mai continue discuţia: „Articolul d-lui Ph. va urma – nu însă pentru mine" (Puşcariu 1907, p. 208).

Caietele Sextil Puşcariu, II, 2015, Cluj-Napoca, p. 327–384

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

logice ca un fel de molimă ce se răspândeşte fără ca noi să avem cunoştinţă de ea, sau ca nişte avalanşe care cuprind dintr-odată toate cuvintele construite la fel" (*ibidem*, p. 386).

Prompt, Iordan îi va scrie plin de emoţie lui Puşcariu, mărturisindu-i, în prima scrisoare datând din 20 ianuarie 1921, că rândurile acestuia i-au umplut „inima de acea bucurie firească pe care oricine o simte când îşi vede preţuite, chiar cu rezerve, munca şi osteneala într-o ramură de activitate oarecare". El se arăta, totodată, deschis oricăror observaţii şi îndreptări izvorâte dintr-un „cuget curat". Surprinderea lui Iordan faţă de gestul profesorului clujean de a-i analiza lucrarea era cu atât mai mare cu cât, aşa cum se va destăinui peste mai multe decenii (într-o conferinţă rostită la centenarul lui Sextil Puşcariu, la Academia Română), s-ar fi aşteptat, după adversitatea mentorului său faţă de Puşcariu, ca acesta din urmă să-l ignore total, „să nu se ocupe de mine ca cercetător, să tacă din gură, cum se spune familiar, ceea ce ar fi fost deja foarte mult, dacă ţinem seama de felul cum s-au manifestat alţi contemporani ai săi" (Iordan 1977a, p. 576). Făcând abstracţie de antecedente, Puşcariu dă dovadă de un spirit aristocratic exemplar, de comprehensiune şi răbdare în a judeca, *sine ira et studio*, contribuţiile unui lingvist în formare.

Marea calitate morală, prin excelenţă, pe care i-o găseşte Iordan lui Puşcariu, în aceeaşi rememorare târzie, este obiectivitatea. Cuvântul apare ca un laitmotiv şi în scrisorile pe care i le trimitea Iordan interlocutorului său. O încercare temerară a lui Puşcariu de punere la punct a lui G. Weigand, fostul său profesor de la Leipzig, în cadrul rubricii *Pe marginea cărţilor* din „Dacoromania", este aprobată fără rezerve, într-o scrisoare din 26 martie 1927, în special pentru faptul că „aţi putut în chip minunat să vă păstraţi calmul şi obiectivitatea". Referindu-se tot la notele extinse de lectură ale lui Puşcariu, Iordan este impresionat apoi de modul în care este receptată, pe un ton neutru, deloc ostil, publicarea primului volum din *Originea românilor* de A. Philippide. Cu mult tact, lingvistul clujean se eschivase, de fapt, să se pronunţe îndeaproape despre această scriere, motivând că aşteaptă apariţia volumului II, dar fără să se sustragă totuşi de la un verdict de bun simţ: „E o lucrare fundamentală, care denotă o putere de muncă ce trebuie să inspire oricui cel mai profund respect" (Puşcariu 1924–1926, p. 1333). Faţă de această lecţie de onestitate, mai tânărul coleg ieşean îi scrie, într-o efuziune de sinceritate:

> „Mare satisfacţie mi-au produs aprecierile Dvoastre asupra operei lui Philippide. Reputaţia de om obiectiv pe care v-aţi câştigat-o de mult şi pe care eu personal am avut ocazie s-o verific aşa de des, va creşte şi mai mult în ochii tuturor specialiştilor".

Nu lipsesc din scrisoarea amintită a lui Iordan nici comentariile de ordin strict ştiinţific, unele dintre construcţiile legate de „gramatica dialectului" prezentate de Puşcariu în articol incitându-l să aducă noi precizări pertinente:

> „[…] despre expresii ca *are să-l certe el preoteasa pe popă* am vorbit şi eu pe scurt în «Arhiva», 1923, pag. 408, explicându-le ca având două subiecte: *el* este subiectul primitiv, când se referea, se înţelege, la un lucru sau fiinţă de genul masculin; dar adesea vorbitorul se temea că acest *el* nu spune lămurit la cine se gândeşte, şi atunci căuta să

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

precizeze, adăugând după pronume substantivul, căruia acesta trebuie să-i ţie locul. Cu vremea s-a generalizat *el* şi la construcţii unde subiectul era de genul feminin, fiindcă *el* s-a gramaticalizat".

În 1933, când va fi propus prima oară de către Puşcariu pentru a fi ales membru corespondent al Academiei Române, Iordan face din nou elogiul, într-o scrisoare datată 21 mai, al aceloraşi calităţi rar întâlnite, generozitatea şi imparţialitatea, pe care le etalase cu prisosinţă profesorul de la Cluj:

„Este încă o dovadă, între atâtea altele, de interesul pe care mi-l arătaţi de atâta vreme şi care izvorăşte, în primul rând, din părerea D-Voastre, mai mult sau mai puţin favorabilă, despre activitatea mea ştiinţifică. În acelaşi timp însă, atitudinea D-Voastre înseamnă ceva care în ochii mei valorează mai mult decât orice: din ea se vede obiectivitatea adevăratului om de ştiinţă, care apreciază lucrurile bune nu numai atunci când vin de la discipolii şi prietinii săi, ci şi atunci când este vorba de oameni care aparţin altor şcoli şi profesează convingeri ştiinţifice adesea deosebite".

Iar atunci când va fi primit în Academie, Iordan nu va pierde ocazia de a-i mulţumi, într-o scrisoare din 5 iunie 1934, protectorului său dezinteresat şi de a-i pune în evidenţă trăsăturile de caracter binecunoscute:

„Aţi dovedit încă o dată că sunteţi stăpânit şi în asemenea chestii, mai mult ori mai puţin personale, de aceeaşi obiectivitate care se manifestă în toate operele D-Voastre ştiinţifice. Căci legăturile pur omeneşti dintre noi, oricât de strânse ar fi, n-au acel caracter de veche prietenie care singur hotărăşte, în majoritatea cazurilor, de soarta unei candidaturi la Academie".

Proiectele ştiinţifice desfăşurate în cadrul Muzeului Limbii Române îi suscită şi ele interesul lui Iordan, determinându-l să-şi expună punctele de vedere, să intervină cu sugestii, aşa cum procedează în cazul *Atlasului lingvistic român*, pe marginea căruia îşi exprimă opinia, într-o scrisoare din 8 noiembrie 1929. Invitat să se pronunţe cu privire la chestiunile care vor figura în chestionarul alcătuit pentru ancheta pe teren, Iordan este de părere că ar fi util

„să se acorde cea mai mare atenţie graniţelor dialectale din toate punctele de vedere (fonetic, morfologic, sintactic şi lexical). De aceea trebuiesc alese printre cuvinte şi forme mai ales de acelea care ne pot informa asupra întinderii geografice a diverselor graiuri. În ce priveşte sunetele, chestia pare mai uşoară, întrucât se cunosc diferenţele de la o regiune la alta".

Temele în jurul cărora gravitează corespondenţa rămân, în rest, cele specifice unor oameni de ştiinţă absorbiţi de preocupările universitare şi academice: schimbul de publicaţii, promisiunea unor viitoare recenzii, numirea ca suplinitor la Catedra de filologie romanică, concursurile de la catedră, organizarea unor congrese, dificultatea tipăririi unor cărţi, călătoriile în străinătate, întâlnirile cu marii lingvişti ai vremii (printre care W. Meyer-Lübke, Leo Spitzer, Carlo Battisti, Antoine Meillet sau Karl Jaberg), legăturile cu diverşi lingvişti români, dintre care nu lipsesc „muzeiştii", cum îi numeşte şi Iordan. Vizitându-l, de pildă, în 1921, la Bonn,

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

pe Meyer-Lübke, Iordan se simte flatat de felul neconvenţional, afabil, în care a fost primit, sesizând însă şi o situaţie care l-a pus pe gânduri:

> „Două lucruri m-au mirat în biblioteca acestuia: bogăţia neobişnuită, cel puţin pentru un român, a colecţiilor de texte, reviste şi tratate de orice fel asupra limbilor romanice, pe de-o parte; pe de altă parte, sărăcia, aproape ruşinos simţită de mine, ca român, privitoare la limba noastră".

De aici şi decizia sa de a se implica în acoperirea acestor goluri, făcând apel la Puşcariu şi la alte instituţii de cultură să completeze urgent biblioteca „celui dintâi seminar romanic din Germania".

Atent, el îl va anunţa de fiecare dată pe Puşcariu atunci când îi va recenza acestuia o lucrare, fie în „Arhiva", fie în „Zeitschrift für romanische Philologie", „al cărei recenzent am devenit în mod oficial de acum aproape un an", după cum scria în 28 noiembrie 1926. E drept, primele recenzii ale lui Iordan la scrierile lui Sextil Puşcariu sunt oarecum expozitive, fără evaluări, în special cele publicate în „Arhiva" ieşeană, unde nu ezită să-şi exprime câteva rezerve. Dacă în recenzia sa despre discursul academic *Locul limbii române între limbile romanice* admitea, prudent, că nu şi-a propus să verifice „soliditatea tuturor afirmaţiilor" (Iordan 1921a, p. 129), în cea dedicată lucrării *Der* ***lu*** *– Genetiv im Rumänischen*, el conchide că „argumentarea autorului este ingenioasă, dar nu aşa de convingătoare" (Iordan 1921b, p, 130). Mai târziu, în „Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide", al cărui director devenise, Iordan îi va consacra o cronică elogioasă la *Études de linguistique roumaine*, autorul fiind considerat „un învăţat perfect obiectiv, capabil să pătrundă în sistemele de gândire şi în metodele de lucru ale altora, fără a se lăsa influenţat de obişnuinţă, de şablon"[2] (Iordan 1938, p. 300). Gândindu-se, poate, la atacurile vindicative ale lingviştilor ieşeni din urmă cu mai mulţi ani, el simte nevoia, într-un mod reparatoriu, să reitereze o dată în plus obiectivitatea şi echilibrul lui Puşcariu, ale cărui polemici sunt „potolite şi urbane în cel mai înalt grad", încât orice adversar ar trebui să se simtă dezarmat în faţa unui om „atât de blajin şi de ponderat" (*ibidem*).

Ceea ce îl fascinează, sub raport ştiinţific, la Puşcariu este receptivitatea acestuia la conceptele novatoare, neînchistarea în teorii depăşite, aşa cum îi mărturisea într-o scrisoare din 8 octombrie 1930, în care îl admiră pentru faptul că,

> „deşi teoretic sunteţi un partizan al şcolii vechi, în realitate arătaţi la tot pasul o largă înţelegere şi o mare obiectivitate faţă de tot ce se abate de la doctrina neogramaticilor".

Mergând pe meandrele confesiunii epistolare, Iordan pare a se lamenta de câte ori are prilejul, excedat fie de grijile familiale („Nu numai că-s căsătorit şi, prin urmare, am o gospodărie destul de complicată, dar întreţin la şcoală pe o soră a mea"), fie de slujbele care îl consumau („Afară de asta sunt asociat la un liceu particular, unde sunt obligat prin statutul de asociaţie să predau un anumit număr de ore pe săptă-

[2] Spiritul de obiectivitate şi temperamentul de „om blajin" ale savantului clujean vor fi evocate de Iordan şi peste câteva decenii (vezi Iordan 1966, p. 151 şi urm.), nu însă şi în *Memorii*.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

mână. Nevoile vieţii!"), fie de problemele de sănătate („Umblu cu şoşoni, fiindcă gheată nu pot pune, şi merg foarte puţin pe jos, ca să nu-mi obosesc piciorul şi, deci, să agravez rana"), fie de lipsa banilor care îl împiedica să-şi publice lucrările. Nu ştim, deocamdată, cum a reacţionat Puşcariu la acest gen de văicăreli, oarecum excesive, pe care i le împărtăşea fără reticenţe interlocutorul său epistolar.

Capitolul cel mai consistent al acestei corespondenţe este însă cel privitor la colaborarea lui Iorgu Iordan la *Dicţionarul limbii române*. Invitat de Puşcariu să se alăture colectivului de la Cluj, Iordan acceptă, cu multă satisfacţie, această ofertă, aşa cum rezultă din primele rânduri ale scrisorii de răspuns din 29 iunie 1924:

> „Propunerea Domniei voastre de a colabora la *Dicţionarul Academiei* mă bucură cu atât de mult, cu cât vine de la un om care ştiu că-mi apreciază activitatea filologică în afară de orice consideraţii de persoană sau de «şcoală», ba, s-ar putea spune, împotriva acestor consideraţii. De aceea vă declar că în principiu primesc din toată inima invitaţia pe care mi-o faceţi şi că, potrivit puterilor şi mijloacelor mele ştiinţifice destul de modeste, voi lucra cu râvnă şi cu dragoste".

Bine calculat, lingvistul ieşean începe să-şi „negocieze", totodată, partea sa de contribuţie, modalităţile de preluare a fişelor şi de predare a materialului redactat şi alte „chestii de amănunt", între care, desigur, condiţiile de plată, de care rareori era mulţumit. Încredinţat că au ajuns la o înţelegere, Iordan va reveni peste o săptămână, animat de o convingere fermă:

> „În urma lămuririlor pe care le daţi în ultima Dvoastră scrisoare, colaborarea mea la *Dicţionarul Academiei* este asigurată şi de fapt. Rămâne să vie toamna pentru a mă apuca de muncă şi mă rog lui Dumnezeu ca activitatea mea în acest domeniu să corespundă încrederii Dvoastre şi dorinţii mele".

Va urma o etapă de iniţiere în lucrul la Dicţionar, în care figura neapărat şi o vizită documentară la Cluj. În memorialul său din 1977, Iordan consemnează: „Personal, l-am cunoscut pe Puşcariu în septembrie 1924, când m-am dus la Cluj" (Iordan 1977a, p. 575). În realitate, cei doi nu s-au cunoscut atunci, întrucât venirea lui Iordan la Cluj s-a suprapus cu plecarea lui Puşcariu la Geneva, pentru a participa la Sesiunea Ligii Naţiunilor (Puşcariu 1978, p. 687 şi urm.). Iordan fusese avertizat deja de către Puşcariu în legătură cu absenţa sa din Cluj şi îi mulţumea într-o carte poştală din 5 august 1924 pentru că îl însărcinase pe Theodor Capidan să-l ghideze şi să-l introducă în laboratorul dicţionarului.

Paginile de corespondenţă din 16 octombrie 1924 clarifică şi mai bine acest episod. Iordan va relata acum, cu lux de amănunte, impresiile despre atmosfera pe care a întâlnit-o la Muzeu, precum şi modul în care au decurs primele sale zile de lexicograf:

> „Mi-a părut rău că nu v-am găsit şi pe Dv. acolo, căci sigur că folosul mieu ar fi fost mai mare. Mai pe urmă m-am gândit că această întâmplare a avut şi o parte bună: [i-]am cunoscut bine pe dnii Lacea, Capidan şi Drăganu (ca să nu mai pomenesc pe d. Pop, cu care am fost foarte multă vreme împreună), ceea ce n-aş fi putut face în aceeaşi măsură,

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

dacă aţi fi fost şi Dvoastră acolo. Aţi aflat, desigur, şi de ceea ce am făcut, mai exact de ceea ce… n-am făcut, cât am stat în Cluj".

Urmează un raport amănunţit prezentat în faţa coordonatorului dicţionarului, conceput din perspectiva învăţăcelului conştiincios, gata să-şi ia în serios noua postură şi să-şi însuşească cât mai temeinic normele de redactare:

„M-am iniţiat într-o oarecare măsură în partea tehnică a dicţionarului. În primul rând, mi-am notat toate prescurtările din care s-au luat citaţiile cuprinse în cele cinci casete cu fişe luate de mine pentru anul 1924–[19]25. Apoi am luat cunoştinţă, notând ce mi s-a părut mai greu de reţinut, despre tot ce priveşte redactarea: aşezarea exemplelor, definiţia vorbelor, felul de a scrie explicaţiile ş.a. Desigur că această parte e cea mai grea şi de aceea numai după o experienţă mai îndelungată voi fi stăpân, cu oarecare aproximaţie, pe ea. Am început acolo să lucrez şi un cuvânt, nu prea simplu: verbul *a întinà*, pe care d. Capidan l-a găsit lucrat satisfăcător".

În săptămâna următoare, conştient de dificultatea şi de amploarea lucrării, de termenele presante ce trebuiau onorate, dar care nu-i înfrânaseră pofta de lucru iniţială, Iordan este decis să-şi schimbe programul,

„măcar că mi-am propus să lucrez trei după-amiezi, câte cel puţin 4–5 ore în şir, mă tem că voi lucra în fiecare zi, cel puţin acum, la început",

spre a se deprinde cu partea tehnică, care i se pare cea mai complicată. În ritmul alert pe care şi-l impusese, el va reuşi să încheie primele cuvinte „redactate definitiv" şi să expedieze deja la 1 decembrie 1924 „un manuscript de vreo 40 [de] şferturi de coală", care cuprindea munca sa la *Dicţionar* din primele săptămâni ale lunii noiembrie. Va avea loc şi prima întâlnire dintre cei doi, Iordan ajungând la Cluj, potrivit corespondenţei, în 14 decembrie 1924. Cu timpul însă, entuziasmul din primele momente pare să se fi diminuat, iar planificarea nu va fi întru totul respectată, căci, peste aproape un an, pe data de 6 noiembrie 1925, Iordan îşi exprima speranţa că abia

„pe la începutul lunii viitoare să termin tot materialul luat de mine în toamna lui 1924 pentru campania de lucru 1924–[19]25. Lăsând la o parte neologismele, conform înţelegerii cu Dvoastră, mai am numai ceva mai mult de o cutie bună de fişe".

Totodată, el îşi dă seama că munca sa „lasă de dorit supt raportul calităţii". Inevitabilul părea să se producă nu peste mult timp, căci aglomerarea activităţilor în care se angrenase, la care se adăugau călătoriile de studii în străinătate, nu-i mai lăsau răgazul să se dedice muncii la dicţionar cu dăruirea necesară. De altfel, plecarea sa la Paris, în ianuarie 1925, pusese deja sub semnul îndoielii posibilitatea de a-şi mai menţine colaborarea. El îl va anunţa, astfel, pe Puşcariu, în 2 decembrie 1925, că, începând din anul următor, se va retrage, neuitând să adauge în final că, „orice ar fi, sentimentele mele nu se pot schimba"[3]. Va continua totuşi să-şi recu-

[3] Va interveni, probabil, o răcire temporară a relaţiilor, căci, într-o scrisoare către Constantin Lacea, din 22 februarie 1926, Iordan spunea: „Puşcariu nu mi-a mai scris de la discuţia pe care am avut-o în chestia colaborării mele la *Dicţionar*" (Mangu 1982, p. 124).

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

pereze restanţele, deşi încasarea „onorarului” nu îl satisfăcea întotdeauna. La 1 mai 1926, îi scria lui Puşcariu că

> „au rămas nelucrate ceva mai mult decât o cutie de fişe, dar pe la mijlocul lui iunie sper să le isprăvesc şi cu aceasta să împlinesc angajamentul de a fi lucrat cinci cutii”.

În fine, în 14 mai 1926, îi comunică lui Puşcariu că a reuşit să redacteze „definitiv de la cuvântul *interes* până la *isţeli* incluziv”. Epistolarul ne oferă, prin urmare, elemente suficiente de a reconstitui mai exact contribuţia lui Iordan la DLR, desfăşurată în intervalul septembrie 1924–iunie 1926, mai ales că el însuşi mărturisea: „am lucrat puţin la dicţionar, n-aş putea să precizez cam cât, la litera *i*, care, cum ştiţi, în forma veche a Dicţionarului este pusă împreună cu litera *î*” (Iordan 1977a, p. 575). După cum se menţionează în prefaţa la tomul II din DLR, partea I, F–I, semnată de S. Puşcariu, partea redactată de I. Iordan constă numai în „cuvintele ÎNCĂ şi o parte a celor începătoare cu ÎNSI- şi ÎNSU-, în total 18 coloane”. Sunt numeroase indicii însă, pe care ni le relevă scrisorile, pentru a deduce că partea sa de contribuţie nu s-a limitat doar la atât. Pe de altă parte, Iordan va recunoaşte şi el mai târziu, cu toată francheţea, că nu l-a captivat în mod deosebit munca la dicţionar:

> „Nu mi-a plăcut mult această muncă, deşi mă interesa, fiindcă este grea, migăloasă şi nu prea dă satisfacţii strict ştiinţifice. Este mai interesantă munca de revizor, adică de control şi verificare a ceea ce fac alţii, pe care o fac, în continuare, de mulţi ani, cu mare plăcere” (*ibidem*).

Încetarea colaborării la dicţionar nu a atras după sine şi o deteriorare a raporturilor umane, corespondenţa lui Iordan păstrând aceeaşi ritmicitate, cu un schimb de informaţii la fel de consistent, lăsând cale deschisă şi unor destăinuiri cu un conţinut mai sensibil. Aflat într-un moment de cumpănă, confesiunea epistolierului Iordan invocă pentru prima oară în această corespondenţă orientările sale ideologice, într-o scrisoare din 18 mai 1936. Profesorul ieşean evocă plin de amărăciune „campania” dezlănţuită datorită simpatiilor de stânga pe care le afişase şi care dăduseră apă la moară unora dintre detractorii săi universitari şi nu numai. El este contrariat de faptul că, deşi după interzicerea mişcării antifasciste şi percheziţia la care a fost supus în noiembrie 1934 „afacerea” s-a clasat şi i s-a dat ordonanţă de neurmărire, tracasările din partea adversarilor politici nu s-au oprit. De aceea, se arată dispus chiar să renunţe la calitatea de membru corespondent al Academiei pentru a nu-i produce lui Puşcariu eventuale neplăceri. Stigmatizat pentru convingerile sale politice, Iordan îi declară franc companionului său epistolar:

> „A fi comunist nu mi se pare ceva infamant, pentru că nu văd întru cât *concepţia* politico-socială care poartă acest nume ar fi mai condamnabilă decât altele”.

Nu punem în discuţie aici compromisurile politice pe care le-a făcut Iorgu Iordan de-a lungul anilor[4], himerele care l-au bântuit, nici poziţionările ideologice cunoscute ale lui Sextil Puşcariu, ci doar paradoxul pe care ni-l oferă acest mo-

[4] Vezi, în acest sens, Bozgan 1998, p. 320–332.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

ment: un om de stânga se destăinuie, frust, fără inhibiţii, unui om de dreapta, convins că resorturile intelectuale care stăteau la baza relaţiei lor sunt mai presus de orice implicare de ordin politic, iar crezul fiecăruia nu ar avea de ce să afecteze schimburile lor de idei. Este aceasta nu numai o lecţie de toleranţă, care nu şi-a pierdut actualitatea, dar şi un argument pentru a percepe corespondenţa celor doi iluştri cărturari atât ca document biografic şi afectiv, cât şi ca model existenţial[5].

ANEXĂ

1.

Iaşi, 1921, ianuarie 20

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Rândurile Dvoastre, aşa de binevoitoare faţă de mine[6], mi-au umplut inima de acea bucurie firească pe care oricine o simte când îşi vede preţuite, chiar cu rezerve, munca şi osteneala într-o ramură de activitate oarecare. Vă asigur cu toată sinceritatea că voi primi bucuros toate obiecţiile şi toate îndrumările, pe care le voi găsi pornite dintr-un cuget curat, cum m-am încredinţat deja că vor fi ale Dvoastre. Sfatul de a audia în străinătate cursuri de filologie romanică l-aş urma cu atât mai repede, cu cât eu însumi nutresc acelaşi gând încă dinaintea războiului. Dar tot felul de împrejurări m-au împiedicat de la realizarea acestei dorinţi. Printre aceste piedici cea mai importantă şi care va dăinui încă este lipsa de mijloace materiale. Fiindcă veni vorba despre asta, îmi permit să vă destăinuiesc că de 6 ani de zile nevoi de tot felul m-au silit să muncesc în şcoală câte 30 ore pe săptămână, câteodată chiar mai mult. În asemenea condiţiuni înţelege oricine că nu se poate lucra cum se cuvine într-o disciplină ştiinţifică atât de pretenţioasă cum este filologia română.

Întemeierea la Paris a Institutului de Istorie şi Filologie[7] mi-ar da dreptul să privesc mai optimist viitorul; orice speranţă însă încetează aproape deplin la gândul că şi în această chestie s-ar putea proceda potrivit urâtului nostru obicei al pământului. În orice caz, voi face tot posibilul să plec în Germania măcar pentru un an. Mă tem numai că va mai trece vreme până atunci.

Vă mulţumesc pentru trimiterea discursului Dvoastre de recepţie şi vă rog să mă socotiţi ca abonat la publicaţia despre care vorbiţi în scrisoare.

Primiţi, vă rog, salutările mele distinse.

I. Iordan
str. Lăpuşneanu 32

[5] Corespondenţa pe care o publicăm în continuare se află în Arhiva Sextil Puşcariu, păstrată la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu”, unde, în urma dispoziţiei testamentare a nepoatei savantului, lingvista Magdalena Vulpe (1936–2003), un colectiv de cercetători se ocupă de mai mulţi ani de editarea ei integrală.

[6] Iordan are în vedere recenzia pe care Puşcariu o publicase în DR, I, p. 377–396, despre teza sa de doctorat, *Diftongarea lui **e** şi **o** în poziţiile **ă, e***, apărută la Iaşi, Institutul de Arte Grafice şi Editură „Viaţa Românească”, 1920 [pe copertă: 1921], 352 p.

[7] Se referă la înfiinţarea, în 1920, sub egida Academiei Române, a Şcolii Române de la Paris (Fontenay-aux-Roses), care va fi inaugurată, sub conducerea lui Nicolae Iorga, abia în 1922.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

2.

Iaşi, 1921, februarie 27

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Am primit extrasul din „Zeitschrift", conţinând articolul Dvoastre asupra genitivului românesc cu *lu*[8], pe care aţi avut bunăvoinţa de a mi-l trimete, şi vă mulţumesc călduros pentru această amabilă atenţie. Nădăjduiesc să pot face în curând o dare de samă despre acest articol[9], precum şi despre discursul Dvoastre, rostit la Academie[10], în revista de filologie şi istorie „Arhiva", care va ieşi peste câtva timp. Cunoaşteţi activitatea dinaintea războiului a acestei publicaţii, care a apărut aproape 30 ani fără întrerupere.

Un număr de profesori din Iaşi au hotărât să scoată din nou revista aceasta, întemeind o societate de istorie şi filologie, care nu va fi decât continuarea supt o altă formă, mai specializată, a vechii societăţi literare şi ştiinţifice din oraşul nostru. Greutatea cea mai mare este, negreşit, găsirea fondurilor necesitate de tipărirea, care acum este aşa de costisitoare, a revistei; avem totuşi speranţa că vom birui această greutate.

Mulţumindu-vă încă o dată pentru trimeterea publicaţiilor Dvoastre, vă rog să primiţi salutările mele distinse.

I. Iordan
str. Lăpuşneanu 32

3.

Bonn, 24 octombrie 1921

Prea stimate Domnule Puşcariu,

Împrejurările mi-au permis să vin încoace poate chiar mai repede decât speram astă-iarnă. Prin aceasta mi-am împlinit o dorinţă, pe care am purtat-o în inimă ani de-a rândul; în acelaşi timp, am putut urma şi sfaturilor Dvoastre, date cu atâta bunăvoinţă.

Mă găsesc aici de patru săptămâni, după ce am stat la Berlin mai bine de o lună. Voi rămânea un an întreg, poate şi doi, în cazul când speranţa mea de a mă duce în toamna viitoare la Institutul Românesc din Paris nu se va putea realiza[11]. Pe d. prof. Meyer-Lübke[12], căruia, din pricina amabilităţii şi bunăvoinţii sale, îi datoresc în bună parte venirea mea la Bonn, l-am văzut chiar din primele zile ale sosirii mele încoace, iar de atunci până în momentul de faţă am fost deseori împreună, fie pentru a ne vizita reciproc, fie pentru diferite informaţii, pe care împrejurările m-au silit să i le cer când şi când. De la început mi-a arătat o extremă bunăvoinţă şi simpatie, punându-se la dispoziţie pentru tot felul de lămuriri şi sfaturi trebuincioase unui începător în ale filologiei romanice. Tot în primele zile a avut bunătatea de a mă însoţi până la Seminarul Dsale, unde iarăşi mi-a dat toate explicaţiile trebuincioase şi, bineînţeles, cheia, ca oricărui membru regulat al seminarului. Două lucruri

[8] Puşcariu 1921, p. 76–82.
[9] Vezi Iordan 1921b, p. 129–131.
[10] Iordan, 1921a, p. 126–129.
[11] În legătură cu această tentativă nereuşită de a fi admis la Fontenay-aux-Roses a se vedea şi corespondenţa lui I. Iordan cu N. Iorga, în „Manuscriptum", V, 1974, nr. 2 (15), p. 81–84, precum şi Iordan 1977b, p. 64–66.
[12] Wilhelm Meyer-Lübke (1861–1936), cunoscut romanist elveţian, profesor la universităţile din Jena, Viena şi Bonn, autor al *Romanisches etymologisches Wörterbuch* (1911).

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

m-au mirat în biblioteca acestuia: bogăţia neobişnuită, cel puţin pentru un român, a colecţiilor de texte, reviste şi tratate de orice fel asupra limbilor romanice, pe de-o parte; pe de altă parte, sărăcia, aproape ruşinos simţită de mine, ca român, privitoare la limba noastră. Din primul moment am luat în cugetul mieu hotărârea de a face tot posibilul pentru ca situaţia aceasta să se îmbunătăţească în ceea ce ne priveşte: m-am hotărât, adică, să mă adresez autorilor şi instituţiilor de cultură din ţară pentru trimetere de cărţi seminarului romanic din Bonn. Oricât de pesimiste socoteli aş face, sper totuşi să pot aduna măcar 80–100 [de] volume, care ar reprezenta chiar cu oarecare modestie, să zicem, dar ar reprezenta şi limba românească alături de surorile ei în biblioteca celui dintâi seminar romanic din Germania. Dacă vă scriu şi Dvoastră despre această intenţie a mea, o fac pentru că am nevoie de sprijinul Dvoastră în aducerea ei la îndeplinire. În calitate de romanist şi membru al Academiei, sper că veţi încerca să susţineţi cu toată căldura această cerere a mea la Academie, care singură ar putea întrece modestele mele pretenţiuni, socotite mai sus la 80–100 volume. De aceea vă fac aici rugăminte formală în sensul celor de mai sus, în speranţa că dorinţa exprimată în această scrisoare, dorinţă care cred că e şi a Dvoastră, se va realiza.

Primiţi, vă rog, salutările mele distinse.

I. Iordan
Rosental 15 Parterre

P.S. Când va apărea „Buletinul Muzeului Limbii Române”, vă rog să mi-l trimeteţi şi mie, ca abonat.

I. I.

4.

Iaşi, 1923, noiembrie 17

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Binevoitoarele Dv. rânduri, pentru trimeterea cărora vă mulţămesc cu recunoştinţă, îmi dau prilej să vă adresez două rugăminţi.

În vara anului acestuia am cunoscut doi oameni care ar fi vrut să aibă *Locul limbii române*[13]. M-am adresat unui librar din Iaşi, care-i singurul depozitar de aici al publicaţiilor Academiei, dar nu l-am putut face să-mi procure lucrarea Dv. Deoarece ţiu să aduc cunoscuţilor miei acest serviciu, care e în aceeaşi vreme şi un serviciu făcut ştiinţii româneşti, îmi permit să vă întreb cum aş putea obţinea două exemplare din scrierea pomenită. În caz când nu se mai găseşte în comerţ, iar Dv. aţi mai avea câteva exemplare şi, se înţelege, aţi fi dispus să le daţi, vă pot comunica numele doritorilor: 1) Giovanni Maver[14], prof. supl. la Padova (la Universitate!), fost elev al lui Meyer-Lübke, şi cunoscut de mine astă-vară la Spitzer[15], cu

[13] Discursul de recepţie, cu titlul *Locul limbii române între limbile romanice*, rostit de Puşcariu în şedinţa solemnă a Academiei Române, din 11 iunie 1920, cu un răspuns de Ioan Bianu, a apărut în seria Academia Română, *Discursuri de recepţiune*, XLIX, Bucureşti, Librăriile Cartea Românească şi Pavel Suru, 1920, 54 p.; republicat în Puşcariu 1974, p. 133–169.

[14] Giovanni Maver (1891–1970), slavist italian, specialist în studii poloneze, profesor la Universitatea din Padova şi apoi la Universitatea „La Sapienza” din Roma.

[15] Leo Spitzer (1887–1960), romanist şi hispanist austriac, promotor al criticii stilistice. Profesor la Universităţile din Marburg şi Köln, s-a exilat în anii ’30 în Statele Unite. Iordan a recenzat în

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

care-i foarte bun prieten; 2) Dr. Heinrich Kuen[16], Innsbruck, Fischergasse 19, elev de-al lui Gamillscheg[17] şi camarad de studii al mieu în semestrul de vară al acestui an la Berlin.

A doua cerere mă priveşte pe mine. Aş dori să am lucrarea Dv. *Din perspectiva Dicţionarului*, II, apărută numai în broşură aparte[18]. O cunosc numai dintr-o lectură superficială făcută la Bonn, unde am căpătat-o de la Spitzer.

În caz când nu puteţi satisface niciuna din aceste rugăminţi, nu-i nevoie să mă înştiinţaţi în chip special.

Mulţămindu-vă din nou pentru bunele Dv. cuvinte, vă rog să primiţi salutările mele cordiale.

I. Iordan

5.

Iaşi, 1923, noiembrie 29

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc călduros în numele prietenilor miei din Padova şi Innsbruck, cărora aţi binevoit să le trimeteţi câte un exemplar din lucrarea Dv. *Locul limbii române*. Sunt sigur că amabilitatea Dv. va fi răsplătită prin interesul cu care scrierea Dv. va fi cetită şi folosită în lucrările lor ştiinţifice de dnii Maver şi Kuen. Pentru *Din perspectiva Dicţionarului*, II, mă voi adresa Academiei, deşi mă tem că cererea mea nu va fi satisfăcută. Publicaţiile Academiei, dacă este să judecăm după enormele greutăţi cu care şi le poate procura publicul cetitor obişnuit, parcă există numai pentru… a sta în depozitele Academiei. Nici măcar în primele zile după apariţie nu poţi fi sigur că găseşti în comerţ aceste publicaţii. De cele mai multe ori depinde de o neprevăzută împrejurare norocoasă ca să poţi pune mâna pe vreo operă editată de Academie.

Dorinţa Dv. de a avea scrierile mele o voi satisface, se înţelege, cu cea mai mare plăcere. Repet însă că din ceea ce am publicat până acum nu vă pot trimete decât *Rumänische Ortsnamen*[19] şi recenzia despre *Ital. Umgangssprache* a lui Spitzer[20]. Ştiţi foarte bine că revistele româneşti nu prea au obiceiul de a scoate în extrase articolele publicate. De aceea autorul însuşi trebuie să-şi comande extrase. O asemenea comandă înseamnă în ochii miei un deosebit preţ pe care-l pune autorul pe scrierile sale. Fiind sceptic de felul mieu, mai cu samă când e vorba de produsele-mi proprii, am ezitat de cele mai multe ori de a face comenzi de extrase. Negreşit că e un procedeu curios acesta, căci odată ce ai publicat un ar-

„Arhiva" din 1923 cărţile acestuia *Die Umschreibungen des Begriffes 'Hunger' im Italienischen. Stilistischonomasiologische Studie*, Halle, M. Niemeyer, 1921 şi *Italienische Umgangssprache*, Bonn–Leipzig, K. Schroeder, 1922.

[16] Heinrich Kuen (1899–1989), romanist austriaco-german, care a predat la universităţile din Innsbruck, Leipzig, Wartburg, Freiburg şi Erlangen.

[17] Ernst Gamillscheg (1887–1971), romanist german, autorul unor studii despre graiurile dacoromâne, membru corespondent străin al Academiei Române (1929). I. Iordan a recenzat în „Arhiva", XXX, 1923, nr. 1, p. 119–123 lucrarea acestuia, *Wetzstein und Kumpf im Galloromanischen*, apărută în „Archivum romanicum", VI, 1922, fasc. 1, p. 1–104.

[18] Broşura (55 p.) a apărut la Cluj, Tipografia „Ardealul", Institut de Arte Grafice, 1922.

[19] Se referă la studiul *Der rumänische Ortsnamenforsschung*, publicat în „Zeitschrift für Ortsnamenforschung", I, 1925, p. 64–70.

[20] Iordan 1923a, p. 399–415.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

ticol în revistă poţi tot aşa de bine să-l scoţi şi în broşură aparte. Dar aşa-s oamenii, au curiozităţile lor. Pentru *Dialectele ital. de sud şi lb. rom.*[21] am comandat de la început 50 [de] extrase, dar, de mult ce sunt deprinse tipografiile de pe aici cu acest obicei, s-au pierdut în lipsa mea din ţară. Pentru viitor voi fi mai puţin… scrupulos şi mai cu băgare de samă, astfel că voi putea să vă trimet pentru fiecare articol câte un extras.

Mulţămindu-vă din nou pentru bunăvoinţa pe care mi-aţi arătat-o totdeauna, vă rog să primiţi salutările mele distinse.

I. Iordan

6.

Iaşi, 1924, iunie 29

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Propunerea Domniei voastre de a colabora la *Dicţionarul Academiei* mă bucură cu atât de mult, cu cât vine de la un om care ştiu că-mi apreciază activitatea filologică în afară de orice consideraţii de persoană sau de „şcoală”, ba, s-ar putea spune, împotriva acestor consideraţii. De aceea vă declar că în principiu primesc din toată inima invitaţia pe care mi-o faceţi şi că, potrivit puterilor şi mijloacelor mele ştiinţifice destul de modeste, voi lucra cu râvnă şi cu dragoste.

Rămâne numai să luăm o hotărâre definitivă după ce vom fi discutat anume chestii de amănunt, dintre care îmi permit să relevez pe următoarele două: 1) aş dori să ştiu în ce va consta colaborarea mea la Dicţionar, adică de ce natură va fi munca mea; 2) despre o venire pentru vreme îndelungată la Cluj nu poate fi vorba, fiindcă sunt legat aici de tot felul de interese, care-mi fac imposibilă deplasarea. Nu numai că-s căsătorit şi, prin urmare, am o gospodărie destul de complicată, dar [o] întreţin la şcoală pe o soră a mea, care ar trebui, în cazul plecării mele, să stea în gazdă, căci urmează la o şcoală specială, inexistentă în alte oraşe. Afară de asta, sunt asociat la un liceu particular, unde sunt obligat prin statutul de asociaţie să predau un anumit număr de ore pe săptămână. Nevoile vieţii!

Nu cred însă că această piedică ar stingheri prea mult putinţa colaborării mele la Dicţionar. Mai întâi, sunt dispus să petrec la Cluj aproape întreaga lună septembrie: din spusele Dv., am înţeles că pe la sfârşitul lui august reveniţi din vacanţă. Aşadar, la începutul lui septembrie eu pot veni la Cluj, unde, în curs de 3 săptămâni, la nevoie şi de 4, îmi va fi posibil să mă iniţiez în lucrarea care mă aşteaptă. Pentru timp mai scurt (5–6 zile) pot veni acolo şi în cursul anului şcolar. În sfârşit, vacanţele de Paşti şi de Crăciun iarăşi stau la dispoziţie pentru astfel de călătorii în interes de serviciu… filologic.

Dv. cunoaşteţi foarte bine condiţiile în care se lucrează şi se poate lucra la Dicţionar; prin urmare, sunteţi în drept să hotărâţi asupra propunerii mele.

Cu această ocazie îmi iau voia să vă întreb dacă aţi primit înainte de Paşti 2 extrase de ale mele (*Karl Vossler* din „Arhiva”[22] şi *Der heutige Stand der rom. Sprwiss.* din *Festschrift W. Streitberg*[23]), de care mă tem să nu se fi prăpădit.

Cu cele mai călduroase salutări,
I. Iordan

[21] Studiul *Dialectele italiene de sud şi limba română* a apărut iniţial în „Arhiva”, XXX, 1923, nr. 1, p. 35–50; nr. 2, p. 20 [= 148]–165; nr. 3–4, p. 327–367. Studiul va fi amplificat în „Arhiva”, XXXIII, 1926, nr. 1, p. 9–20; nr. 3–4, p. 177–192; XXXIV, 1927, nr. 1, p. 20–34; nr. 2, p. 11 [= 91]–22 [102]; XXXV, 1928, nr. 1, p. 13–30; nr. 3–4, p. 181–204.

[22] Iordan 1924a, nr. 1, p. 27–35; nr. 2, p. 101–109.

[23] Iordan 1924b, p. 585–621.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

7.

Iaşi, 1924, iulie 8

Mult stimate Domnule Puşcariu,

În urma lămuririlor pe care le daţi în ultima Dvoastră scrisoare, colaborarea mea la *Dicţionarul Academiei* este asigurată şi de fapt. Rămâne să vie toamna pentru a mă apuca de muncă şi mă rog lui Dumnezeu ca activitatea mea în acest domeniu să corespundă încrederii Dvoastre şi dorinţii mele.

Aş fi fost, se înţelege, mai bucuros să vă fi găsit şi pe Dvoastră la Cluj, dar îmi pare bine că ceilalţi colaboratori vor fi aşa de buni ca să-mi dea ajutorul de care ştiu sigur că voi avea nevoie.

Dicţionarul, cât a apărut până acum, îl am şi pot spune că-l cunosc destul de bine, deoarece l-am consultat foarte des cu diferite prilejuri. Cât despre celelalte opere, necesare pentru controlul citaţiilor, cred că în bună parte le voi găsi în biblioteca de aici, care este destul de bogată în scrieri româneşti, mai ales de cele mai vechi. Numai de la război încoace stă cam rău în această privinţă, pentru că diferitele case de editură eludează sistematic dispoziţiile legii care le obligă să trimeată câte două exemplare din fiecare lucrare apărută în editura lor. Pe de altă parte, direcţia bibliotecii însăşi [sic] nu le urmăreşte cum se cuvine pentru executarea prescripţiilor legale. În orice caz, până pe la mijlocul lui septembrie voi şti precis ce cărţi pot să am de aici şi pentru care altele va trebui să mă adresez Academiei.

Dorindu-vă din toată inima odihna şi distracţia de care orice om în situaţia Dvoastră are aşa de mare nevoie, vă rog să primiţi salutările mele cordiale.

I. Iordan

8.

[c.p.]

Borca (jud. Fălticeni), 5 aug. 1924

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc călduros pentru cuvintele măgulitoare pe care mi le adresaţi în ultima c.p., precum şi pentru intervenţia pe lângă d. Capidan[24] ca să-mi dea la venirea mea la Cluj informaţiile necesare în vederea colaborării mele la *Dicţionarul Academiei*. Peste 7–8 zile părăsesc această localitate, unde mă găsesc de vreo trei săptămâni, şi imediat ce ajung în Iaşi voi scrie dlui Capidan spre a mă înţelege cu d-sa asupra timpului celui mai potrivit pentru amândoi de a mă duce la Cluj. De asemenea, îl voi ruga, dacă-i va sta în putinţă, să-mi găsească printre cunoscuţi o cameră pentru cele 2–3 săptămâni, cât voi şedea acolo; căci ştiu că Clujul, ca orice oraş de azi al ţării, suferă de criză de locuinţe.

Primiţi, vă rog, salutările mele cordiale.

I. Iordan

[pe recto:] Domnului Profesor
Sextil Puşcariu,
com. Bran, jud. Făgăraş

[24] Theodor Capidan (1879–1953), profesor de dialectologie sud-dunăreană şi de lingvistică generală la Universitatea din Cluj, membru al Muzeului Limbii Române, colaborator principal la *Dicţionarul Academiei*, coordonat de Sextil Puşcariu. Este, printre altele, autorul scrierii *Meglenoromânii*, vol. I–III, Bucureşti, Cultura Naţională, 1925–1935.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

9.

Iaşi, 1924, octombrie 16

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Aflând de la d. Lacea[25] de întoarcerea Dvoastră din străinătate, îmi iau permisiunea să vă adresez câteva rânduri. În primul rând, vă doresc bună-sosire şi spor la munca pe care veţi fi şi început-o, căci e multă, grea şi anevoioasă. În al doilea rând, aş putea să vă spun ceva despre impresiile mele de la Cluj, dacă n-aş şti că aţi aflat deja de la colaboratorii şi prietinii Dvoastră că aceste impresii sunt, cu un cuvânt singur, excelente. Mi-a părut rău că nu v-am găsit şi pe Dv. acolo, căci sigur că folosul mieu ar fi fost mai mare. Mai pe urmă, m-am gândit că această întâmplare a avut şi o parte bună: [i-]am cunoscut bine pe dnii Lacea, Capidan şi Drăganu[26] (ca să nu[-l] mai pomenesc pe d. Pop[27], cu care am fost foarte multă vreme împreună), ceea ce n-aş fi putut face în aceeaşi măsură, dacă aţi fi fost şi Dvoastră acolo.

Aţi aflat, desigur, şi de ceea ce am făcut, mai exact de ceea ce… n-am făcut, cât am stat în Cluj. M-am iniţiat într-o oarecare măsură în partea tehnică a dicţionarului. În primul rând, mi-am notat toate prescurtările din care s-au luat citaţiile cuprinse în cele cinci casete cu fişe luate de mine pentru anul 1924–[19]25. Apoi am luat cunoştinţă, notând ce mi s-a părut mai greu de reţinut, despre tot ce priveşte redactarea: aşezarea exemplelor, definiţia vorbelor, felul de a scrie explicaţiile ş.a. Desigur că această parte e cea mai grea şi de aceea numai după o experienţă mai îndelungată voi fi stăpân, cu oarecare aproximaţie, pe ea. Am început acolo să lucrez şi un cuvânt, nu prea simplu: verbul *a întină*, pe care d. Capidan l-a găsit lucrat satisfăcător. Dar despre dicţionar voi vorbi pe larg cu altă ocazie, când voi putea să vă trimet şi câteva cuvinte redactate definitiv (pentru mine!). Acum sunt preocupat de altceva şi de aceea nu m-am apucat încă de dicţionar.

Ştiţi de la Pascu[28] de catedra de filologie romanică de aici şi aţi aflat de asemenea că sunt şi eu printre candidaţi. Adversarii miei, destul de numeroşi ca să-mi primejduiască reuşita, aduc ca singur argument împotriva mea faptul că n-am publicat nimic privitor la literatură, iar ei pretind că obiectul principal al catedrei trebuie să fie literaturile, nu limbile romanice. Pretenţia-i cam neserioasă, mai ales că eu văd în ea, cel puţin în ceea ce[-i] priveşte pe unii profesori, un pretext pur şi simplu. Ca să închid gura unora din[tre] ei şi să înlesnesc, astfel, o eventuală sprijinire din partea lor, m-am gândit să umplu încet-încet câteva pagini cu lucruri pe care să le poată… gusta, adică ceti, onoraţii filozofi şi ce mai sunt, duşmanii declaraţi ai filologiei, pentru că văd că aceasta-i mai mult ştiinţă decât filozofia aşa cum o fac ei. În această nouă activitate a mea, pe care n-o pot lua prea în serios, pentru

[25] Constantin Lacea (1875–1950), profesor de franceză şi germană la Academia de Înalte Studii Comerciale şi Industriale din Cluj, membru al Muzeului Limbii Române şi custode al bibliotecii, unul dintre colaboratorii importanţi ai lui Puşcariu la elaborarea *Dicţionarului limbii române*.

[26] Nicolae Drăganu (1884–1939), filolog, lingvist şi istoric literar, profesor, din 1919, la Catedra de istoria limbii şi literaturii române vechi de la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii clujene, membru al Muzeului Limbii Române şi colaborator la elaborarea *Dicţionarului limbii române*.

[27] Sever Pop (1901–1961), dialectolog, doctor în litere la Universitatea din Cluj (1925) cu o teză despre terminologia calului, membru al Muzeului Limbii Române, anchetator şi redactor al *Atlasului lingvistic român*, I. În 1951, fondează la Louvain (Belgia) Centre International de Dialectologie Générale.

[28] Giorge Pascu (1882–1951), lingvist şi istoric literar, profesor la Catedra de istoria literaturii române vechi şi dialectologie a Universităţii din Iaşi. Figură controversată, polemist incomod, a fost unul dintre contestatarii lui Sextil Puşcariu.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

că nici nu mă atrage prea tare, nici nu se potriveşte prea bine cu preocupările şi ocupaţiile mele de mai înainte, am nevoie şi de sprijinul Dvoastră. În acest scop vă trimet aici alăturat 14 pagini de manuscript, care tratează o chestie interesantă şi de actualitate. Prin subiectul lui am crezut acest articol foarte potrivit pentru „Cultura". Vă rog să binevoiţi a-l publica, şi, de se poate, într-un număr cât mai apropiat (– mi se pare că va apărea un număr dublu pentru sept.– dec. 1924), în cazul când, bineînţeles, îl găsiţi că merită aceasta. Am gata mai de mult un studiu mai mărişor despre *Divina Commedia*: astă-iarnă am ţinut la Seminarul „Veniamin"[29] o conferinţă, cu prilejul patronului şcolii. Văzând interesul şi bunăvoinţa cu care a fost ascultată această conferinţă de către oameni cu o cultură aleasă, am crezut că este de folos să fac un articol mare, prin care să popularizez conţinutul şi unele chestii de istorie şi critică literară privitoare la poema divină a marelui poet italian. Să văd cum voi putea să public acest articol. Dacă nu izbutesc la „Viaţa românească", voi sacrifica vreo 5–6 000 lei şi îl voi tipări pe proprie socoteală. Se poate să mă mai apuc şi de alte lucruri. Nu-mi fac nicio iluzie asupra rezultatelor acestei noua activităţi, dar vreau să dovedesc greşeala unor oameni, care-şi închipuie că, dacă cineva, din sfială şi din conştiinţa că poate produce lucrări mai bune în alt domeniu, nu se vâră în toate, apoi chiar este de tot incapabil să abordeze chestii care mai demult nu-l atrăsese[ră].

Mi-am îngăduit să vă fac aceste destăinuiri, şi încă aşa de sincer, pentru că mi-aţi arătat totdeauna cea mai mare bunăvoinţă. Dacă am mers prea departe, vă rog să mă scuzaţi, căci, în lupta întreprinsă de mine pentru a ocupa un loc care mi-ar da mai mult ocazia şi putinţa să lucrez cu oarecare folos pentru ştiinţa românească, nu-s mulţi aceia cărora cred că mă pot destăinui aşa cum am făcut aici.

Cu cele mai distinse salutări,
I. Iordan

10.

Iaşi, 1924, octombrie 23

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Astăzi am primit scrisoarea Dvoastră din 19 cor. şi mă grăbesc cu atât mai mult să vă răspund cu cât vă sunt dator cu încă un răspuns, anume la scrisoarea din 14 cor., pe care am avut-o în mână, după ce vă scrisesem şi vă trimisesem articolul pentru „Cultura". Vă mulţămesc din toată inima pentru primirea articolului şi pentru vorbele de încurajare pe care mi le spuneţi în legătură cu candidatura mea la catedra de romanistică, de altfel neexistentă încă din punct de vedere legal. Nu-mi fac deloc iluzii că cu articolul amintit sau cu altele de aceeaşi natură voi izbuti să[-i] înduplec pe acei care sunt împotriva mea din motive personale ori din calcule politice. Dar e o chestie de amor propriu a le dovedi oricum că se înşală, cel puţin în parte, atunci când, din faptul că mă ocup numai cu filologia, trag încheierea că n-aş fi deloc priceput în ale literaturii. În acelaşi scop am dat la tipar şi conferinţa de care v-am amintit în scrisoarea precedentă. Ca să termin cu acest paragraf, vă rog să daţi ordin la tipografie, atunci când se va lucra articolul mieu, să se scoată 50 [de] extrase. Se înţelege că cheltuielile mă privesc pe mine.

Să trec acum la chestia care şi pentru Dvoastră şi pentru mine prezintă importanţă mai mare. De când am venit de la Cluj, adică de vreo lună, n-am putut lucra nimic la dicţionar,

[29] Iorgu Iordan a fost profesor la seminar în perioada martie 1914–iulie 1927.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

din cauză că am avut alte treburi. De felul mieu sunt un om care, când se apucă de ceva, nu se mai interesează aproape deloc de alte lucruri. Aşa se va întâmpla şi cu dicţionarul: măcar că mi-am propus să lucrez trei după-amiezi, câte cel puţin 4–5 ore în şir, mă tem că voi lucra în fiecare zi, cel puţin acum, la început, spre a mă deprinde cu partea tehnică a lucrării, care-i cea mai grea, şi astfel voi neglija lectura atâtor lucrări şi reviste, ceea ce iar nu va fi bine. Şi acesta a fost un motiv care m-a făcut să amân cu începerea lucrului la dicţionar până acum câteva zile, când m-am apucat de el cu toată stăruinţa. Cum vedeţi, manuscriptul cerut va mai întârzia cel puţin câteva săptămâni ca să vă pot trimete măcar 10–12 cuvinte lucrate definitiv. Până atunci am să vă mai scriu, se înţelege, pentru a vă cere diferite lămuriri, de care văd că am nevoie destul de des, precum şi pentru a vedea ce-i de făcut cu unele cărţi care lipsesc din Bibl.[ioteca] Univ. de aici.

Chitanţele de care vorbiţi vi le voi trimete ceva mai târziu, căci nu ştiu cum îmi vine să încep a încasa bani înainte de a fi făcut ceva efectiv. Cred că nu vă deranjează această întârziere, din punctul de vedere al gestiunii financiare a dicţionarului. La Cluj cred că voi veni cu o săptămână înainte de Crăciun. Nu s-ar putea să capăt de la Minister prin Academie o foaie de drum spre a face cheltuieli mai mici venind la Cluj? Ştiu că asemenea foi se dau destul de uşor când e vorba de interese reale de serviciu. Şi nu cred să-i vie greu Academiei să obţie câte o foaie pentru mine la fiecare din cele 2–3 călătorii pe care le voi face pe an la Cluj[30].

Mi-a făcut mare plăcerea ştirea despre vizita Dvoastră la Meyer-Lübke. Mi-am adus aminte de anul petrecut la Bonn în condiţii aşa de favorabile în toate privinţile. Mi se pare că ar fi vorba de lucruri de demult. Spitzer mi-a scris că în urma scrisorii Dvoastre, prin care-i anunţaţi vizita, v-a aşteptat cu bucurie şi nerăbdare, dar se vede că nu se întorsese încă de la Pörtschach (Austria), când aţi trecut Dvoastră prin Bonn. Desigur că regretă mult asta, căci ştiu de mult cât ţinea să vă cunoască şi personal. Poate îi va fi lui posibil să vie prin România într-un viitor mai apropiat. Eu mereu îl îndemn la asta.

Mulţămindu-vă din nou pentru cele scrise, vă rog să primiţi salutări cordiale şi totodată să[-i] salutaţi din partea mea pe toţi colaboratorii Dvoastră cunoscuţi mie.

I. Iordan

11.

Iaşi, 1 Decembrie 1924

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Acum două săptămâni şi mai bine v-am trimes un manuscript de vreo 40 [de] şferturi de coală, care cuprindea munca mea la Dicţionar din primele săptămâni ale lui noiembrie. De asemenea, vă scrisesem şi o scrisoare foarte lungă, în care vorbeam de greutăţile lucrului şi mai ales vă ceream mai multe lămuriri. Sunt foarte neliniştit că n-am primit până acum niciun răspuns, căci pun această tăcere a Dvoastră în legătură cu o eventuală pierdere a pachetului poştal. Ar fi o adevărată nenorocire dacă bănuiala mea s-ar dovedi îndreptăţită. În caz când aţi primit pachetul, pe care, se înţelege, l-am trimes recomandat, şi nu aveţi încă vreme să-mi răspundeţi imediat ce primiţi aceasta la toate întrebările mele, vă rog să bine-

[30] Înştiinţându-l pe Ioan Bianu, într-o scrisoare din 24 octombrie 1924, că „Iordan încă n-a împlinit luna de când a început să lucreze” la Dicţionar, Puşcariu menţionează şi solicitarea acestuia de a obţine „un bilet de drum de fier” (vezi Bianu 1976, p. 617).

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

voiţi a pune pe d. Pop să-mi scrie două rânduri confirmând primirea pachetului, pentru a scăpa de neliniştea care mă stăpâneşte.

Peste 2 săptămâni cred că voi putea veni la Cluj. M-am hotărât să vin cu 10–12 zile înainte de vacanţă, atât în interesul liniştei Dvoastre în timpul sărbătorilor şi al vacanţei, cât şi în interesul mieu propriu. Voi aduce atunci şi ce voi fi lucrat, cam de două ori cât v-am trimes deja. În acest moment am terminat o cutie de fişe. Merge destul de bine, dar lucrez mai mult de 2–3 ore pe zi. Se înţelege că voi aduce cu mine şi fişele lucrate deja. Dacă aveţi să-mi faceţi vreo comunicare în legătură cu venirea mea acolo, vă rog să mi-o faceţi.

Cu cele mai distinse salutări,
I. Iordan

12.

Iaşi, 1924, decembrie 8

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Am primit scrisoarea Dvoastră de la 29 nov. a.c. acum câteva zile şi vă mulţămesc în chip deosebit pentru trimeterea ei, căci, pe lângă atâtea lucruri bune pe care le cuprinde, m-a scăpat şi de o mare nelinişte cu privire la soarta manuscriptului mieu.

Lămuririle date de Dvoastră îmi sunt foarte preţioase şi voi căuta să mă ţin întocmai de ele. Alte informaţii, de care desigur că voi mai avea nevoie, le voi afla cu prilejul convorbirilor noastre de la Cluj. De asemenea, vă mulţămesc călduros pentru tot ce făgăduiţi să faceţi pentru ca colaborarea mea la Dicţionar să mă scutească de anumite năcazuri, care se pot uşor evita, şi pentru ca munca depusă să fie mai folositoare decât este în momentul de faţă.

În ce priveşte procurarea prin Academie a cărţilor care-mi trebuie nu voi face deocamdată nicio intervenţie, pentru următorul motiv. Acum câtva timp am cerut valută pentru Paris. De mult doresc să mă duc şi acolo, dar vitregia împrejurărilor şi mai cu samă răutatea oamenilor m-au împiedecat. Dacă legile ar avea vreo trecere în ţară la noi, măcar în faţa acelora care fac mare caz de nerespectarea dispoziţiilor legale, eu m-aş fi găsit acum la sfârşitul celui de al doilea an de studii la Paris. Dar să las asta acum. Am cerut, vrasăzică, valută şi, dacă mi se aprobă, mă duc în ianuar la Paris pentru vreo 7–8 luni, adică până prin august sau septembrie anul viitor. În acest timp se înţelege că nu mai pot lucra la Dicţionar şi de aceea nu vreau să cer de pe acum de la Academie cărţile necesare. După ce m-aş întoarce însă, aş căuta să lucrez tot ceea ce am în acest moment la mine şi aş face aşa fel încât, în cursul unui an, aş termina şi ceea ce aş avea de lucrat pentru anul 1925–[19]26. Speranţe de a căpăta valuta nu prea am, astfel că nu-i cazul să vă... neliniştiţi prea mult cu privire la Dicţionar.

La Cluj am de gând să plec sâmbăta aceasta, 13 dec., ca să fiu acolo duminică noaptea pe la 12. Vreau să fac drumul prin Ploieşti, unde voi prinde acceleratul de la Bucureşti spre Cluj, care trece pe acolo pe la 10 dimineaţa. În caz când se iveşte vreo piedică, vă telegrafiez. Deoarece mai este foarte puţină vreme până atunci, am crezut că nu mai e nevoie să vă trimet fişele, mai ales că aş mai tremura că se pot pierde, ci le voi aduce eu. Voi veni şi cu a doua cutie spre a face controlul citatelor de mai înainte, în cursul celor 7–8 zile cât sper să stau pe la Dvoastră. Ca şi astă-vară, pe Dvoastră întâi, apoi pe Dl Capidan, şi de data asta vă rog să binevoiţi a-mi înlesni găsirea unei gazde. În septembrie am putut constata *de visu*

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

ce mare fericire este să ai asigurat dinainte un cămin într-un oraş relativ mare şi vizitat de multă lume.

La Bucureşti am intenţia să mă duc, căci sunt şi alte chestii de aranjat. Aş face acest drum la plecarea din Cluj, măcar că va fi în preajma Sărbătorilor. Cred că la Academie pot vorbi cu d. Bianu[31] şi marţi înainte de Crăciun, căci nu se prăpădeşte lumea. De altfel voi discuta asupra acestui lucru şi cu Dvoastră, care cunoaşteţi bine protocolul convorbirilor cu d. Bianu.

Mulţămindu-vă pentru salutările Dvoastră şi ale cunoştinţelor, vă salut călduros şi vă zic tuturor la revedere.

I. Iordan

13.

Iaşi, 1924, decembrie 31

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Deşi ocupat şi mai ales neliniştit peste măsură din cauza plecării, pe care o zoresc cât se poate mai mult, găsesc vreme să vă trimet câteva rânduri. În primul rând, vă urez pentru anul care vine, atât Dvoastră personal, cât şi familiei, sănătate, fericire şi ani mulţi.

Îmi pare bine că pot să vă mulţămesc şi acum pentru bunăvoinţa pe care mi-aţi arătat-o totdeauna, un lucru rar pentru vremea şi ţara noastră, unde interesele şi combinaţiile personale primează. Aceleaşi urări le fac şi colaboratorilor Dicţionarului, pe care vă rog să-i salutaţi din partea < mea > şi să le cereţi scuze pentru mine că nu le pot scrie direct fiecăruia.

Vă trimet toate fişele cu exemple despre *întru* şi *între*, conform înţelegerii de la Cluj. Cred că vor ajunge la destinaţie, căci altfel ar fi o adevărată nenorocire.

De la Paris vă voi scrie când şi când pentru a vă ţinea în curent cu isprăvile mele de pe acolo, precum şi pentru a mai afla câte ceva şi despre Dvoastră şi ceilalţi cunoscuţi clujeni.

Cu cele mai cordiale salutări,
Al Dvoastră devotat,
I. Iordan

14.

[c.p.]

Paris, 18 ianuarie 1925

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Neputând să vă scriu deocamdată mai multe, mă mulţămesc să vă trimet aceste câteva rânduri. Sunt aici de aproape 2 săptămâni şi m-am instalat destul de bine. De asemenea, am început să „încerc” cursurile care cred că mi-ar folosi. Sunt destule şi interesante, numai că de multe ori trebuie să alerg de la o şcoală la alta. Acelaşi cusur îl au şi bibliotecile: sunt prea depărtate şi de şcoli, şi între ele. E curios că centralismul francez, aşa de rău în alte domenii de activitate, nu lucrează deloc aici, unde ar fi adus mari avantaje: economie de timp şi, deci, de forţă nervoasă. Cel mai mare câştig se pare că-l voi avea de la A. Meillet[32] şi

[31] Ioan Bianu (1856–1935), filolog şi bibliograf, directorul Bibliotecii Academiei (din 1884), secretar general (1927–1929), vicepreşedinte (1932–1935) şi preşedinte al Academiei Române (1929–1932).

[32] Antoine Meillet (1866–1936), important lingvist francez, profesor la Collège de France, specialist în istoria şi structura limbilor indo-europene.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

J. Gilliéron[33], cu care am şi făcut cunoştinţă şi care, mai ales primul, s-au arătat extrem de binevoitori.

Înainte de a pleca din Iaşi v-am trimes în trei plicuri fişele cu citatele lui *între* şi *întru*. Le-aţi primit? Sunt foarte nerăbdător să aflu, căci mă îngrozeşte gândul că s-ar fi putut pierde. În chestia articolului mieu pentru „Cultura”[34], v-aş ruga, în cazul când revista nu mai apare, să-l trimeteţi la rev. „Năzuinţa”, Craiova. Dacă puteţi scoate „Cultura” înainte, ceea ce ar fi foarte bine, nu uitaţi, vă rog, că am nevoie de 50 extrase.

Salutări respectuoase Dvoastră, salutări amicale Dlor Drăganu, Lacea, Capidan şi Pop.

I. Iordan

[pe recto:] Monsieur Sextil Puşcariu
Strada Elisaveta 23
Cluj (Roumanie)

15.

Paris, 13 martie 1925

[notat cu creionul de Puşcariu: 25. III. 25]

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vroiam de mult să vă scriu, dar nu s-a putut. Am fost cam ocupat, adică mai ocupat decât de obicei, căci altfel nu se poate spune că la Paris n-are cineva ce face. Mă uit cu oarecare nelinişte la vremea care trece aşa de iute şi mă gândesc că acuşi-acuşi mă găsesc la sfârşitul anului, când trebuie să mă întorc acasă, fără să fi văzut măcar ceea ce-i mai important în acest muzeu universal care-i Parisul.

Afară de ocupaţii, ceea ce m-a făcut să întârziu cu această scrisoare, mai mult decât aş fi dorit, a fost scrisoarea Dvoastră, care vorbea de o eventuală vizită a Dvoastră aici. E drept că nu spuneaţi nimic sigur, dar eu am aşteptat cu destulă încredere să se confirme această veste. Se pare că crearea Institutului de cooperaţie intelectuală[35] se loveşte de oarecare greutăţi financiare din partea francezilor. În „Le Temps” am cetit cu indignare un articol care discuta această chestie: autorul dădea dovadă de un spirit cu desăvârşire obtuz, când spunea că cele 3 milioane de franci, necesare pentru crearea institutului, ar însemna mai mai un dezastru financiar. Pe lângă asta se întrezărea în articolul menţionat şi un spirit de xenofobie, care m-a surprins extrem de neplăcut la un franţuz. Dacă Franţa nu înţelege că aici e domeniul în care ea poate sta cu drept cuvânt în fruntea omenirii, atunci e trist. Sper însă că-i vorba numai de o părere izolată, care are şi substrat politic: guvernul pare că vrea să dea această sumă, şi de aceea „Le Temps”, adversar declarat al actualului guvern, combate acordarea fondului bugetar.

Vă spuneam, mi se pare la Cluj, că aş fi voit să fac aici mai mult literatură decât filologie. Împrejurările m-au împiedecat de la realizarea acestei intenţii. Istoricii literari – mă gândesc la literaturile romanice, minus cea franceză – sunt în general aşa de puţini şi de

[33] Jules Gilliéron (1854–1926), renumit lingvist de origine elveţiană, fondatorul geografiei lingvistice, profesor de dialectologie la École Pratique des Hautes Études din Paris. Publică, între anii 1902–1910, *L'Atlas linguistique de la France*.

[34] Publicaţia condusă de Sextil Puşcariu a apărut la Cluj în perioada ianuarie–iulie 1924.

[35] Sextil Puşcariu este abordat în calitatea sa de reprezentant al României în cadrul Institutului Internaţional de Cooperare Intelectuală de pe lângă Societatea Naţiunilor.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

slabi (Hauvette[36] face o excepţie onorabilă) –, iar în acelaşi timp lingviştii alcătuiesc o falangă aşa de numeroasă şi puternică, încât nu mi-a fost greu deloc să renunţ la scopul urmărit. Desigur că la această schimbare a contribuit şi ocupaţia mea de lingvist. Nu-mi pare rău deloc de ceea ce s-a întâmplat căci, dacă ocupaţia cu literatura mi-ar fi adus, poate, un folos imediat şi de natură practică, profitul pe care-l am de la lingviştii parizieni va fi mult mai durabil şi de natură pur ştiinţifică.

În cartea poştală pe care v-am trimes-o din primele zile ale sosirii mele aici, vă întrebam ce s-a făcut cu „Cultura" şi vă rugam să trimeteţi articolul mieu *Influenţe culturale* la revista „Năzuinţa"[37] din Craiova, în cazul când revista Dvoastră nu mai apare. În răspunsul Dvoastră nu pomeniţi nimic de această chestie; desigur că eraţi grăbit şi aţi uitat de ea.

În speranţa că voi afla câte ceva despre Dvoastră şi despre ce se petrece pe la Cluj şi prin ţară, vă rog să primiţi salutările mele cordiale. De asemenea, vă rog să[-i] salutaţi pe Dnii Drăganu, Lacea, Capidan, Giuglea[38] şi Pop, iar pe cei trei dintâi să-i… liniştiţi cu privire la tăcerea pe care am păstrat-o până acum.

I. Iordan

16.

[c.p. ilustrată]

Paris, 15. IV. 1925

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc pentru răspunsul pe care mi l-aţi dat la ultima scrisoare a mea. Mi-ar părea rău dacă n-ar mai putea apărea „Cultura", o revistă aşa de bună pentru propaganda românească printre noii cetăţeni ai României. Poate tocmai de asta nu se mai găsesc… banii trebuincioşi pentru a o scoate mai departe. Vestea despre apropiata începere a publicării *Dicţ. Acad*. mă bucură. Ar trebui să nu se mai producă niciun fel de amânare supt cine ştie ce pretext.

De Paşti vă doresc, familiei şi Dvoastră, sănătate, voie bună şi veselie. Al Dv.,

I. Iordan

[pe verso:] Domnului Sextil Puşcariu
str. Elisabeta 23, Cluj
Roumanie

[36] Henri Hauvette (1865–1935), romanist francez, specializat în literatură comparată, profesor la Sorbona. Despre impresia pe care acesta a exercitat-o asupra profesorului ieşean, a se vedea şi Iordan 1977b, p. 74–75.

[37] Articolul a fost publicat cu acest titlu în „Năzuinţa", IV, 1925, nr. 1–2, p. 25–33; şi în extras, Craiova, Scrisul Românesc, 1925, 11 p.

[38] George Giuglea (1884–1967), lingvist, profesor, între anii 1919–1947, la Catedra de filologie romanică a Facultăţii de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cluj, membru al Muzeului Limbii Române.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

17.

[c.p. ilustrată]

Firenze, 14 august 1925
Via S. Reparata 53

Mult stimate Domnule Puşcariu,

A trecut vreme cam multă de când nu mai ştim, direct, nimic unul de altul. Am părăsit Parisul acum o lună şi, după o călătorie cam sumar făcută în sudul Franţei şi prin Italia, m-am stabilit de la 1 august aici, unde sper să pot rămânea până pe la 15 septembrie. Voi avea mare folos chiar din această scurtă şedere, căci n-am altceva de făcut decât să cetesc, iar bibliotecile de aici sunt destul de bogate. Şi limba am prilej s-o deprind binişor, întrucât locuiesc într-o familie cu care pot sta de vorbă. Cred că Dv. o duceţi bine şi vă odihniţi cum se cuvine în munţii noştri, de care mi-i aşa de dor.

Cu salutări cordiale, rămân al Dv.,
I. Iordan

[pe verso:] Domnului Profesor Sextil Puşcariu
Bran (Transilvania)
Romenia

18.

Iaşi, 1925, noiembrie 6

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc din toată inima pentru scrisoare şi pentru extrasul cu recenzia despre *Rumänische Toponomastik*, I[39]. Partea a doua a acestei lucrări se află supt presă – patru coli sunt deja gata –, aşa că pe la începutul anului viitor, cel mai târziu, va fi şi ea gata. În acel moment mă voi simţi uşurat ca după luarea unei pietre de moară pe care aş fi avut-o pe umeri: cu tipărirea ei am îndurat năcazuri peste năcazuri. De altfel, însuşi faptul că apare la 8 ani după ce a fost concepută şi redactată aproape definitiv vorbeşte îndeajuns în acest sens: cine o judecă ţine sama de momentul când a apărut, nu de acela al terminării manuscriptului. La sfârşitul părţii a doua, în *Nachträge und Berichtigungen*, voi lua în considerare observaţiile de amănunt ale Dvoastră şi-mi voi îngădui să [le] combat pe acele care mi se par nedrepte.

De asemenea, vă mulţămesc cu recunoştinţă pentru cinstea ce-mi faceţi prin invitaţia de a colabora la „Dacoromania". Îmi pare însă nespus de rău că, pentru moment cel puţin, îmi este imposibil să mă folosesc de amabilitatea Dvoastră.

Nu pot arăta aici motivele pentru care sunt silit să răspund astfel, dar sper că vom putea vorbi despre ele cu vreo ocazie oarecare.

În privinţa lucrului mieu la Dicţionar vă anunţ că n-am stat deloc degeaba după întoarcerea mea acasă. Am lăsat la o parte multe alte treburi pentru a-mi împlini angajamentul şi a nu produce perturbări în planurile Dvoastră.

Sper că pe la începutul lunii viitoare să termin tot materialul luat de mine în toamna lui 1924 pentru campania de lucru 1924–[19]25. Lăsând la o parte neologismele, conform înţelegerii cu Dvoastră, mai am numai ceva mai mult de o cutie bună de fişe.

[39] Recenzia lui Puşcariu, apărută în „Litteris" (Lund), II, 1925, nr. 2, p. 181–184, are ca obiect de analiză primul volum din *Rumänische Toponomastik*, Bonn–Leipzig, Kurt Schroeder Verlag, 1924.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

A trebuit să dau zor, între altele şi din pricina celorlalte ocupaţii; de aceea simt eu însumi că munca mea lasă de dorit supt raportul calităţii. Dar altfel nu puteam proceda, mai ales că mă gândeam să iau fişe şi pentru anul curent. Ca să evităm o eventuală pierdere a fişelor şi a manuscriptului mieu, m-am gândit la următoarea soluţie. În ziua de 23 cor. voi fi la Bucureşti (de fapt mă voi duce la Buzău pentru 29 noiembrie în interese familiare). Am de gând să iau cu mine toate fişele lucrate, precum şi neologismele nelucrate, împreună cu manuscriptul mieu, spre a le lăsa Dlui Bianu. De la Dlui le poate uşor lua cineva de la Cluj: Dvoastră ori altul, cu ocazia unei călătorii la Bucureşti. La fel vă rog să procedaţi Dvoastră cu cele 5 cutii de fişe pe care va trebui să le lucrez pentru anul 1925–[19]26: dacă se duce vreun clujan la Bucureşti înainte de data indicată mai sus, rugaţi-l să ia cutiile şi să le lase tot la Dl Bianu, pentru mine. În felul acesta există siguranţa că nu se poate pierde nimic. O altă rugăminte în legătură cu această chestie este să binevoiţi a pune pe un funcţionar de-al „Muzeului" să-mi trimeată într-un plic, fără nicio altă indicaţie, un formular de chitanţă pentru încasarea restului de bani din anul trecut. Aş dori ca Dvoastră să primiţi la timp chitanţele semnate de mine, ca să le puteţi trimete Dlui Bianu înainte de 23 cor., iar eu să pot încasa banii chiar în acea zi, când voi fi la Bucureşti. La Cluj nu ştiu dacă voi putea veni, dintr-o mulţime de cauze, între care ostenelile drumului şi pierderea de timp joacă rolul principal. Dar sper să nu fie nevoie de prezenţa mea acolo: partea pur tehnică a lucrării am cam deprins-o, iar în celelalte chestii mă voi adresa Dvoastră ori de câte ori voi simţi trebuinţă.

Catedra de filologie romanică se găseşte, ca şi până acum, în suplinirea profesorului de greceşte: în doi ani s-au făcut patru lecţii, una de deschidere şi trei despre *Divina Commedia*. Mai rău să-i văd!

Cu cele mai distinse salutări şi cu rugămintea de a[-i] saluta pentru mine pe cunoscuţii clujeni.

I. Iordan

19.

Iaşi, 1925, noiembrie 15

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Mă grăbesc să răspund la scrisoarea Dvoastră din 13 cor.; pentru ca să mai aveţi, până la sfârşitul acestei săptămâni, timpul necesar de a trimete la Academie chitanţele mele, unde aş dori să le găsesc în ziua de 23 noiembrie, când sper să fiu acolo. Se pare că n-am fost destul de explicit în ultima mea scrisoare ori că n-am înţeles lucrurile încă de la început cum trebuie. De aceea vă rog să-mi daţi voie să lămuresc aici mai amănunţit cum am crezut eu că va avea loc colaborarea mea la Dicţionar din punct[ul] de vedere al răsplaţii [sic] ei materiale. În septembrie 1924 am luat în primire la Cluj 5 cutii de fişe, care reprezentau materialul de lucru pentru un an întreg, adică pentru intervalul 1 sept. 1924–31 august 1925. Pentru această muncă aveam să primesc 24 000 [de] lei, câte 2 000 [de] lei lunar. Academia nu se interesează, cred, dacă eu am lucrat regulat în fiecare lună, ci are numai dreptul de a-mi cere să fi terminat tot materialul în momentul când eu pretind achitarea întregii sumi anuale. Un colaborator poate sfârşi materialul luat pentru un an numai în 3–4 luni, dacă se ţine zilnic de această treabă, după cum iarăşi poate prelungi munca peste un an; urmează de aici ca cel dintâi să fie plătit numai pentru cele 3–4 luni, iar cel de-al doilea pentru mai mult de 12 luni? Desigur că nu şi sunt convins că şi Dvoastră înţelegeţi chestia la fel, numai că v-aţi exprimat nelămurit în scrisoarea Dvoastră. Situaţia materialului luat de mine acum un an

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

şi mai bine este aceasta: până la plecarea mea din ţară lucrasem cam o treime, pe care v-am şi trimes-o la timp; întorcându-mă din străinătate, m-am apucat imediat de muncă, şi acum mă găsesc aşa de avansat în ea, încât pe la începutul lui decembrie, cel mai târziu, voi fi isprăvit întreg materialul primit atunci. Şi cum din cele 24 000 [de] lei, care mi se cuvin pentru acest material, n-am primit decât 8 000 – socotiţi pe intervalul septembrie–decembrie 1924 –, mai rămâne să mi se achite restul de 16 000, socotiţi pe intervalul ianuarie–august 1925. La Bucureşti voi lua de la d. Bianu fişele pe care le veţi trimete Dvoastră – şi eu v-aş ruga să trimeteţi 5 cutii, adică tot materialul pentru anul 1925–[19]26 –, aşa că pe la mijlocul lui decembrie mă voi apuca să lucrez pentru campania de lucru deja începută. La 31 august 1926, Dvoastră trebuie să aveţi de la mine întreg acest material prelucrat. Ducerea mea la Paris nu există pentru Academie, şi anume nici în sensul că eu aş fi avut nevoie de concediu de la Comisia Dicţionarului, dar nici în acela că Academia ar putea să mă păsuiască prea mult, din cauza studiilor sau a altor afaceri personale, cu împlinirea obligaţiei de a sfârşi cam într-un an fişele primite pentru acel an. În rezumat chestia stă, deci, aşa: eu am gătit aproape treaba la care mă angajasem pentru 1924–[19]25, Academia, la rândul ei, trebuie să-mi achite onorarul cuvenit pentru această muncă. De aceea vă trimet aici alăturat 3 chitanţe pentru suma de 16 000 [de] lei şi vă rog să binevoiţi a le înainta cât puteţi mai repede la d. Bianu[40], căruia n-ar fi rău, poate, să-i arătaţi cum stau lucrurile. D-sa va primi de la mine cea mai mare parte din fişele pe care le am acum la mine – pe toate nu, fiindcă nu le voi putea isprăvi până sâmbăta viitoare –, precum şi manuscriptul conţinând prelucrarea acelor fişe; de acolo le veţi lua Dvoastră, personal ori printr-un prietin.

Neologismele existente în cele 5 cutii de fişe nu le-am lucrat, pentru că aşa mi-aţi spus Dvoastră la Cluj; dacă ele trebuiesc scăzute din materialul primit sau trebuiesc luate în seamă rămâne să hotărâţi Dvoastră la fel cu dispoziţiile luate pentru ceilalţi colaboratori.

De asemenea, mi-aţi spus în decembrie trecut, când cu venirea mea acolo, că, începând cu al doilea an de muncă, adică de la 1 sept. 1925, voi fi plătit la fel cu ceilalţi, deci cu 3 000 [de] lei lunar.

Îmi pare rău că a trebuit să umplu o scrisoare întreagă cu lucruri de acestea, dar vă rog să mă credeţi că am făcut-o nu pentru Dvoastră personal, ci pentru Academie şi pentru a înlătura de mai înainte eventualele explicaţii cu aceasta.

Primiţi, vă rog, salutările mele distinse.

I. Iordan

P.S. Între fişele mele sunt şi cele privitoare la *înţina* şi *întrăma* (= *întrarma*), lucrate de Dvoastră; ce fac cu ele? De asemenea, aş dori să ştiu dacă pot lucra pe *întocmai* şi derivatele lui, ori aştept fişele cu *tocmai* şi derivate?

I. I.

20.

Iaşi, 1925, decembrie 2

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă rog să mă scuzaţi că răspund aşa de târziu scrisorii Dvoastre din 19 nov. a.c.: de-abia alaltăieri a ajuns în mânile mele. După cum vă scrisesem, ducerea mea la Bucureşti atârna

[40] Puşcariu îi va scrie în 19 noiembrie 1925 lui Bianu, exprimându-şi rezerva faţă de plata anticipată cerută de Iordan (vezi Bianu 1976, p. 620).

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

de o chestie familiară, care trebuia aranjată la Buzău: când v-am comunicat întâia oară despre asta, ştiam că va fi nevoie de prezenţa mea acolo în ziua de 22 nov.; cu două zile înainte de această dată am fost înştiinţat că s-a amânat afacerea pe ziua de 29 nov. N-am mai avut timp să vă scriu despre această schimbare, iar după aceea am crezut că-i de prisos, fiindcă-mi închipuiam că fişele le-aţi trimes prin cineva din Cluj, iar Dvoastră nu veţi fi făcut un drum la Bucureşti numai pentru asta. Alaltăieri am fost la d. Bianu, care mi-a predat cele două cutii cu fişe[41] şi scrisoarea Dvoastră, împreună cu chitanţa modificată, iar eu i-am dat patru (a cincea, cu puţine fişe nelucrate, se găseşte încă la mine), plus manuscriptul cu redactarea materialului lucrat (cam 250 [de] pagini). Din cele patru cutii, una cuprinde neologisme, destul de numeroase, pentru că între ele se găsesc atâtea compuse cu *inter-* etc.

Banii – 6 000 [de lei, minus reţinerile de 8% – i-am încasat şi vă mulţămesc că aţi revenit asupra primei hotărâri, conform căreia ar fi trebuit să primesc numai 2 000 [de] lei, pentru luna noiembrie a.c. Am cetit cu atenţie scrisoarea Dvoastră şi, vă mărturisesc sincer, afară de o uşoară contrarietate pe care mi-a produs-o… stricarea socotelilor făcute de mine acasă, nu mi-a rămas în suflet niciun fel de nemulţămire. De aceea cred că pot vorbi obiectiv, adică pot spune ce gândesc, iar nu şi ce simţesc, mai bine am simţit, în legătură cu această chestie. Aveţi perfectă dreptate că uzurile stabilite de când se lucrează la Dicţionar nu se pot schimba de hatârul unui colaborator, care, pe deasupra, se nimereşte a fi şi cel mai tânăr în toate privinţele. De asemenea, ştiu că Academia are mari greutăţi financiare, deşi în chestia pur bănească dintre ea şi colaboratorii la dicţionar aceste greutăţi nu pot avea – juridiceşte vorbind – niciun amestec. Dar îmi pare bine că recunoaşteţi singur că şi eu am dreptate în raţionamentul mieu, dreptate care acum văd că-i mai mare decât mi-o închipuiam: căci tradiţia de care vorbiţi Dvoastră mie îmi era pur şi simplu necunoscută, nu numai la primirea propunerii venite de la Dvoastră de a colabora la Dicţionar, dar şi mai târziu. Iar când am plecat la Paris, spusele Dvoastră că colaborarea încetează le-am interpretat ca o constatare a unui fapt material: se înţelegea că n-am să iau materialul de fişe la Paris, unde mă duceam pentru alte lucruri. Dacă insist asupra dreptăţii mele, vă rog să mă credeţi că o fac numai din dorinţa de a mi se recunoaşte această dreptate şi de a nu mi se reproşa. Dv. n-aţi făcut niciun reproş, însă din nepotrivirea părerilor noastre rezultă indirect o nemulţămire, care-i o adevărată imputare pentru mine – că am vrut să am un tratament de favoare faţă de ceilalţi colaboratori. Cât priveşte chestia bănească, oricât ar fi ea de importantă în timpul de faţă, mă declar perfect înţeles cu Dvoastră: voi continua colaborarea la Dicţionar, lucrând cele două cutii de fişe primite prin d. Bianu în patru luni, şi voi încasa pentru această lucrare 8 000 [de] lei. Şi fiindcă Dvoastră vorbiţi de încheierea anului de lucru la 30 august 1926, mă declar să mai iau o cutie, două de fişe, după ce le voi fi terminat pe cele primite acum, căci altfel nu înţeleg cum voi fi plătit pentru două cutii, care trebuiesc sfârşite în patru luni, pe un interval de timp în cursul căruia trebuiesc lucrate cel puţin 4 cutii.

Îmi pare foarte rău că împrejurările m-au adus să vă scriu o scrisoare ca asta, în care sunt nevoit să vă anunţ că pentru anul viitor nu voi mai putea continua colaborarea la Dicţionar. Vă asigur că întâmplarea discutată aici n-a contribuit întru nimic la luarea acestei hotărâri, cel mult a făcut să vă comunic hotărârea mea ceva mai înainte. Deşi cred că nu este necesară nicio dovadă în acest sens – v-am vorbit totdeauna cu toată sinceritatea şi am văzut că-mi apreciaţi această atitudine –, vă rog să[-l] întrebaţi pe d. Capidan despre cele ce i-am scris imediat după întoarcerea mea din străinătate (pe la sfârşitul lui septembrie sau

[41] Cutiile îi fuseseră trimise lui I. Bianu, după cum îl anunţă Puşcariu într-o scrisoare din 16 noiembrie 1925, prin Al. Lapedatu (Bianu 1976, p. 620).

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

începutul lui octombrie) în legătură cu colaborarea la Dicţionar, spre a vă convinge că în condiţiile mele de viaţă îmi este imposibil să fac şi această lucrare. Fiind ocupat patru ore pe zi la şcoală, trebuie să depun sforţări mari ca să pot face faţă nevoilor urgente ale meseriei de filolog, care vrea să se ţie cât de cât la curent cu ce se publică mai de samă în domeniul lui de activitate. Din această cauză eu lucrez în general 10 ore pe zi: 4 la şcoală, 6 acasă, ceea ce mă oboseşte îndeajuns pentru ca din când în când să mă resimt de această muncă. Cu toate acestea, constat că nici cărţile pe care mi le procur singur ori le găsesc la bibliotecile de aici n-am vreme să le cercetez cum se cuvine: gândul că nu dispun de timpul liber al celorlalţi mă face să lucrez cam repede, ceea ce eu sunt primul să recunosc că se observă în lucrările mele. Oarecare speranţe de schimbare a acestei situaţii încep să se ivească: săptămâna trecută am fost recomandat de Consiliul Facultăţii de Litere ca suplinitor la Catedra de filologie romanică[42]. Această întâmplare îmi va uşura într-o măsură munca cea grea de „belfer", cum se zice pe la noi, căci voi lăsa orele de la Seminarul „Veniamin" şi voi rămânea numai la Liceul particular „M. Kogălniceanu"[43]. În schimb, voi avea mult de lucru cu facerea cursului, căruia dintr-o mulţime de motive vreau să-i acord toată atenţia cuvenită, ca să nu mai vorbesc de faptul că acest schimb de activitate îmi va aduce o pagubă de cel puţin 1 000 [de] lei lunar, diferenţa dintre ce voi primi de la Facultate şi ce voi da suplinitorului mieu de la seminar.

De aceea vă rog să nu mai cereţi la Academie consacrarea mea ca colaborator „vechi" şi deci egalizarea în drepturi cu ceilalţi. Aceasta va fi cu atât mai uşor cu cât colaborarea mea de până acum se pare că nu există pentru Academie: d. Bianu îmi făcea dificultăţi chiar pentru plata onorarului pe cele trei luni, spunându-mi că înţelegerea dintre Dvoastră şi mine este necunoscută Academiei. Noroc că i-am adus aminte de cele petrecute în decembrie trecut, când mi-a achitat şi onorarul şi spesele de transport la Cluj în două rânduri. Pentru acelaşi motiv am neglijat să încerc a-mi alcătui o bibliotecă: mă gândeam că s-ar putea vreodată să fiu silit a renunţa la colaborare, şi în acest caz aş fi pus Academia pe cheltuială zădarnică.

După cum eu nu v-am luat deloc în nume de rău cele scrise în ultima scrisoare, tot aşa vă rog cu toată stăruinţa să credeţi că în ceea ce v-am spus până acum nu se amestecă din partea mea niciun fel de supărare sau vanitate atinsă: numai împrejurările au făcut ca în aceeaşi scrisoare să discut două chestii care, altfel, nu au nicio legătură între ele. Dvoastră personal vă datoresc aşa de multă recunoştinţă pentru bunăvoinţa pe care mi-aţi arătat-o de la cel dintâi contact ştiinţific dintre noi, încât, orice ar fi, sentimentele mele nu se pot schimba.

Cu cele mai distinse salutări,
I. Iordan

P.S. De mult doream să vă comunic o dorinţă a lui Battisti[44] de la Florenţa, vechiul Dvoastră cunoscut din Viena. I-am făcut cunoştinţa astă-vară şi am aflat că ar fi foarte

[42] Iorgu Iordan a fost numit profesor suplinitor la Catedra de filologie romanică pe data de 1 ianuarie 1926, iar pe data de 15 iulie 1927 profesor titular, unde va funcţiona până în 1934, când va prelua catedra lui Philippide; legat de aceste momente, vezi şi Iordan 1977b, p. 114–122; Mangu 1982, p. 329 şi urm.

[43] Iorgu Iordan a fost unul dintre fondatorii acestui liceu particular, în 1919, unde a predat până în 1937; vezi Bozgan 1998, p. 320.

[44] Carlo Battisti (1882–1977), dialectolog italian, profesor de lingvistică istorică la Universitatea din Florenţa; în 1952 a jucat în filmul neorealist al lui Vittorio De Sica *Umberto D.*, iar în 1955 a regizat documentarul *Nozze Fassane*.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

bucuros dacă i s-ar înlesni venirea în ţară pentru a ţinea câteva conferinţe. I-am făgăduit că vă voi vorbi despre asta şi de aceea vă rog să faceţi ce puteţi în această chestie. Ştiu că în calitate de reprezentant al României la Liga Naţiunilor vă ocupaţi şi de cooperaţia intelectuală dintre ţările care fac parte din Ligă; aveţi deci şi calitatea oficială necesară pentru ca intervenţia Dvoastră să fie eficace. Acuma, nu ştiu ce credeţi despre Battisti ca om de ştiinţă şi ca persoană; mie mi-a făcut cea mai bună impresie, din ambele puncte de vedere. O spun asta numai pentru a justifica rugămintea mea care ar putea să pară nelalocul ei. Am intervenit şi la d. Bianu pentru a i se trimete din publicaţiile Academiei în vederea alcătuirii unei biblioteci româneşti: deşi n-are încă un an de când se găseşte profesor la Florenţa, Battisti a făcut deja lecţii de româneşte acolo. I. Iordan

P.S.[2] Fişele cu *întocmai* le-am pus *nelucrate* în cutiile lăsate la d. Bianu: abia după ce am gândit mai bine la scrisoarea Dvoastră mi-am adus aminte că-mi spuneţi să le lucrez; dar era prea târziu: plecasem din Bucureşti.

21.

Iaşi, 1926, mai 1

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Îmi iau voia să vă trimet odată cu aceasta două chitanţe pentru suma de 8 000 [de] lei (prima, referitoare la luna decembrie 1925, a doua, la primele trei luni din anul acesta) şi să vă rog a le învesti cu viza Dvoastră şi a le expedia la Academie spre îndeplinirea formalităţilor necesare plăţii. Am amânat cu trimeterea chitanţelor din cauză că doream să primesc odată o sumă mai mare: peste puţin timp am de făcut, în legătură cu *Rumänische Toponomastik*, nişte vărsăminte destul de considerabile şi de aceea îmi permit să vă rog a interveni la Academie pentru accelerarea lucrărilor.

V-aş fi trimes tot acum manuscriptul şi fişele lucrate, dar m-a oprit neîncrederea în felul cum îşi face datoria poşta. Cu vreun prilej oarecare le voi depune la d. Bianu, ca şi înainte de Crăciun. Dar, dacă Dvoastră aveţi nevoie de ele acum, vă rog să mă înştiinţaţi. Au rămas nelucrate ceva mai mult decât o cutie de fişe, dar pe la mijlocul lui iunie sper să le isprăvesc, şi cu aceasta să împlinesc angajamentul de a fi lucrat cinci cutii, începând din septembrie anul trecut până la sfârşitul lui iunie anul acesta. În ce priveşte încasarea onorarului pentru aprilie–august, vă rog să-mi comunicaţi dacă Academiei îi convine să trimet chitanţe lunare ori pot să le fac pentru mai multe luni odată.

Cetind dezbaterile congresului filologilor[45], părerea mea de rău că n-am putut lua parte a fost şi mai adâncă. S-au discutat atâtea chestii importante, unele chiar de actualitate, ceea ce este o notă nouă şi interesantă în activitatea filologică, aşa cum se manifestă ea de obicei, încât oricine a fost de faţă a avut în multe privinţi un câştig real. Dar împrejurările vieţii, de tot felul, sunt mai tari decât cea mai vie dorinţă şi nu-mi rămâne decât să mă mângâi cu nădejdea că se va publica tot ce s-a făcut la Cluj sau măcar vor apărea în reviste comunicările mai valoroase.

[45] Între 23–25 aprilie 1926 a avut loc la Cluj, sub preşedinţia lui Sextil Puşcariu, cel de-al II-lea Congres al Filologilor Români, cu participarea lui Antoine Meillet. S-au discutat şi aprobat proiectul de transcriere a textelor chirilice, prezentat de N. Drăganu, şi proiectul de reformă a ortografiei, elaborat de O. Densusianu. Propunerile de revizuire a ortografiei au fost înaintate Academiei Române, fiind prezentate în plen de S. Puşcariu la 8 iunie 1926. S-au mai luat în discuţie la Congres problemele elaborării *Atlasului lingvistic român*, unificarea terminologiei gramaticale şi însemnătatea învăţământului clasic în România.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

Noi cei de aici aşteptăm cu nerăbdare şi bucurie sosirea lui Meillet, anunţată pentru 7 cor. Eu personal sunt cel mai bucuros de această vizită, pentru că în tot timpul şederii mele la Paris am avut foarte des ocazia să[-l] văd şi să[-l] ascult pe marele lingvist. Ne pare rău numai că şederea lui la Iaşi va fi prea scurtă: două zile, şi nici acelea întregi, căci sâmbătă la 5 d.a. pleacă spre Cernăuţi[46].

Cu cele mai distinse salutări,

al Dvoastră,
I. Iordan

22.

[c.p.]

Iaşi, 1926, mai 14

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Mă grăbesc să răspund la întrebarea pe care o puneţi în scrisoarea de la 11 cor. Am redactat definitiv de la cuvântul *interes* până la *isţeli* incluziv. Se înţelege că-i vorba numai de materialul pe care îl am acum la mine, luat în primire prin d. Bianu dinainte de Crăciun. Manuscriptul şi fişele sper să le pot trimete prin d. I. Simionescu[47], cu ocazia plecării Dsale la Bucureşti pentru şedinţele Academiei. Dacă nu-mi va fi posibil să le trimet aşa, le voi aduce eu pe la 13–14 iunie, când sper să fiu gata cu toate sau aproape toate fişele rămase încă nelucrate.

Banii i-am primit şi am şi înştiinţat casieria Academiei despre asta. Vă mulţămesc călduros pentru graba pe care aţi pus-o la îndeplinirea formalităţilor cerute pentru încasarea banilor.

Primiţi, vă rog, salutările mele distinse.

I. Iordan

[pe recto:] Trim. I. Iordan, str. Lăpuşneanu 32
Domnului Prof. S. Puşcariu
str. Elisabeta 23, Cluj

23.

Iaşi, 1926, iunie 7

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Isprăvind de lucru materialul pe care l-am primit cu obligaţia de a-l termina până la sfârşitul acestui an, îmi permit să vă aduc aceasta la cunoştinţă şi, totodată, să vă trimet două chitanţe pentru onorarul ce mi se cuvine pe lunile aprilie–august a.c. Ştiu că-i prea devreme, nu numai pentru a primi banii pe iulie şi august, dar chiar pe iunie, întrucât suntem de-abia la începutul acestei luni, dar încerc şi, dacă nu se poate, voi aştepta să treacă timpul prescris de obiceiurile consacrate până acum. Pentru acest motiv am şi făcut două chitanţe: una pentru aprilie–iunie, a doua pentru iulie–august. V-am mai scris odată că *Rumänische Toponomastik* mă scutură de ceva parale, în total aproape 20 000 [de] lei, şi, cum fascicula a II-a va fi gata până la sfârşitul lunii curente, însemnează că se apropie şi scadenţa pentru această sumă. De aici graba mea cu onorarul pe iulie–august. Dacă se poate,

[46] Despre această vizită, vezi şi Iordan 1977b, p. 204–205.

[47] Ion Simionescu (1873–1944), geolog, paleontolog şi geograf, profesor, în acea perioadă, la Universitatea din Iaşi, membru al Academiei Române.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

fără discuţie multă cu Academia, să primesc dintr-odată întreaga sumă, aş fi, se înţelege, foarte bucuros; dacă nu, pot avea răbdare încă 3–4 săptămâni, căci îmi închipui că onorarul pe vacanţă se plăteşte cam la începutul lui iulie, aşa cum se obişnuieşte în învăţământ. Manuscriptul – vreo 300 [de] şferturi de coală – împreună cu fişele lucrate (adică toate câte mai sunt la mine) le voi aduce eu însumi la Bucureşti, unde voi fi foarte probabil între 14 şi 16 cor. Aşa se face că am renunţat la serviciile dlui I. Simionescu, care, desigur, s-ar fi oferit să ducă el la Academie acest mic bagaj. Sper să vă găsesc şi pe Dvoastră la Bucureşti, căci văd că şedinţele Academiei au început, şi peste o săptămână, când viu eu acolo, vor fi probabil în toi.

Închipuindu-mi că nu veţi sta la Bucureşti fără nicio întrerupere în cursul dezbaterilor academice, vă trimet această scrisoare tot la Cluj. În caz când propunerea mea se arată a fi falşă, încă nu pierd nimic, căci vă voi găsi la Bucureşti. Rău ar fi numai dacă întâmplarea ar face să plecaţi din Bucureşti în ziua sosirii mele acolo. Dar şi aşa nenorocirea n-ar fi mare de tot, întrucât banii mi-ar veni la Iaşi, deşi aş fi încercat să obţin de la Banca Naţională un curs mai favorabil pentru vreo 200 [de] mărci germane, pe care le am de plătit la Göttingen.

Încolo, n-am a vă comunica nimic deosebit. Sunt bucuros că a venit vacanţa, măcar că nişte examene, de tot felul, mă vor mai năcăji până pe la începutul lui iulie, cu întrerupere, negreşit. Simt mare nevoie de odihnă, şi totuşi prevăd că n-am să mă pot odihni cum trebuie, pentru că am o mulţime de treburi, mai mici sau mai mari, pe care le-am tot amânat mereu. Dar oricum voi avea trei luni de vacanţă, prin urmare destulă vreme şi pentru repaus, şi pentru muncă.

De la C. Diculescu am primit extrasul din „Dacoromania", IV[48]. L-am cercetat cu toată atenţia şi am rămas cu o profundă satisfacţie: o lucrare aşa de matură de la un om care, oricum, e mai mult istoric decât filolog este o adevărată revelaţie. Mă bucur de asta cu atât mai mult, cu cât *Die Gepiden*[49], o operă de mare valoare, a fost mai mult maltratată de oameni care amestecă patriotismul – se înţelege că cu voie şi cu scopuri străine – şi acolo unde el nici într-un caz n-are ce căuta. Aţi făcut foarte bine că aţi „pus mâna" pe un element aşa de serios ca Diculescu. Eu am regretat sincer că încercarea lui de a ocupa catedra de Istoria Universală de aici, şi apoi pe aceea de la Cluj, n-a izbutit. Neizbânda lui de la Iaşi mi-am explicat-o de la început şi am pus-o pe socoteala a tot felul de lucruri, care n-au a face deloc cu ştiinţa. Nădăjduiesc că la Dvoastră va putea în curând să capete locul care i se cuvine.

Primiţi, vă rog, salutările mele distinse.

I. Iordan

24.

[c.p.]

Iaşi, 1926, noiembrie 28

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc călduros pentru frumosul dar pe care mi l-aţi făcut zilele acestea. Dacă răspund cu oarecare întârziere, asta-i din cauză că speram să pot răsfoi *Studiile istroromâne* şi să exprim astfel unele aprecieri asupra lor. Dar sunt aşa de încărcat cu tot felul de ocupa-

[48] Diculescu 1924–1926, p. 394–516.

[49] Referinţă la Constantin C. Diculescu, *Die Gepiden, Forschungen zur Geschichte Daziens im frühen Mittelalter und zur Vorgeschichte des rumänischen Volkes*, I. Band, Leipzig, C. Kabitach, 1922.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

ţii, încât n-am fost în stare să-mi împlinesc această dorinţă. N-am putut ceti decât broşura despre Dicţionarul Academiei, care cuprinde tot ce-i esenţial cu privire la actualele preocupări şi metode ale lexicografiei, care în mare parte sunt aceleaşi cu ale lingvisticii în general. Despre *Studii istroromâne* cred că voi scrie o recenzie în „Z. rom. Ph.", al cărei recenzent am devenit în mod oficial de acum aproape un an. Am trimes deja 3 dări de samă, care aştept să apară cât de curând. Vacanţa de Crăciun poate-mi va aduce timpul liber de care am atâta nevoie pentru treburi în afară de acele cu caracter strict profesional.

V-am trimes şi eu o broşură, cu lecţia de deschidere a cursului de filologie romanică[50]. Cred că aţi primit-o, măcar că n-am dat-o recomandat.

Cu cele mai bune urări de sănătate, al Dv.,
I. Iordan

[pe recto:] Domnului Prof. univ.
Sextil Puşcariu
str. Elisaveta 23, Cluj

25.

Iaşi, 1927, martie 26

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă rog să mă iertaţi că vă mulţămesc cam târziu pentru *Pe marginea cărţilor*[51]. Am vrut s-o cetesc întâi, pentru a putea să vă comunic unele impresii, şi fiindcă sunt mereu ocupat din cale afară, am amânat de la o zi la alta. Declar de la început că lectura aprecierilor Dvoastre asupra unui număr aşa de mare de lucrări filologice mi-a produs o deosebită plăcere. Sistemul adoptat de astă dată mi se pare că prezintă avantaje faţă de cel al recenziilor obişnuite. Ai impresia că ceteşti o operă unitară, măcar că în câteva zeci de pagini se poate vorbi în realitate de multe studii. Din cauza aceasta, lectura este mai uşoară şi, prin urmare, mai plăcută. Plăcerea şi folosul sunt cu atât mai mari atunci când cetitorul cunoaşte pe cele mai multe dintre cărţile şi studiile discutate, ceea ce a fost cazul cu mine. Cred că sistemul inaugurat de Dvoastră oferă avantaje şi mai mari, atunci când lucrările recenzate au o legătură oarecare între ele, şi asta se întâmplă uşor, dacă la baza lor se găseşte mai mult cercetarea unei probleme lingvistice de interes general şi mai puţin o îngrămădire de material. În cazul ultim mi se pare preferabilă forma tradiţională a dărilor de samă speciale, în care este posibilă o analiză amănunţită a tuturor punctelor supuse discuţiei.

Vă mulţămesc călduros pentru cuvintele bune pe care le spuneţi despre lucrările mele[52], precum şi pentru grija deosebită de a exprima într-un chip amabil nemulţămirea pe care v-a produs-o *Der heutige Stand der rom. Sprachwissenschaft*. Despre acest articol au vorbit mulţi filologi străini, şi părerile lor variază de la unul la altul. Se poate observa însă uşor că acei care n-au niciun fel de legătură personală sau de şcoală cu reprezentanţii curentelor lingvistice studiate de mine au fost în general mulţămiţi de aprecierile mele. Dimpotrivă, toţi foştii elevi ai lui Meyer-Lübke, precum şi adversarii înverşunaţi ai „idealiştilor", nu

[50] Se referă la Iordan 1926.
[51] Puşcariu 1924–1926, p. 1303–1409.
[52] Apreciindu-i scrierile de toponimie, Puşcariu amendează însă, printre altele, preferinţa lui Iordan pentru teoriile lui Vossler, spunând că „în ştiinţă, ca şi în literatură, scriitorii la modă nu sunt în mod necesar cei mai reprezentativi" (DR, IV/2, p. 1313).

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

s-au putut stăpâni de a-şi arăta enervarea într-un chip sau altul, după temperament. Cel mai nemulţămit pare a fi fost Gamillscheg, care, din diferite informaţii obţinute de mine, avea mai de mult oarecare „năcaz" împotriva mea. Cred însă că, cel puţin în parte, mi se face o nedreptate, când mi se impută că despre M.-Lübke am vorbit prea puţin în articolul citat. După cum spun în încheiere, am considerat activitatea acestui învăţat şi a numeroşilor săi elevi, direcţi şi indirecţi, ca ceva cunoscut, întrucât durează de atâta vreme, şi de aceea m-am ocupat de aproape de operele altor lingvişti, mai noi sau mai puţin cunoscuţi. De altfel, sper să revin în româneşte asupra celor spuse acolo, complectându-le cu informaţii bibliografice şi îndreptând ceea ce nu corespunde adevărului curat.

Mare satisfacţie mi-au produs aprecierile Dvoastre asupra operei lui Philippide[53]. Reputaţia de om obiectiv, pe care v-aţi câştigat-o de mult şi pe care eu personal am avut ocazie s-o verific aşa de des, va creşte şi mai mult în ochii tuturor specialiştilor.

Lui Rosetti[54] îi lăudaţi o calitate care, îmi permit s-o spun, îi lipseşte: obiectivitatea. Este drept că în chipul cum se exprimă despre lucrările altora nu se simte niciun fel de pornire personală. Dar nu acesta e singurul mijloc de a fi subiectiv. Mai există unul, foarte comod, dar tot aşa de nedrept, acela de a trece pur şi simplu cu vederea cărţile unor confraţi. Căci cum se poate explica altfel faptul că în *Chronique roumaine* din RLiR[55], 1925, nu pomeneşte o iotă despre G. Pascu, *Sufixele româneşti* şi I. Iordan, *Diftongarea*[56]...?

Sunt cel dintâi care să recunosc slăbiciunile fiecăreia din[tre] aceste lucrări, mai ales ale celei din urmă; dar este de admis ca, într-o cronică unde se pomenesc studii despre care autorul ei exprimă opinii destul de defavorabile, să nu se fi găsit loc pentru cărţile pomenite? Şi nici măcar criteriile fixate de Rosetti la începutul acestei cronici nu-s respectate, căci nici despre *Sufixele*..., nici despre *Diftongarea*... nu s-a scris vreun rând în „Romania". În chipul acesta străinătatea nu poate fi informată cum se cuvine asupra mişcării lingvistice de la noi. De altmintrelea, am făcut observaţiile cuvenite în două scrisori, una adresată lui Rosetti însuşi, a doua lui Terracher[57].

Partea cea mai interesantă din *Pe marginea cărţilor* mi s-a părut polemica contra lui Weigand[58], care prezintă un dublu interes: ştiinţific şi omenesc.

[53] Alexandru Philippide (1859–1933), unul dintre marii lingvişti şi filologi români, titularul catedrei de filologie română de la Universitatea din Iaşi, fondatorul şcolii lingvistice ieşene, adversar, la un moment dat, al lui Sextil Puşcariu.

[54] Alexandru Rosetti (1885–1990), unul dintre cei mai importanţi lingvişti şi filologi români, reprezentant al şcolii lingvistice de la Bucureşti. Despre viitorul savant, Puşcariu scria în articolul citat: „Este bine că tinerii noştri învăţaţi îşi iau asupra lor sarcina de a informa streinătatea despre mişcarea ştiinţifică de la noi şi este îmbucurător faptul că o fac cu obiectivitatea care e cea dintâi condiţie a unei informaţiuni bune" (DR, IV/2, p. 1313).

[55] Al. Rosetti susţinea în „Revue de linguistique romane", încă din primul an de apariţie, o rubrică dedicată prezentării scrierilor lingvistice din ţară, intitulată *Chronique roumaine*.

[56] Este vorba despre teza de doctorat a lui Iordan, menţionată anterior.

[57] Louis Adolphe Terracher (1882–1955), lingvist francez, co-fondator, în 1924, al Société de linguistique romane şi al „Revue de linguistique romane".

[58] Gustav Weigand (1860–1930), lingvist german, profesor de romanistică la Unversitatea din Leipzig, autorul primului atlas lingvistic dacoromânesc (1909), ales membru corespondent străin al Academiei Române (1892). Savantul înfiinţează la Leipzig, în 1893, Institut für rumänische Sprache, subvenţionat de statul român, precum şi publicaţia „Jahresbericht des Instituts fur rumänische Sprache" (1894–1921). După război, atitudinea sa filoromână ia o altă întorsătură. În acest context, fostul său elev, Sextil Puşcariu, respinge aici opinia mentorului său privind încadrarea limbii române,

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

Nici nu se putea ca, până la urmă, acest om să nu se arate în faţa tuturor aşa cum este: lipsit de obiectivitate, interesat (în sensul material al cuvântului) şi cunoscător cam superficial al limbii noastre. Din cele scrise de Dvoastră rezultă cât se poate de lămurit aceste lucruri. Înţeleg că aţi avut de luptat cu Dvoastră înşivă, atunci când v-aţi hotărât să-i răspundeţi, şi de aceea vă rog să mă iertaţi dacă, exprimându-mi liber satisfacţia pentru atitudinea luată, contribui într-o măsură oarecare la mărirea durerii pe care aţi simţit-o scriind ceea ce aţi scris. Dar era necesar să i se spuie asemenea lucruri, şi cel mai indicat pentru asta eraţi Dvoastră, fost elev, deci mai presus de orice bănuială în ce priveşte eventualele animozităţi, la care lumea are obiceiul să se gândească în astfel de împrejurări. Şi apoi aţi putut în chip minunat să vă păstraţi calmul şi obiectivitatea.

Dintre însemnările făcute de mine pe extrasul trimes vă comunic câteva, care cred că vă interesează. La pag. 1315: ceea ce spuneţi despre *puţ* găseşte o confirmare elocventă în faptul că moldovenii, mai cu samă cei de nord, râd totdeauna de această vorbă, tocmai pentru că le aduce aminte de *puţă*. Asociaţiile de idei în acest domeniu… freudian lucrează cu mare putere şi într-un chip neaşteptat. Şcolarii de liceu nu pronunţă niciodată vorba fr. *poule* fără gânduri lăturalnice, care adesea nu se manifestă prin diferite gesturi. La fel se petrec lucrurile cu germ. *Putz* şi *putzen*, *Futter* etc., care – cunosc lucrurile în calitate de profesor – niciodată nu se pot auzi într-o clasă, fie de băieţi, fie de fete, fără să nu trezească un fel de nelinişte extrem de jenantă. Pag. 1348 urm. sunt nespus de interesante prin observaţiile juste privitoare la toponimie. În special explicaţia de la pag. 1351–[135]2 a faptului că numirile de locuri străine apar aşa de des acolo unde ne-am aştepta să găsim numiri româneşti, întrucât limba posedă cuvinte moştenite pentru exprimarea noţiunilor respective, din cauză că, evitând eventualele confuzii, sunt mai clare, merită să fie reţinută ca foarte ingenioasă. Ea poate servi de bază unor cercetări speciale, care ar trebui făcute în această direcţie. Pag. 1358, nota: *un chiloman de vin* este citat şi de mine în „Viaţa românească”, iulie 1923[59], unde îl consider ca o etimologie populară creată intenţionat spre a produce râsul. Cred că înlocuirea prin *chiloman* a lui *chilogram* provine de la băutorii înşişi, nu de la spectatori. Pag. 1362: şi de la *a auzi* participiul trecut sună *aust*, de aceea *văst* < *văzut* nu mi se pare aşa de imposibil. De la acelaşi verb întâlnim şi la prez. ind. o formă scurtată: *măi, n-as-tu* = *măi, n-auzi tu* (la Tecuci). Pag. 1363: *trebuie de mers* se zice şi în Moldova, chiar de către oameni culţi (G. Ibrăileanu[60], de ex., uzează des de această construcţie). Pag. 1370: cu privire la numeralele româneşti (şi romanice) are Spitzer un articol, după mine foarte bun, în „Z. f. rom. Phil.”, 1925, unde porneşte de la ideea că în româneşte numeralele ordinale au avut la început formă adverbială (până astăzi ţăranii zic foarte des *femeie de-al doilea* şi alte construcţii asemănătoare). Pag. 1393: despre expresii ca *are să-l certe el preoteasa pe popă* am vorbit şi eu pe scurt în „Arhiva”, 1923, pag. 408[61], explicându-le ca având două subiecte: *el* este subiectul primitiv, când se referea, se înţelege, la un lucru sau

alături de albaneză şi bulgară, între limbile balcanice, precum şi poziţia sa în legătură cu Tratatul de pace de la Neuilly sur Seine, în care se recunoştea, printre altele, apartenenţa Cadrilaterului la România.

[59] Iordan 1923b, p. 119–123.

[60] Garabet Ibrăileanu (1871–1936), critic şi istoric literar, mentor al revistei „Viaţa românească”, profesor de literatură modernă la Universitatea din Iaşi.

[61] Referinţa apare în Iordan 1923a, unde, comentând economia şi risipa în exprimare, dăduse un exemplu asemănător: „a veni el Drăguş la căuş”.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

fiinţă de genul masculin; dar adesea vorbitorul se temea că acest *el* nu spune lămurit la cine se gândeşte, şi atunci căuta să precizeze, adăugând după pronume substantivul, căruia acesta trebuie să-i ţie locul. Cu vremea s-a generalizat *el* şi la construcţii, unde subiectul era de genul feminin, fiindcă *el* s-a gramaticalizat.

Înainte de a încheia, vă rog să binevoiţi a comunica Dlui Capidan că voi mai întârzia cu trimeterea exemplarului din *Rum. Toponomastik,* pentru care am primit mai demult banii, fiindcă aştept să-mi vie câteva bucăţi din Germania. De asemenea, îmi permit să-i fac cunoscut că „Dacoromania", despre care-mi scria că mi s-a expediat, nu mi-a sosit încă.

Cu cele mai distinse salutări Dvoastră, precum şi tuturor muzeiştilor, rămân al Dvoastră,

I. Iordan

26.

[c.p. ilustrată]

Firenze, 1927, aug. 13

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc din toată inima pentru extrasele trimise, care mi-au sosit astăzi aici, după ce, bineînţeles, au fost prin Iaşi. De altfel, mă gândeam să vă scriu cât de curând, şi, odată cu Dvoastră, tuturor amicilor clujeni, chiar dacă, ceea ce mă tem că-i aşa, lipsesc de acasă. Am plecat din ţară de 5 săptămâni, dar vreo 3 din ele le-am petrecut umblând de colo-colo. Între altele am fost şi la Berna, unde prietinul Dvoastră, Jaberg[62], m-a primit extrem de amabil. Pe aici sau prin alte locuri din Italia voi mai sta, aşa că de-abia pe la 20–25 sept. voi fi iarăşi la Iaşi.

Cu cele mai distinse salutări,
I. Iordan

P.S. Soţia mea vă salută de asemenea prin mine.

[pe verso:] Domnului Prof. univ. S. Puşcariu
str. Elisaveta 23, Cluj
Romenia

27.

[c.p. ilustrată]

Madrid, 25 septembrie 1928

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Nu ştiu dacă această c. p. vă va găsi la Cluj ori va trebui să aştepte până la întoarcerea Dvoastră de la Genève, unde cred că v-aţi dus şi anul acesta, ca de obicei. În orice caz, salutările mele cordiale, pe care îmi permit să vi le trimet de aici, cred că vor fi tot atât de

[62] Karl Jaberg (1877–1958), romanist şi dialectolog elveţian, profesor la Universitatea din Berna, coautor, cu Jakob Jud, al impunătorului *Atlas linguistique et ethnographique de l'Italie et de la Suisse méridionale* (1928–1940).

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

bine primite, deşi, trebuie să recunosc aceasta, am cam întârziat cu îndeplinirea unei datorii care, în aceeaşi vreme, însemnează şi o mare plăcere pentru mine.

I. Iordan

[pe verso:] Domnului S. Puşcariu
str. Elisaveta 23, Cluj
Rumania

28.

Iaşi, 1929, aprilie 4

Mult stimate Domnule Puşcariu,

În primul loc vă rog să primiţi călduroase mulţămiri pentru grija pe care aţi avut-o şi de astă dată cu trimeterea „Dacoromaniei". Deşi ocupat şi mai ales sâcâit de tot felul de lucruri, am avut vreme să mă uit prin ea. M-au atras în special numeroasele etimologii şi recenzii, atât de variate şi de interesante. Faţă de numerele precedente, anuarul D-voastră prezintă unele modificări esenţiale, care îl fac să se apropie mereu de ceea ce mi se pare mie că ar trebui să fie publicaţia periodică a unui centru universitar: mai puţin o culegere de studii întinse şi mai mult o revistă a cercetărilor făcute de alţii în acelaşi domeniu şi în domenii înrudite.

Aţi primit, cred, invitaţiile pentru congresul filologilor. La fixarea datei n-am consultat pe nimeni. Mi-am închipuit că trei sărbători în şir, la sfârşitul lui mai, deci aproape de isprăvitul cursurilor universitare, sunt nimerite pentru o adunare de profesori. Există, totuşi, un inconvenient pe care nu l-am putut prevedea: sărbătorile Unirii vor dura de la 10 la 17 mai, adică se vor termina tocmai când trebuie să pornească cineva spre Iaşi, pentru congres. Sper totuşi că la sărbările acestea nu vor lua parte prea mulţi filologi şi, mai cu samă, nu vor avea roluri de acelea care să-i obosească peste măsură şi să-i împiedice astfel de a veni la congres. În orice caz, dacă ştiam în momentul când am ales data de 19 mai că vor avea loc cam în aceeaşi vreme sărbările Unirii, desigur că mă fixam asupra altor zile.

Aceasta a fost până acum singura mea contribuţie la organizarea congresului. Căci, deşi cosemnatar al invitaţiei, vede oricine că din ea nu-mi aparţine alt cuvânt decât… numele. Pe viitor voi căuta să fiu mai prudent şi să mă amestec mai direct în cele ce se pun la cale. Dacă vă vorbesc de asta, o fac cu intenţia de a vă cere sfatul şi sprijinul. Mai întâi vă rog să faceţi tot ce vă stă în putinţă pentru ca clujenii să vie în număr mare. Căci cei de la Cernăuţi sunt puţini, iar pe bucureşteni nu putem conta, vreau să zic pe acei care sunt filologi veritabili. Ţin să vă previn că dintre „corifeii" ieşeni nu va participa acela de care aveţi D-Voastră oroare. Mi-a spus hotărât că se va ţinea deoparte, din motive care nu prezintă deocamdată niciun interes. Apoi v-aş ruga să-mi daţi oarecare îndrumări în ce priveşte organizarea congresului propriu-zis: comisiunile care vor lucra, chestiile care se discută mereu (ortografie, predarea limbii şi literaturii române în şcoli etc.) ş.a.

Ştiu că scopul principal al congresului este apropierea filologilor între ei: venind în contact personal, se nasc, împotriva tuturor animozităţilor, legături care, dacă nu devin totdeauna cordiale, constituiesc totuşi obstacole contra unor polemici prea violente. Din acest

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

punct de vedere, noi, ieşenii, ne vom sili să facem tot ce se va putea, pentru ca petrecerea confraţilor în oraşul nostru să fie plăcută supt toate raporturile.

Cu cele mai distinse salutări pentru D-Voastră şi pentru toţi cunoscuţii.

Iordan

P.S. În curând voi trimete nişte extrase, tot la adresa Muzeului şi tot într-un plic comun.

29.

TEATRUL NAŢIONAL
IAŞI
CABINETUL DIRECTORULUI
(imprimat)

5 mai 1929

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă scriu de la teatru, pentru că acasă (str. Paladi 7!) stau toate răsturnate, ca la mutat. De aceea vă rog să mă iertaţi că vă scriu puţin de tot. Aş dori să ştiu dacă telegrama D-Voastră, că nu puteţi veni la congres, stă în legătură cu amânarea, pentru la 20 cor., a sărbărilor Unirii sau cu altă cauză. În caz afirmativ, vă rog să-mi comunicaţi ce alte zile, de la sfârşitul lui mai sau începutul lui iunie, ar conveni clujenilor pentru congres. Căci noi ţinem să mergem înainte. Ar fi şi păcat să renunţăm la o întâlnire a filologilor, pe care o aşteptăm de 2 ani. Dar văd, pe de altă parte, că fără D-Voastră nu putem face nimic.

Aşadar, vă rog să răspundeţi cât puteţi mai repede şi să primiţi salutările mele cordiale.

I. Iordan

30.

Iaşi, 1929, octombrie 14

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Zilele acestea am primit o carte poştală de la Karl Jaberg cu vestea că va veni anul acesta în România, recte la Cluj. Închipuindu-mi că l-aţi invitat oficial pentru a ţinea o serie de conferinţe, vă rog să-mi faceţi şi mie cunoscut ce procedeu se urmează în asemenea cazuri. Căci aş dori să dau studenţilor şi profesorilor ieşeni ocazia de a[-l] asculta pe un învăţat de talia lui Jaberg, pe care am avut onoarea şi plăcerea de a-l cunoaşte personal acum doi ani la Berna. Ştiu că atunci când vin profesori francezi în ţară la noi chestiile se aranjează prin intermediul Dlui Henry, care conduce la Bucureşti o asociaţie culturală franco-română. Pentru savanţi din alte ţări nu ştiu cum se procedează.

De la Dl Procopovici[63] am aflat că-i vorba să aveţi musafiri, şi încă destul de curând şi pe Meyer-Lübke. Dacă-i aşa, vă rog să-mi daţi informaţii şi cu privire la această vizită.

În zilele de 5 şi 6 octombrie am avut bucuria să[-l] revăd şi să[-l] găzduiesc pe fostul mieu coleg de la Berlin, Dl. Kuen. I-am arătat tot ce mi s-a părut mai vrednic în oraşul nostru, l-am dus la teatru, unde s-a amuzat ca un copil văzând[-o] pe Cucoana Chiriţa, l-am

[63] Alexe Procopovici (1884–1946), lingvist, filolog şi istoric literar, discipol şi colaborator apropiat al lui Sextil Puşcariu, profesor în acea perioadă la Universitatea din Cernăuţi.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

purtat puţin şi prin împrejurimile Iaşilor, într-un cuvânt am făcut tot ce s-a putut ca să-i las amintiri frumoase şi despre oraş, şi despre oameni, ceea ce am dreptul să cred că am izbutit. Am constatat cu surprindere că Dl. Kuen are o bună pronunţare românească, lucru rar, aproape neexistent la străini. N-aş fi crezut că un neamţ poate ajunge în 6 săptămâni să pronunţe aşa de bine pe *î* şi pe *r* ai noştri. Cred că în această privinţă îl bate şi pe Weigand, care, dacă aplică teoriile sale filozofice asupra lui *ă* şi *î* în românească pe care o vorbeşte, se îndepărtează cumplit de felul nostru de a pronunţa.

Îmi pare foarte rău că nu s-a putut ţinea anul acesta congresul filologilor. N-ar fi posibil oare să repetăm invitaţiile pentru sfârşitul acestei luni? Vremea se arată încă foarte favorabilă şi, în orice caz, nu se poate strica prea rău în curs de 12–14 zile. Am avea două sărbători în şir (26 şi 27), plus o zi înainte ori după. Dacă credeţi, scrieţi-mi cât mai repede posibil, pentru a putea avea înaintea noastră o săptămână în vederea pregătirilor. Eu personal aş fi foarte bucuros să vă revăd, pe D-Voastră ca şi pe colegii şi colaboratorii D-Voastră.

Cu cele mai alese sentimente,

I. Iordan
str. Paladi 7

31.

Iaşi, 1929, noiembrie 8

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Aş fi dorit să răspund mai repede la scrisoarea D-Voastră din 17 octombrie a.c. şi să vă mulţămesc călduros pentru lămuririle date în chestia venirii lui Jaberg în România, dar am fost împiedecat de atâtea lucruri, mai ales de activitatea universitară, care, ştiţi bine şi D-Voastră înşivă, este aşa de vie în a doua jumătate a lui octombrie şi la începutul lui noiembrie, din cauza examenelor de sfârşit de an, a celor de bursă şi intrare în cămin etc. Sunt, din nefericire, printre puţinii profesori de la Litere cu domiciliu stabil în Iaşi, astfel că toate belelele de felul celor înşirate mai sus cad pe capul mieu. Afară de asta, de sâmbăta trecută am început şi cursul, ca să nu mai vorbesc de activitatea de director al Teatrului Naţional[64], care-mi produce mare bătaie de cap. Deşi am satisfacţia că am ridicat într-o măsură destul de mare această instituţie, aştept ca pe o binefacere momentul în care împrejurările îmi vor permite să mă retrag, fără să dau impresia că fug de muncă sau de greutăţi.

Cu Jaberg m-am înţeles deja. Va ţinea o singură conferinţă, pentru studenţi, în franţuzeşte, la 2 decembrie, dacă planul pe care şi l-a făcut privitor la călătoria în România va putea fi realizat întocmai. De asemenea, a primit propunerea de a fi găzduit la mine. În chipul acesta s-a rezolvit singura dificultate de care-mi vorbeaţi în scrisoarea D-Voastră de acum trei săptămâni. Dacă însă, contrar prevederilor acestora, se ivesc alte chestii, care au nevoie să fie soluţionate de noi cei de aici, vă rog să mă înştiinţaţi din vreme, spre a putea lua cuvenitele măsuri. De asemenea, va fi nevoie să aflu tot de la D-Voastră data precisă la care Jaberg va sosi în Iaşi. Aş vrea să fac oarecare propagandă pentru ca conferinţa să fie ascultată de un număr cât mai mare de studenţi.

Am răspuns la apelul D-Voastră pentru *Atlasul lingvistic*. M-am înscris cu 1 000 [de] lei anual. Făgăduiesc însă că, dacă trebuinţa va cere, voi mări cotizaţia. Sper să vă mai câştig 3–4 „prietini”, printre tinerii filologi ieşeni. La cei bătrâni nu mai încerc, fiindcă mă tem de

[64] Iordan a ocupat funcţia de director al Teatrului Naţional din Iaşi între anii 1928–1930.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

refuz. Dacă n-aţi trimes încă prospecte Dlui Bărbulescu[65], vă sfătuiesc să-i trimeteţi, căci am speranţa că va răspunde afirmativ.

Am primit o invitaţie semnată de D-Voastră cu privire la chestiile care cred că vor putea figura în chestionarul alcătuit pentru ancheta pe teren. Necunoscând întrebările alese, nu pot contribui la complectarea listei lor. Aş exprima totuşi o dorinţă: să se acorde cea mai mare atenţie graniţelor dialectale din toate punctele de vedere (fonetic, morfologic, sintactic şi lexical). De aceea trebuiesc alese printre cuvinte şi forme mai ales de acelea care ne pot informa asupra întinderii geografice a diverselor graiuri. În ce priveşte sunetele, chestia pare mai uşoară, întrucât se cunosc diferenţele de la o regiune la alta. Mai greu este cu vocabularul şi mai cu samă cu morfologia. O atenţie deosebită se cuvine formelor de viitor, apoi perfectului; pentru acesta din urmă trebuie urmărit faptul dacă există supt ambele-i forme – simplu şi compus – sau numai supt cea din urmă ori (mi se pare că aşa-i cazul prin unele ţinuturi olteneşti şi munteneşti) supt cea dintâi. De asemenea, merită să fie cercetată de aproape chestia mai-mult-ca-perfectului perifrastic. Am impresia că acest timp s-a ivit şi-i răspândit pe acolo pe unde a dispărut perfectul simplu, tocmai ca să compenseze pierderea acestuia. Pe mine mă interesează îndeosebi limitele dintre dialectul moldovenesc şi cel muntenesc, apoi cele dintre Moldova nordică şi cea sudică. Cred că la fel se vor fi prezentând lucrurile în Transilvania, cu sudul, care ţine de Muntenia, şi cu Nordul, care aparţine lingvistic la Moldova.

Nevastă-mea vă mulţămeşte pentru omagii şi vă roagă să-i primiţi salutările-i cordiale. Eu de asemenea vă salut cu deosebită consideraţie.

I. Iordan

32.

[c.p.]

Iaşi, 1929, noiembrie 23

Mult stimate Domnule Puşcariu,

O scrisoare a Dlui Procopovici în chestia Jaberg îmi aduce aminte că se apropie terminul sosirii Dsale la Iaşi şi că deci se cuvine să mă pregătesc pentru cele necesare. Deoarece n-am cum să aflu precis data când Dsa va veni la Iaşi, vă rog pe D-Voastră să mi-o comunicaţi de urgenţă, arătând şi ora la care soseşte cu trenul, de unde anume (dacă direct de la Cluj, prin Palanca–Paşcani, ori de la Bucureşti), precum şi cât are de gând să stea printre noi, ieşenii, ca să pot anunţa din vreme ziua şi ceasul la care va avea loc conferinţa. Nu v-aş fi deranjat cu această rugăminte, dacă aş fi avut altă cale de a afla ce trebuie în această chestie, în care sunt angajat personal.

Mulţămindu-vă dinainte pentru răspunsuri, vă rog să primiţi distinsele mele salutări.

I. Iordan

[pe recto:] Dsale Dlui Sextil Puşcariu
str. Elisabeta 23, Cluj

[65] Ilie Bărbulescu (1873–1945), lingvist şi filolog, profesor de slavistică la Universitatea din Iaşi, director al revistei „Arhiva”, unul dintre criticii lui Sextil Puşcariu.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

33.

[c.p.]

Iaşi, 1930, iunie 21

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Revenind din străinătate, după o absenţă de trei săptămâni, găsesc cartea D-Voastră, *Istoria literaturii române, epoca veche*, ed. II, pe care aţi avut amabilitatea să mi-o trimeteţi prin editorul D-Voastră.

Vă mulţămesc călduros pentru această atenţie, rugându-vă, totodată, să-mi răspundeţi când aveţi de gând să scoateţi de supt tipar vol. VI din „Dacoromania". Aş dori să vă trimet un articol *Pe marginea Dicţionarului limbii române*, pentru care am numai materialul, rămânând să-l prelucrez în cursul vacanţei. Bineînţeles că nu poate fi vorba de o încetinire a imprimării anuarului din cauza aceasta. Aş vrea să ştiu numai cum stau lucrurile spre a vedea dacă, neforţând nimic din mersul lor firesc, aş putea trimete manuscriptul la timpul oportun.

Cu cele mai distinse salutări,

I. Iordan

[pe recto:] Dsale Domnului Sextil Puşcariu
str. Elisabeta 23, Cluj

34.

Iaşi, 1930, august 20

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Zilele trecute v-am trimes un extras din „Z. f. rom. Phil.", în legătură cu care mă simt obligat să vă dau unele lămuriri, căci vă interesează, împotriva oricăror aparenţe. V-am scris, mi se pare, cu altă ocazie, că am trimes la „Z. rom. Ph." recenzia despre *Studii <istro>române* II.

E chestie veche, de aproape doi ani, şi totuşi până astăzi n-a apărut nimic. Dimpotrivă, recenziile tipărite acum de curând au fost expediate lui Hilka[66] de-abia în primele luni ale acestui an. Explicându-vă cauza acestei intervertiri a ordinii fireşti, care se respectă, cel puţin în ce mă priveşte, de când am început a colabora la zisa revistă, explic şi pentru ce recenzia asupra cărţii D-Voastră, anunţată de atâta vreme, a întârziat cu apariţia mai mult decât s-ar fi cuvenit.

Acum o lună şi mai bine am primit de la tipografia unde se imprimă „Z.r.Phil." corecturile. Mă aşteptam să fie acelea de la *Studii istroromâne* II, care ştiam că vin la rând. În schimb, erau recenziile despre *Philippide* II[67], *Meglenoromânii* II[68] şi *Studii istroromâne* III. Nu puteam să le restitui aşa cum le-am primit. Am scris însă tipografiei, precum şi lui Hilka, arătând cum stau lucrurile. Acesta din urmă n-a răspuns nimic, cealaltă însă mi-a făcut cunoscut că în cursul acestui an un pachet de manuscripte, trimes de la Götingen la

[66] Alfons Hilka (1877–1939), romanist german, profesor la Universitatea din Göttingen, redactor la „Zeitschrift für romanische Philologie".

[67] Iordan 1930a, p. 369–377; textul în limba română al recenziei a fost publicat în „Revista critică", III, 1929, p. 73–87.

[68] Iordan 1930b, p. 377–378.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

Halle, s-a pierdut şi bănuieşte că printre ele se va fi aflat şi recenzia mea asupra *Stud. istr.* II. Am procedat imediat la refacerea articolului, pe baza notelor pe care mi le păstrasem, şi acum două săptămâni am expediat, de astă dată direct la tipografie, manuscriptul cel nou. Eu credeam că recenziile culese şi corectate de mine vor aştepta în zaţ tipărirea unui nou număr din revistă. Care nu mi-a fost mirarea când am primit, cu 4–5 zile în urmă, extrase cu cele două recenzii pe care le aveţi acum şi D-Voastră. Se vede că numărul ieşit acum era deja aranjat şi nu mai putea suferi modificări, fără să provoace întârzierea revistei. S-a lăsat la o parte numai recenzia despre *Studii istr.* III, care se va publica, probabil, odată cu aceea despre II[69].

Întâmplarea aceasta a provocat încă o încurcătură. În recenzia despre *Orig. rom.* II trimeteam la *Stud. istr.* II, dar nu citând cartea însăşi, ci recenzia mea, care trebuia să apară, fireşte, înaintea acesteia. Vrasăzică lăsasem loc gol, pe care trebuia să-l complectez cu nr. şi pag. respective. Cum eu am obiceiul de a trimete corecturile făcute mai întâi lui Spitzer, care îndreaptă eventualele greşeli de nemţeşte, acesta, crezând că locul gol n-a fost complectat de mine din neatenţie şi neştiind cum doream eu să ieşim din încurcătură, a găsit necesar să întregească el însuşi ce lipsea. Aşa se face că în pasajul respectiv figurează nu *Stud. istr.* II, ci *Zur Rekonstr. d. Urrum.*, unde nu prea se discută chestii de acelea pentru care făceam eu trimeterea.

Profit de prilej spre a vă anunţa că pe la sfârşitul lui septembrie voi putea trimete articolul făgăduit pentru „Dacoromania". Prelucrarea materialului lexical, adunat la întâmplare timp de mai mulţi ani, ia proporţii cu mult mai mari decât mă aşteptam. Ceea ce credeam la început că va umplea 60–70 pagini se va ridica acum la câteva sute! Fireşte că voi alege un număr de etimologii sau însemnări lexicologice pentru „Dacoromania", rămânând ca întreaga lucrare să apară în altă parte. Aş dori s-o public la Academie, căci pe propria mea socoteală nu se poate, iar prin reviste nu merge. Dar mă tem şi acolo de dificultăţi. Voi avea ceva şi pentru Casa Şcoalelor. În privinţa asta am vorbit cu d. Procopovici, pe care l-am avut musafir la M-rea Agapia, unde am petrecut câteva săptămâni. De la el veţi afla despre ce-i vorba.

Cu cele mai distinse salutări,

I. Iordan

35.

Iaşi, 1930, octombrie 8

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Răspunsul D-Voastră, cu aprecierile şi observaţiile privitoare la „însemnările" mele etimologice[70], a fost o adevărată bucurie pentru mine. Ca să fiu sincer, trebuie să mărturisesc că n-am fost surprins deloc. Vreau să spun că mă aşteptam să aveţi această atitudine faţă de încercarea mea de a explica, adesea cu alte mijloace decât cele obişnuite, o serie de cuvinte româneşti. De fapt, complimentul pe care-l aduc aici este pentru D-Voastră, nu pentru mine. Căci, deşi teoretic sunteţi un partizan al şcolii vechi, în realitate arătaţi la tot pasul o largă înţelegere şi o mare obiectivitate faţă de tot ce se abate de la doctrina neogramaticilor, dacă, bineînţeles, este vorba de lucruri mai mult sau mai puţin serioase. Din acest

[69] Cele două recenzii au apărut în acelaşi an în „Zeitschrift für romanische Philologie"; vezi Iordan 1930c, p. 612–621 şi, respectiv, Iordan 1930d, p. 751–752.

[70] Iordan 1928, p. 272–279.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

punct de vedere – iertaţi-mă că vă aduc o laudă – [îi] întreceţi cu mult pe toţi lingviştii români, care, unii mai mult, alţii mai puţin, nu pot ieşi din deprinderile căpătate cu vremea.

Pentru observaţiile pe care le faceţi vă sunt recunoscător. Voi face uz de ele, numai nu ştiu bine în ce chip, ca să vă convie şi D-Voastră, adică „Dacoromaniei". Eu mă gândesc să le pun şi să le discut supt formă de note, fie în josul paginilor, dacă mi se trimete prima corectură în şpalţi, fie la sfârşitul articolului. Dacă sunteţi de părere, aş putea să amintesc şi explicaţiile propuse de D-Voastră pentru *doar* > *dor, dimon* etc. şi pe care eu nu le pot accepta, fie în total, fie în parte. De aceea v-aş ruga să-mi scrieţi, fireşte nu acum, ci cam în preajma trimeterii corecturilor, cum trebuie să procedez pentru a nu stingheri normele adoptate de D-Voastră în materia aceasta. În privinţa ortografiei, n-am nici un motiv să nu mă supun regulelor D-Voastră. Mă tem numai de unele inconsecvenţe care se pare că sunt aproape fatale în cazuri de acestea, când manuscriptul întrebuinţează o ortografie, iar zeţarul e obligat să se folosească de alta. Aşa s-a întâmplat cu studiul mieu despre *ă* neacc. > *a* din „Revista filologică", I[71].

Cât despre trimeterile pe care le faceţi D-Voastră pentru mine, la diverse locuri din „Dacoromania", am alte reviste, ele ar fi fost ceva mai puţin numeroase, dacă nu m-aş fi grăbit să trimet manuscriptul, temându-mă că sunt în întârziere. Afară de asta, în momentul expedierii începuse... agitaţia în care mă găsesc şi azi din cauza unei case pe care am cumpărat-o: până la Sf. Dumitru mai am încă de furcă, şi încă cum, din cauza reparaţiilor pe care trebuie să le fac. E o casă foarte veche, deşi, altfel, solidă, care a avut nevoie de modificări serioase. Nu pot lucra decât 3–4 ore pe zi. Restul timpului trebuie să stau... pe şantier, căci altfel însemnează să arunc banii în gârlă. Tot de aceea n-am putut să-mi ţin făgăduiala faţă de Dl. Procopovici, cu care am petrecut astă-vară 2 zile neuitate la M-rea Agapia, anume să-i trimet pentru începutul lunii curente manuscriptul unei introduceri în romanistică. Cum Dsa are gata o introducere în lingvistica generală, am crezut că-i bine să le dăm pe amândouă odată la tipar, prin Casa Şcoalelor. Rămâne să-mi împlinesc făgăduielile după ce scap de casă.

Mulţămindu-vă încă o dată pentru scrisoarea, aşa de binevoitoare, vă rog să primiţi salutările mele cordiale.

Iordan

P.S. Rog salutaţi din partea mea pe toţi cunoscuţii de la Muzeu.

36.

Iaşi, 1931, octombrie 31

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Mi-i penibil să fac intervenţii de felul celei de faţă, dar, din nefericire pentru moravurile noastre, sunt silit de împrejurări să recurg la asemenea mijloace.

Am gata de tipar o *Introducere în studiul limbilor romanice* (partea I: *Istoria şi starea actuală a lingvisticii romanice*), o carte de peste 400 [de] pagini, pe care am scris-o mai ales pentru studenţi. Sper însă că chiar specialiştii vor avea oarecare folos de la ea, fie şi numai de la bogatele informaţii bibliografice pe care le conţine. Acum câteva luni am adresat Casei Şcoalelor o cerere de ajutor: n-aveam şi nici acum n-am pretenţia, care ar fi, de altfel, foarte îndreptăţită, ca această instituţie să ia asupra-şi toate cheltuielile imprimării.

[71] Iordan 1927, p. 117–154.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

Am cerut să-mi acorde o sumă oarecare, pentru ca, împreună cu ce-aş mai fi obţinut de la Facultate şi, în special, cu datoriile pe care va trebui cu siguranţă să le contractez, să pot tipări lucrarea. După două luni de aşteptare am primit răspunsul care, obişnuit, se dă „proştilor": nu mai sunt fonduri. Ştiu că situaţia se prezintă astăzi mai greu decât oricând. Dar tot aşa de bine ştiu că în aceste împrejurări dificile Casa Şcoalelor tipăreşte tot felul de fleacuri, numai pentru că provin de la autori „simpatici". Este într-adevăr scandalos să se cheltuiască sute de mii de lei cu publicarea unor articole de gazetă, care au şi apărut mai întâi, cel puţin în parte, prin jurnale şi reviste beletristice, sau cu reimprimarea unor lucrări, care au fost deja tipărite într-o limbă străină, ori nu sunt decât nişte simple traduceri din greceşte, latineşte etc. La timpul oportun voi da toate amănuntele, şi nu într-o scrisoare particulară, ci într-un articol adresat întregii lumi intelectuale de la noi.

Ştiu că faceţi, ori, mai exact, făceaţi parte din comisia însărcinată să-şi dea avizul asupra cărţilor pe care Casa Şcoalelor le tipăreşte. Din spusele unor colegi care au fost numiţi şi ei, odată cu D-Voastră, în această comisie, rezultă că de 2–3 ani n-aţi mai fost consultaţi niciodată. De aceea îmi permit să vă dau câteva cifre. O carte, să zicem de „impresii", se tipăreşte în 5 000 [de]exemplare. Costul unui exemplar fiind 100 [de] lei, urmează că cei 20%, drepturile de autor, însumează 100 000 [de] lei. Aceşti bani se varsă imediat autorului: nu se aşteaptă vânzarea cărţii, care, după cum se ştie, nici nu prea apare pe piaţă. Prin urmare, la cei 100 000, cel puţin, câţi s-au cheltuit cu tipăritul, se adaugă încă 100 000, daţi fericitului autor. Aceeaşi Casă a Şcoalelor se arată însă extrem de scrupuloasă cu privire la banii statului când e vorba să acorde 20–30 000 [de] lei unui biet filolog, care n-a fost şi, din fericire pentru el, nu va fi niciodată ministru ori măcar deputat.

Astăzi am trimes o nouă petiţie, cerând să mă puie pe listă pentru sumele care se vor distribui în 1932. Am precizat iarăşi că doresc numai un ajutor, în schimbul căruia mă oblig să pun la dispoziţia Casei Şcoalelor un număr echivalent de exemplare. Cu câteva zeci de mii [de] lei, ceea ce însemnează 1/6 din ce se cheltuieşte cu o carte de soiul celei descrise mai sus, această instituţie ar face posibilă apariţia unei lucrări care, indiferent de calităţile autorului, reprezintă o muncă îndelungată şi serioasă, iar pe deasupra ar uşura iniţierea într-o disciplină aşa de importantă pentru noi a unui mare număr de studenţi.

Acuma de-abia văd că, luat de valul indignării, n-am spus încă ce doresc de la D-Voastră. Chiar dacă nu mai participaţi la lucrările comisiei, încă aţi putea interveni cu succes la Casa Şcoalelor pentru ca cererea mea să fie aprobată. Am ajuns şi până aici, ca, pentru acordarea unui drept în domeniul activităţii pur intelectuale, să fie nevoie de intervenţia unei terţe persoane. Nu mă jenez că trebuie să apelez la D-Voastră, care totdeauna aţi avut faţă de mine o purtare extrem de binevoitoare, ci mă jenez de faptul în sine.

Cerându-vă scuze pentru supărare, vă rog să primiţi distinsele mele salutări.

I. Iordan

37.

[c.p.]

Iaşi, 1931, noiembrie 24

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc călduros pentru intervenţia pe care aţi făcut-o la Casa Şcoalelor. Chiar dacă n-am obţinut rezultatul dorit, este bine că domnii de acolo au fost făcuţi atenţi de cine-

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

va care are „trecere” asupra neregulelor cu editarea sau ajutorarea lucrărilor prezentate în acest scop. Oricum, ce-mi scrieţi D-Voastră arată că ne aşteaptă vremuri cumplite, de adevărată barbarie, mai rele decât cele imediat postbelice. Pentru anul 1932 un seminar de la Facultatea de Litere din Iaşi va primi 4 500 [de] lei (60% din suma prevăzută, dar neîncasată toată, pe anul curent!). Şi eu trebuie să plătesc numai pentru AIS aproape 7 000!

În ce priveşte „Etimologiile” mele, am răbdare. Aş dori numai să mi se îngăduie corecturi mai serioase pe ici, pe colo: când vi le-am trimes, mă temeam de întârziere, de aceea nu le-am dat ultima feţuială.

Cu cele mai alese sentimente,
al D-Voastră,
I. Iordan

[pe recto:] Dlui Sextil Puşcariu
Profesor universitar
str. Elisabeta 23, Cluj

38.

[c.p.]

Iaşi, 1931, decembrie 24

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc călduros pentru articolul despre neologismele limbii noastre[72], precum şi pentru urările pe care mi le faceţi de anul ce vine. La rândul mieu, vă rog să primiţi, pentru D-Voastră personal, ca şi pentru toţi ai D-Voastră, aceleaşi urări de bine şi sănătate.

Trebuia să răspund ceva mai degrabă, dar am fost şi sunt încă ocupat cu ultima feţuială pe care o dau *Introducerii în studiul limbilor romanice*[73]. Peste o săptămână cel mai târziu începe tiparul, care va dura până în toamna viitoare (căci cartea va avea peste 400 [de] pagini). Nu ştiu ce-oi face de bani: am obţinut condiţii destul de avantajoase, dar cele 80.000 lei, costul integral al lucrării, trebuie să mi-i procur într-un fel oarecare.

Cu cele mai distinse salutări,

I. Iordan

[pe recto:] Dsale Domnului
S. Puşcariu
str. Elisabeta 23
Cluj

39.

Iaşi, 1932, iunie 8

Mult stimate Domnule Puşcariu,

După cum puteţi vedea din alăturata hârtie… oficială, va trebui să lipsesc de la examenul Dlui Paşca. Părerea mea de rău e cu atât mai mare, cu cât m-am gândit mereu, de la recomandarea Consiliului încoace, la călătoria pe care doream s-o fac cu acest prilej. Vroiam să revăd pe colegii şi prietinii clujeni şi să petrec câteva zile într-o altă atmosferă.

[72] Puşcariu 1931, p. 345–359; şi în extras.
[73] Iordan 1932.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

Dacă ne-aţi fi convocat, aşa cum speram (şi eu şi Dl Procopovici), prin aprilie sau mai, aş fi venit cu siguranţă, în ciuda tuturor piedicilor de care trebuie să ţie cineva samă, mai ales pe vremuri ca acestea. Acuma însă îmi este imposibil, şi din pricina examenelor (voi asculta şi o parte din candidaţii Dlui A. Philippide, care-i silit de un reumatism acut să stea în casă), şi din cauză că chiar la 15 cor. se va face alegerea noului decan. Ştiţi că la noi lucrurile acestea au, din nefericire, o importanţă deosebită, în sensul că se amestecă cu tot felul de consideraţii personale şi de partid (dacă nu chiar politic, cel puţin… de grup). De data asta chestia este foarte serioasă: avem nevoie de un decan serios, căci din 1926 şi până astăzi treburile Facultăţii au mers cum a dat Dumnezeu. Dacă nu izbutim să alegem un om de ispravă, nu ştiu ce mi-ar mai rămânea să fac. (Vorbesc de mine şi nu de alţii, fiindcă marea majoritate a colegilor se împacă foarte bine cu această situaţie. Eu personal aş pleca imediat din Universitate, dacă aş avea mijloacele materiale necesare existenţii.)

Părerea de rău că nu pot veni la Cluj creşte şi pentru motivul că despre Dl Paşca am păreri bune: lectura celor câteva studii pe care le-a publicat până acum mi-a lăsat impresia că autorul lor va fi în curând unul din cei mai buni lingvişti ai generaţiei tinere. Are înţelegere pentru chestiile discutate şi ştie să exprime clar ceea ce gândeşte. Am trimes, acum câteva luni, la „Z. rom. Phil.", o recenzie despre lucrarea sa asupra terminologiei calului (şi despre aceea a Dlui Pop)[74]: şi acolo am exprimat aceleaşi păreri.

Am primit la timp câte un exemplar din studiile Dlui Paşca (apărute în „Ephemeris Dacoromana"[75] şi „Ţara Bârsei"[76]) şi vă mulţămesc în numele Seminarului de Filologie Romanică; întrucât eu le aveam deja (de la autor), le-am dăruit Seminarului.

Cartea mea, despre care v-am scris mai demult, se află supt tipar: am ajuns la coala 13, ceea ce face cam jumătate. Am obţinut până acum vreo 30 000 [de] lei de la Universitate; pentru rest (cam 50 000!) va trebui să apelez la buzunarul mieu, care-i mai rău decât gol.

Cu cele mai călduroase salutări,

I. Iordan

P.S. Vă rog să[-i] salutaţi pentru mine pe toţi prietinii şi cunoscuţii (nu[-l] uitaţi nici pe Serra[77]).

40.

Iaşi, 1933, ianuarie 11

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc călduros pentru cuvintele pe care le spuneţi despre cartea mea apărută de curând. Aprecierile acestea sunt cu atât mai măgulitoare pentru mine, cu cât vin, pe de o parte, de la un adânc cunoscător al doctrinelor romanisticii, pe de alta, de la un om care, în multe privinţi, se deosebeşte de mine prin atitudinea sa faţă de problemele lingvistice.

Greutăţile financiare cu care are de luptat „Dacoromania" nu sunt lucruri nouă pentru mine. Nou este numai amănuntul, foarte important, de altfel, că aceste greutăţi sunt din cale-afară de mari. Înţeleg că nu puteţi face imposibilul, dar bucuros nu sunt că, după o aş-

[74] Iordan 1936, p. 224–234.
[75] Paşca 1932, p. 331–411.
[76] Paşca 1931, nr. 5, p. 462–470; nr. 6, p. 540–555.
[77] Giandomenico Serra (1885–1958), lingvist italian, colaborator al Muzeului Limbii Române şi profesor la Universitatea din Cluj între anii 1925–1939, autor al unor lucrări fundamentale în domeniul limbii sarde, al onomasticii, dialectologiei şi romanisticii medievale.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

teptare de aproape 2 $^{1}/_{2}$ ani, trebuie să retrag cam 9/10 din manuscris. Dacă aş fi ştiut din timp, aş fi putut să găsesc loc în alte reviste. Acuma însă toate se află într-o situaţie mai mult sau mai puţin asemănătoare. Pe lângă asta, revistele ieşene pe care le cunoaşteţi sunt ca şi neexistente pentru D-Voastră: după ce suntem siliţi să publicăm, câteodată, lucruri chiar bune sau foarte bune, în „Arhiva" sau „Revista critică", n-avem măcar satisfacţia, la care are dreptul să pretindă oricine, de a i se înregistra studiile la bibliografia unor publicaţii serioase, ca „Dacoromania", „Grai şi suflet" etc. Sunt oarecare speranţe să apară anul acesta un „Buletin al Institutului de Filologie Română" din Iaşi. De aproape un an am fost însărcinat eu cu direcţia acestui Institut, tocmai după ce Ministerul a tăiat aproape complect subvenţia. Totuşi mă voi sili din răsputeri să public în cursul lui 1933 un volum de aproximativ 200 [de] pagini. Mi-ar trebui pentru asta cam 25 000 (pentru 500 [de] exemplare). Nu-i o sumă enormă, dar va fi foarte greu s-o găsesc. Am ajuns vremuri triste de tot. Puţinii bani pe care guvernul înţelege să-i acorde pentru lucruri de acestea sunt întrebuinţaţi în chip scandalos, cel puţin câteodată. Aţi văzut ce-a publicat acum de curând Casa Şcoalelor! Dacă eu aş avea trecerea pe care o aveţi D-Voastră, aş face un scandal monstru. Nu-i ruşinos că această instituţie, care refuză câteva mii de lei pentru cărţi sau reviste serioase, tipăreşte totuşi sute de pagini cu baliverne şi platitudini, debitate deja supt formă de conferinţe sau de articole jurnalistice? Dar toate sunt zădarnice. Trebuie să fi fost ministru, membru al Academiei sau mai ştiu eu ce, pentru ca să te poţi bucura de sprijinul oficialităţii.

Revenind la comunicarea D-Voastre, cu privire la etimologiile mele, v-aş ruga să publicaţi în „Dacoromania" VII discuţia despre *dimon–diavol*[78] şi despre *sfârleză* etc., din cauză <că> în *Introducere* trimet la volumul acesta al anuarului D-Voastră. Dacă aceste două articole vor cuprinde mai mult decât cele 6–8 pagini pe care mi le puneţi de astă dată la dispoziţie, sunt dispus să suport personal cheltuielile tiparului.

Vă rog să nu luaţi în nume de rău unele izbucniri din prezenta scrisoare: n-am avut intenţia să jignesc pe nimeni, cu atât mai puţin să vă supăr cât de cât pe D-Voastră, de care mă leagă puternice motive de recunoştinţă şi prietenie.

Dorindu-vă succes în călătoria pe care o întreprindeţi, vă rog să primiţi salutările mele cordiale.

I. Iordan

P.S. Se înţelege că ce rămâne nepublicat din *Notiţe etimologice*, precum şi recenzia *Glosarului*[79] lui Paşca mi se va restitui.

41.

Iaşi, 1933, mai 21

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc din tot sufletul pentru hotărârea pe care aţi luat-o de a propune alegerea mea ca membru corespondent al Academiei[80]. Este încă o dovadă, între atâtea altele, de interesul pe care mi-l arătaţi de atâta vreme şi care izvorăşte, în primul rând, din părerea D-Voastre, mai mult sau mai puţin favorabilă, despre activitatea mea ştiinţifică. În acelaşi

[78] Iordan 1931–1933, p. 140–148. Autorul citează în articol o scrisoare pe care Puşcariu i-o adresase în 5 octombrie 1930, în care îşi exprima un punct de vedere diferit.

[79] Recenzia va fi publicată mai târziu, cf. Iordan 1935, p. 279–294.

[80] Propunerea lui Puşcariu din 1933 nu a avut sorţi de izbândă decât în anul următor (vezi Mangu 1982, p. 117).

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

timp însă, atitudinea D-Voastre însemnează ceva care în ochii mei valorează mai mult decât orice: din ea se vede obiectivitatea adevăratului om de ştiinţă, care apreciază lucrurile bune nu numai atunci când vin de la discipolii şi prietinii săi, ci şi atunci când este vorba de oameni care aparţin altor şcoli şi profesează convingeri ştiinţifice adesea deosebite.

În ce priveşte datele bio- şi bibliografice pe care mi le cereţi, nu înţeleg bine cam ce vă trebuie, vreau să spun că n-am în mintea mea clar ceea ce vă este D-Voastră necesar pentru alcătuirea raportului. De aceea se poate întâmpla ca informaţiile care urmează să fie ori prea sumare, ori, câteodată, de prisos, ba chiar copilăreşti. În cazul când lipseşte ceva, vă rog să mă înştiinţaţi la timp, pentru a complecta eventualele lacune.

Născut la Tecuci, 30 sept. st.[il] vechi 1888. Cursul primar şi cursul inferior de liceu în oraşul natal; cl. V–VIII la Liceul Internat din Iaşi (absolvent 1908). Licenţiat în Litere, iunie 1911, în Drept, iunie 1912, la Iaşi. Doctoratul în Filologia Română, iulie 1919, Iaşi. Studii de filologie romanică: Bonn (2 semestre 1921–1922), Berlin (semestrul de vară 1923), Paris (ianuarie–iunie 1925); călătorii ştiinţifice în Italia (vacanţele mari 1925 şi 1927) şi în Spania–Portugalia (vacanţa mare 1928). Profesor secundar, 1911–1927, profesor suplinitor de Filologia Romanică, 1926–1927, titular de la 1927 încoace.

Lucrări. Înainte de război câteva recenzii în „Viaţa românească" şi un articol (*Cum ştiu românii româneşte*) în revista ieşeană „Şcoala Normală" (1916). După război: studii, recenzii, comunicări etc. în „Arhiva", „Viaţa românească", „Revista filologică", „Revista critică", „Orpheus", „Năzuinţa", „Buletinul Societăţii de Geografie" etc., apoi în revistele străine „Zeitschrift für romanische Philologie" (ca recenzent oficial pentru filologia română), „Zeitschrift für Ortsnamenforschung", „Revue de linguistique romane". Dintre studiile apărute în publicaţiile aici înşirate ar merita o menţiune specială, pentru întinderea lor sau pentru alte însuşiri, următoarele: *Dialectele italiene de sud şi limba română* (din „Arhiva"), *Lateinisches **kį** und **tį** im Süditalienischen* (din „Z. rom. Phil."[81]), *Un fenomen fonetic românesc dialectal: ă neaccentuat > a* (din „Rev. filologică"), *Die Bezeichnungen für 'Rodeland' in der rumänischen Toponomastik* (din „Z. f. Ortsnamenforschung") etc. La ele trebuie adăugat *Der heutige Stand der romanischen Sprachwissenschaft* din *Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft. Festchrift für W. Streitberg*, Heidelberg, 1924.

Cărţi: *Diftongarea lui **e** şi **o** accentuaţi în poziţiile **ă**, **e***, Iaşi, 1921, *Rumänische Toponomastik*, Bonn–Leipzig, 1924–[192]6, şi *Introducere în studiul limbilor romanice*, Iaşi, 1932.

Cred că aceste date sunt de-ajuns. În orice caz, după cum am spus deja, le pot complecta, dacă-i nevoie, la cererea D-Voastră.

Mulţămindu-vă încă o dată pentru bunăvoinţa D-Voastre, vă rog să primiţi salutările mele cordiale.

I. Iordan

42.

[c.p.]

Craiova, 25 iunie 1933

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Cu câteva ore înainte de a pleca încoace, unde mă aduc nevoile materiale ale vieţii, am primit cele trei extrase pe care aţi avut bunătatea de a mi le trimete. Vă mulţămesc călduros

[81] Iordan 1922, nr. 5, p. 516–560; nr. 6, p. 641–685.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

pentru atenţie şi abia aştept să mă întorc la Iaşi, spre a le putea ceti. Articolul despre Hasdeu[82] îl am deja şi-i cunosc foarte bine conţinutul. Mă interesează cu deosebire studiul nemţesc, care, dacă nu mă înşel, este, de fapt, o conferinţă ţinută de D-Voastră iarna trecută la Berlin[83].

Eu personal n-am făcut anul acesta mare lucru şi nici nu voi face până prin septembrie. De la începutul lui iunie mă ţin numai de examene (anul de îndrumare, ale lui Pascu, ale mele şi cele de licenţă), ceea ce, ştiţi şi Dvoastră singur, nu-i deloc o plăcere. După ce voi termina şi pe cel început astăzi, va trebui să plec undeva pentru odihnă. Multă vreme ne mai ia nouă, mai ales în împrejurările actuale, viaţa aceasta cu exigenţele ei economice inevitabile!

Salutări distinse,
I. Iordan

[pe recto:] Domnului Sextil Puşcariu
Profesor Universitar
Cluj, str. Elisabeta 23

43.

Iaşi, 1934, februarie 21

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Încă de acum câteva săptămâni vroiam să vă trimet prezenta scrisoare, dar am tot amânat, şi din cauza treburilor, dar şi pentru că-i vorba de... cerut anumite lucruri (chiar dacă nu spre folosul mieu personal). Cum nu mai pot amâna fără pagubă pentru... protejaţii miei, m-am decis.

Este vorba întâi de un concetăţean al mieu (din Tecuci!), tânărul licenţiat în Ştiinţi Naturale, Alex. Băleanu. Ar dori să capete un post, *nu* de biurou, la P.A.R.I.D.[84], unde, după spusele lui, conducător este Dl Antipa[85]. M-am gândit că D-Voastră aţi putea interveni, cu succes, pentru satisfacerea cererii, dacă, bineînţeles, relaţiile personale cu Dl Antipa, precum şi alte considerente, v-ar îngădui să faceţi acest lucru. În caz afirmativ, eu vă rog să interveniţi, fără grijă, deoarece protejatul mieu merită cu prisosinţă a fi ajutat. L-am pus la probă, cu diverse prilejuri (a fost pedagog la Şcoala „V. Lupu", iar acum ţine locul unui custode la Biblioteca Universităţii), şi pretutindeni am aflat cele mai bune cuvinte de laudă pentru priceperea, sârguinţa şi cumînţenia lui.

A doua chestie priveşte Institutul de Filologie Română din Iaşi. Ştiţi, poate, că există de mai mulţi ani, deşi nu s-a prea manifestat. De când direcţia mi-a fost încredinţată mie, m-am silit şi mă silesc să-l transform într-un fel de anexă a Catedrei de Filologie Română. Ţinem regulat, la două săptămâni o dată, şedinţe, unde discutăm tot felul de lucruri privitoare la studiile filologice româneşti, ale noastre şi ale altora. Îmbucurător este faptul că un număr însemnat de studenţi şi absolvenţi se interesează de această activitate a noastră. M-am gândit să scot şi un „Buletin" şi cred că în cursul acestui an va ieşi primul volum. Bani n-avem, pentru că de doi ani bugetul nu mai prevede nimic pentru Institut. De pe vre-

[82] Puşcariu 1932, p. 199–206.
[83] Puşcariu 1933a.
[84] Administraţia Generală a Pescăriilor Statului şi Ameliorăţiunii Regiunii Inundabile a Dunării.
[85] Grigore Antipa (1867–1944), renumit naturalist român.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

mea vechii direcţii au rămas vreo 30 000 [de] lei, pe care i-am întrebuinţat la tipărirea *Introducerii* mele, iar acum i-am pus la dispoziţia Institutului. Am alcătuit, cu ajutorul statutelor D-Voastre, un regulament, unde am prevăzut, între altele, contopirea bibliotecilor celor două seminarii de care am putut dispune: seminariile de Filologie Română şi de Filologie Romanică.

Rugămintea mea către D-Voastră (şi către toţi colegii şi prietinii clujeni) este să mă ajutaţi la complectarea lipsurilor acestei biblioteci, care, mai ales în privinţa lucrărilor româneşti, sunt foarte mari. În primul rând v-aş ruga să donaţi (dacă nu se poate, să vindeţi cu un preţ cât mai redus) „Dacoromania" (cu „Biblioteca" ei), eventual şi din lucrările D-Voastre. De asemenea, v-aş fi recunoscător dacă aţi vrea să mă ajutaţi a obţinea ceva asemănător de la Academia Română. (Cui ar trebui să mă adresez şi în ce formă?)

Pe ziua de 1 februarie am fost numit la catedra lui Philippide[86], ceea ce însemnează o mare răspundere şi o muncă foarte grea. Mulţămindu-vă dinainte pentru sprijin, vă rog să primiţi salutările mele afectuoase şi să[-i] salutaţi din partea mea pe toţi prietinii şi cunoscuţii.

I. Iordan

44.

Iaşi, 1934, martie 14

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Vă mulţămesc călduros pentru ajutorul pe care mi-l făgăduiţi relativ la îmbogăţirea bibliotecii Seminarului de Filologie Română, precum şi pentru extrasul din „Archiv F. d. Studium der neueren Sprachen"[87], pe care încă n-am putut să-l cetesc, din cauză că sunt ocupat peste măsură cu cele două rânduri de lecţii (Filologie Română şi Filologie Romanică).

Deoarece Seminarul de Filologie Română nu posedă aproape nici una din[tre] publicaţiile Academiei, am făcut o cerere către această instituţie, pe care o voi prezenta singur (căci plec după-amiază la Bucureşti, unde am mai multe lucruri de aranjat). Vă rog să interveniţi şi D-Voastră pe lângă Dl Bianu pentru aprobarea cererii. Dacă nu-i posibil să ni se dăruiască lucrările în discuţie, cel puţin să mi le vândă cu cea mai mare reducere îngăduită de statutele Academiei.

În privinţa congresului, sunt şi eu de părerea D-Voastre. Ar trebui să-l ţinem la Iaşi, unde-i venea rândul încă din 1929. Nu ştiu dacă am putea face ceva până în primăvară. Pe de o parte, eu sunt foarte ocupat, pe de altă parte şi mai ales, nu văd cum s-ar putea strânge banii necesari pentru găzduirea oaspeţilor. Voi strica o vorbă la Ministrul Instrucţiunii, deşi sunt sigur că mă va refuza. Bine ar fi să participe filologi din toate centrele universitare. La Bucureşti voi sonda terenul şi vă voi comunica impresiile. În orice caz, v-aş fi recunoscător, dacă aţi vrea să-mi daţi sugestii în chestia aceasta.

Cu cele mai afectuoase salutări,
al D-Voastre
I. Iordan

[86] Iordan va prelua Catedra de filologie română a înaintaşului său, dispărut în 1933, pe care o va deţine până în 1946, când se va transfera la Catedra de romanistică de la Universitatea din Bucureşti.

[87] Puşcariu 1933b (cuprinde textul conferinţei ţinute de S. Puşcariu în februarie 1933 la Universitatea din Tübingen).

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

45.

Iaşi, 1934, aprilie 30

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Am primit alaltăieri „Dacoromania”, III–VI şi numerele comandate din „Biblioteca Dacoromaniei”. Banii îi voi expedia cât mai repede (peste 2–3 zile cel mai târziu). Vă mulţămesc din toată inima pentru reducerea aşa de considerabilă pe care ne-aţi făcut-o, mai ales în vremea de astăzi, când şi D-Voastră aveţi de luptat cu atâtea greutăţi. M-am adresat cu cereri asemănătoare şi altor directori de institute. Să vedem ce vor răspunde şi, mai ales, ce vor face. (Dl Densusianu[88], de pildă, căruia i-am scris oarecum oficial, n-a dat niciun răspuns, măcar că cererea mea i-am trimes-o acum o lună. Am repetat astăzi intervenţia, adresându-mă Dlui Tache Papahagi[89], care-i administrator la „Grai şi suflet”.)

Din lista cărţilor pe care aţi alăturat-o scrisorii D-Voastre aş avea de ales câteva. Dar n-avem ce vă trimete în schimb, nici bani ca să le cumpărăm. Mai târziu, când voi vedea cum stăm cu finanţele şi după ce ne vom fi procurat lucrurile absolut indispensabile, sper să comand ceva din listele D-Voastre. Pentru moment aş propune un schimb cu *Gramatica* lui Radu Tempea, pentru care v-aş trimete *Introducerea* mea. Mă tem însă că Biblioteca Muzeului o posedă deja, aşa că nu pot pretinde să renunţaţi la un dublet pentru a crea altul.

Vă rog să nu-mi luaţi în nume de rău, dacă, profitând de prilejul acesta, îmi permit să vă comunic că eu personal nu posed lucrarea lui Binder[90] şi pe a lui Drăganu[91] (nr. 5 şi 7 din „Biblioteca Dacoromaniei”). Sunt dispus să le cumpăr. De aceea vă rog să puneţi pe cineva de la Muzeu să mi le trimeată.

Mulţămindu-vă încă o dată pentru bunăvoinţa arătată Institutului nostru, vă rog să primiţi salutările mele afectuoase.

I. Iordan

46.

Iaşi, 1934, iunie 5

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Deşi n-am primit încă nicio înştiinţare oficială, este evident că informaţiile ziarelor spun, de astă dată, adevărul, mai ales că acum zece zile am aflat, prin Dl Bratu[92], că propunerea D-Voastre a fost primită de secţia literară, iar duminica trecută un prietin mi-a comunicat că, la radio, se anunţase alegerea mea ca membru corespondent al Academiei[93]. De aceea mă grăbesc să vă mulţămesc din suflet şi cu toată recunoştinţa pentru ce-aţi făcut în această chestie. Mulţămirile mele sunt cu atât mai sincere, cu cât pornesc nu numai din

[88] Ovid Densusianu (1873–1938), renumit lingvist, filolog, istoric literar şi folclorist român, profesor de lingvistică romanică la Universitatea din Bucureşti. Înfiinţează, în 1913, Institutul de Filologie şi Folclor, sub egida căruia va edita anuarul „Grai şi suflet” (1923–1934, 1937).

[89] Tache Papahagi (1892–1977), lingvist şi folclorist român, unul dintre discipolii lui O. Densusianu.

[90] Binder 1932.

[91] Drăganu 1933.

[92] Traian Bratu (1875–1940), profesor de germanistică, rector în acea perioadă al Universităţii din Iaşi.

[93] La propunerea lui Sextil Puşcariu, Iorgu Iordan va fi ales în 1934 membru corespondent al Academiei Române, devenind membru titular în 1945.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

bucuria pe care şi cel mai puţin vanitos dintre oameni o simte în astfel de împrejurări, ci şi din conştiinţa că ostenelile D-Voastre ţinteau mai departe decât la satisfacerea eventualei ambiţii a unui confrate: ele urmăreau săvârşirea unui act de dreptate, indiferent de persoana în discuţie. Aţi dovedit încă o dată că sunteţi stăpânit şi în asemenea chestii, mai mult ori mai puţin personale, de aceeaşi obiectivitate care se manifestă în toate operele D-Voastre ştiinţifice. Căci legăturile pur omeneşti dintre noi, oricât de strânse ar fi, n-au acel caracter de veche prietenie care singur hotărăşte, în majoritatea cazurilor, de soarta unei candidaturi la Academie. Şi afară de asta, atitudinea amicală a D-Voastră faţă de mine a luat naştere înainte de a mă cunoaşte ca om, are, aşadar, baze tot ştiinţifice, adică obiective. Ţin să subliniez după cuviinţă toate aceste lucruri, fiindcă ele se întâlnesc, din nefericire, foarte rar în viaţa noastră, a românilor, care ne lăsăm conduşi mai mult de spiritul politic, în sensul cel mai puţin simpatic al cuvântului.

Mulţămindu-vă din nou pentru această nouă probă de prietenie, vă rog să primiţi salutările mele afectuoase.

I. Iordan

47.

Iaşi, 1934, noiembrie 16

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Sper că n-aveţi să-mi luaţi în nume de rău intervenţia de faţă. Ştiţi că pentru catedra de Filologie Romanică, pe care am avut-o eu, s-a publicat concurs. Au trecut toate terminele prevăzute de lege (pentru publicare, înscrierea candidaţilor etc.), aşa că foarte curând, şi anume la 22 cor., urmează să înceapă examenul. Facultatea de Litere din Cluj n[u i]-a desemnat încă (cel puţin n-a comunicat aici) pe cei doi profesori care, potrivit legii, trebuie să participe, ca membru titular unul, ca supleant celălalt (în caz de lipsă a primului), la acest examen. Cred că pân'la sosirea scrisorii mele, lucrurile se vor fi aranjat cum trebuie.

Rugămintea mea faţă de D-Voastră este să interveniţi la colegii care vor fi fost recomandaţi să vie aici pentru a participa în comisiunea de examen cu calitatea lor legală.

Personal n-am niciun interes, mai exact spus, dacă aş ţinea samă de interesele mele, n-ar trebui să mă grăbesc deloc în chestia aceasta: eu suplinesc catedra şi cineva ar putea bănui că-mi convine din punct de vedere material. Mă gândesc însă că o catedră vacantă, indiferent de cine o suplineşte, însemnează o pagubă pentru Facultate. Nici profesorul, trecător, nici studenţii nu se simt legaţi cum trebuie de ea. De aceea mă ostenesc (şi m-am ostenit chiar şi până acum) în sensul în care vă scriu D-Voastră. Asta cu atât mai mult, cu cât legea prevede termine fatale, după trecerea cărora istoria trebuie să se repete: din nou publicaţii (două luni pentru chemare, o altă lună pentru înscriere), din nou alegerea membrilor comisiunii (cu scandal, cum nici nu se poate altfel pe meleagurile noastre) etc. Numai bine, ajungem în preajma bugetului viitor, adică la... suprimarea catedrei. Şi ar fi într-adevăr păcat să mergem într-acolo.

Pentru ce vă rog să[-i] îndemnaţi pe colegii D-Voastre a veni încoace? Bănuiesc că unii din[tre] profesorii ieşeni desemnaţi în comisiunea de examen au de gând să saboteze lucrările. Unul a şi spus că are treabă la Bucureşti tocmai pe la 21–22 cor., când, după lege, trebuie numaidecât să înceapă examenul, iar doi stau obişnuit la Bucureşti, aşa că nu se poate conta pe ei. În chipul acesta numai trei vor fi sigur în totalitate (noi am ales 6 inşi, patru membri şi doi supleanţi, potrivit legii). Cu trei însă nu se poate începe examenul. Este nevoie de cel puţin patru.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

Ştiu că de la Cluj la Iaşi e greu de mers. Mai ştiu că profesorii conştiincioşi, şi colegii D-Voastre filologi intră toţi în această categorie, se lasă greu, când e vorba să-şi părăsească ocupaţiile obişnuite, şi încă pentru vreme ceva mai îndelungată. Eu aş fi fericit dacă, în cazul de faţă, ar trece peste aceste lucruri şi ar veni aici, unde n-ar avea nevoie numaidecât să stea până la sfârşit (în cazul când cine ştie ce interese i-ar sili să plece). Cred că Dl Giuglea, care, ca profesor de Filologia Romanică, intră oarecum de drept în comisiune, va putea face acest sacrificiu. (De la noi sunt: Bărbulescu, Şerban[94], Marinescu[95] şi eu, membri, Papacostea[96] şi Bratu, supleanţi.)

Vă rog să interpretaţi intervenţia mea în sensul celor de mai sus şi să primiţi salutări afectuoase.

I. Iordan

48.

Iaşi, 3 aprilie 1935

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Găsindu-mă, acum două săptămâni, în Bucureşti pentru câteva zile, am avut o întâlnire cu Dl Rosetti, care mi-a comunicat că filologii mai tineri din capitală se gândesc la întemeierea unei societăţi în felul „Societăţii de Lingvistică" din Paris. Scopul principal ar fi acelaşi ca al congreselor noastre din trecut: cunoaşterea mai de aproape a specialiştilor, pentru a se lega mai strâns şi din punct de vedere ştiinţific, şi din punct de vedere omenesc. Pentru atingerea acestui scop ne-am întruni, de cel puţin de două ori pe an, în unul din[tre] centrele universitare (pe rând în fiecare). S-ar înlocui astfel congresele anuale, nesigure, cum s-a dovedit în ultimul timp, prin şedinţe, la date şi locuri fixate de mai înainte, ale membrilor Societăţii. Alt avantaj ar fi că ne-am înţelege, în prealabil, asupra celor ce ar urma să intre în Societate, prin urmare n-am mai fi siliţi să invităm, ca la congres, un număr de oameni care nu prea au de a face cu domeniul nostru de activitate. Alte amănunte se vor stabili la timpul potrivit. „Misiunea" care mi s-a încredinţat şi pe care am luat-o bucuros asupra mea este să mă adresez D-Voastră personal şi colegilor clujeni de toate... gradele şi vârstele, cu rugămintea de a-mi răspunde dacă şi în ce condiţii (eventual deosebite de cele arătate mai sus) aţi fi dispuşi să primiţi ideea şi să colaboraţi la realizarea ei. Ştiu că la Cluj terenul pentru asemenea lucruri este mai bine pregătit decât oriunde aiurea: sunt 15 ani de când lucraţi la Muzeu aşa de uniţi cum n-ar fi crezut nimeni că se poate între filologi care pe deasupra mai sunt şi români. Afară de asta, când ne-am văzut anul trecut la Bucureşti, D-Voastră aţi stăruit mult pentru reluarea congreselor, mai exact pentru reluarea întâlnirilor noastre.

A doua rugăminte este de ordin ştiinţific. Aş dori să am câte un exemplar, eventual şi mai multe, din toate chestionarele alcătuite de D-Voastră atât pentru strângerea de material prin corespondenţi, cât şi pentru ancheta pe teren în vederea Atlasului. Se găseşte când şi când câte un student care se interesează de asemenea lucruri. Dacă s-ar putea, v-aş ruga să-mi trimeteţi chiar un exemplar, poate şi mai multe, [cu] lista întrebărilor cu care umblă

[94] Nicolae Şerban (1886–1954), istoric literar şi comparatist, profesor la Catedra de limba şi literatura franceză de la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi.

[95] I. M. Marinescu (1880–1962), filolog clasicist, profesor de limba latină la Universitatea din Iaşi, traducător din Tacitus, *Germania* (1914), Petronius, *Satyricon* (1923), Juvenal, *Satire* (1928), precum şi din Seneca şi Tucidide, scrieri rămase în manuscris.

[96] Cezar Papacostea (1886–1936), profesor de limba şi literatura elină la Universitatea din Iaşi, traducător din Homer şi Platon.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

anchetatorii (caietele, cu pătrăţele de hârtie pentru fiecare răspuns). Se înţelege că voi contribui la acoperirea cheltuielilor.

În iunie aş vrea să scot volumul II din „Buletin”. Se serbează 100 ani de la întemeierea Academiei Mihăilene şi cred că Institutul de Filologie Română este dator să ia parte la această sărbătoare tocmai în chipul cel mai firesc, publicarea unui nou volum al „Buletinului”. Pentru asta trebuiesc însă bani. O parte am căpătat de la Rectorat, restul sunt silit să-i strâng, nici eu nu ştiu cum. V-aş ruga întâi să mă sfătuiţi cum se poate obţinea un ajutor de la Fundaţiunea Ferdinand I (sau de la vreo alta), şi apoi să interveniţi pe la câţiva colegi să cumpere pentru seminariile Dlor câte un exemplar din volumul deja apărut. Nu-i tocmai recomandabilă această „cerşetorie”, dar aşa am ajuns astăzi: Ministerul Instrucţiunii Publice, care găseşte, la fel cu orice altă autoritate, sute şi mii de milioane pentru tot ce-i trece cuiva prin minte, refuză o subvenţie de 25–30 000 [de] lei unei instituţii care lucrează pentru cunoaşterea limbii româneşti, adică a sufletului acestui popor de care se face atâta caz în zile de paradă.

Cerându-vă iertare pentru toate aceste rugăminţi, vă rog să primiţi salutările mele afectuoase.

I. Iordan

49.

Iaşi, 1935 mai 24

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Îmi închipui că sunteţi la Bucureşti pentru lucrările Academiei. De aceea vă adresez rândurile acestea acolo, nu la Cluj, ca de obicei.

E vorba de consfătuirea în chestia „Societăţii de Lingvistică”, cu privire la care v-am informat la timp şi aţi dat, în principiu, aviz favorabil. Cred că prilejul cel mai bun pentru această consfătuire ni-l oferă prezenţa D-Voastră la Bucureşti. Rosetti, eventual împreună cu alţii, se găseşte deja acolo, iar eu aş veni imediat ce-aş primi înştiinţarea respectivă. Mi-ar conveni să fac drumul la Bucureşti în primele zile ale lui iunie, adică după terminarea cursurilor. Dacă însă D-Voastră, indiferent din ce cauză, nu mai sunteţi atunci la Bucureşti, eu pot veni şi mai degrabă, de pildă la 30 cor., pentru ca a doua zi (vineri), seara (la masă ori imediat după masă), să ne adunăm şi să fixăm eventual normele de constituire şi funcţionare a societăţii. Rămâne, deci, să-mi comunicaţi ce credeţi asupra datei când ne putem vedea la Bucureşti.

În aşteptarea răspunsului, vă rog să primiţi salutările mele distinse.

I. Iordan

50.

[c.p.]

Braşov, 30 iulie 1935

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Mă găsesc la Braşov de câtva timp şi mai stau vreo 5–6 zile. Dorind să vă vizitez la Bran, unde ştiu că vă petreceţi în mod obişnuit vacanţa, vă rog să-mi comunicaţi dacă şi când aş putea face acest lucru. În alte condiţii aş lua drumul Branului şi fără o înştiinţare

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

prealabilă, căci se pare că-i frumos, iar eu nu-l cunosc deloc. Dar în autobuzul închis şi pe o vreme de care nu poţi fi sigur este mai cuminte să procedez aşa.

În aşteptarea răspunsului D-Voastre, vă rog să primiţi salutările mele cordiale.

I. Iordan
la locot. Târnăuceanu
I.A.R.

P.S. În cazul când Dl Prof. Puşcariu nu se află la Bran, rog să mi se răspundă de către altcineva, cerându-mi anticipat toate scuzele pentru supărare.

I. Iordan

[pe recto:] Domniei Sale
Domnului Profesor
Sextil Puşcariu
Bran, jud. Braşov

51.

Iaşi, 1936, ianuarie 25

Mult stimate Domnule Puşcariu,

În ziua de 6 februarie urmează să fiu la Cluj, ca membru în comisiunea examenului pentru Istoria literaturii moderne. Căci Dl Ibrăileanu, titularul, este grav bolnav, iar eu am fost recomandat, odată cu el, supleant. Pe de altă parte, bănuiesc că D-Voastră veţi fi preşedintele, în cazul când faceţi parte din comisiune, căci sunteţi, foarte probabil, cel mai vechi profesor. Aşa se explică de ce mă adresez D-Voastre, cu rugămintea de a-mi da unele lămuriri.

În primul rând, aş dori să ştiu când va începe, de fapt, examenul. Căci legea prevede un termin minim (trei zile) şi unul maxim (zece zile) de la constituirea comisiunii, adică, în cazul de faţă, de la 6 februarie. Ştiu că hotărârea datei nu atârnă numai de D-Voastră, dar îmi închipui că profesorii clujeni pot veni tot aşa de uşor la 15, ca şi la 9 februarie, prin urmare tot D-Voastră, cei de acolo, veţi fixa terminul, întrucât sunteţi în majoritate. Mie personal mi-ar conveni să se înceapă cu prima probă la 9 februarie, ca să nu fiu nevoit să vin încă o dată la Cluj: depărtarea-i prea mare şi călătoria obositoare. În cele trei zile m-aş uita prin lucrările candidaţilor rămase mie necunoscute, aş mai vizita pe prietini etc. Dificultatea cea mai importantă, care acum îmi vine în minte, va fi însă din cauza raportorului: ca să-şi dea părerea despre cei 6 candidaţi, câţi am auzit că s-au înscris până acum, are nevoie de timp îndelungat, şi mă tem că trei zile nu-i vor ajunge.

A doua rugăminte este în legătură cu lucrările candidaţilor. Potrivit legii, ei sunt obligaţi să depuie, la înscriere, un număr suficient de exemplare, pentru ca fiecare membru al comisiunii să le primească, şi încă din timp, şi să le poată cerceta cu atenţie înainte de concurs. Eu n-am primit nimic (poate Dl Ibrăileanu, ca membru titular, ceea ce nu pot şti, fiindcă el se află de $1^1/_2$ ani la Bucureşti, într-un sanatoriu). De aceea v-aş ruga pe D-Voastră, în calitate de preşedinte, să dispuneţi trimeterea de urgenţă a lucrărilor, pentru ca măcar o parte din ele să-mi fie cunoscute în momentul plecării. Căci dorinţa mea este să particip la examen: am şi obligaţie legală, dar, în primul rând, m-aş bucura să[-i] revăd pe clujenii cărora le port stimă şi afecţiune şi în fruntea cărora îmi permit să vă pun pe D-Voastră.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

Mulţumindu-vă dinainte pentru răspunsul pe care-l veţi da la această intervenţie, vă rog să transmiteţi respectuoase sărutări de mâni Doamnei şi să primiţi salutările mele cordiale. Nevastă-mea vă roagă pe amândoi să credeţi că vă poartă cele mai frumoase amintiri din vizita de astă-vară de la Bran.

I. Iordan

52.

Iaşi, 1936, februarie 2

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Când v-am scris acum zece zile în chestia examenului comunicându-vă că voi veni la Cluj, unde mă chema nu numai datoria, ci şi dorinţa de a respira alt aer, n-am pomenit nimic de un amănunt care putea să mă împiedice de la punerea în practică a hotărârii mele. De la 29 decembrie până la 21 ianuarie am stat în pat şi... pe pat: o infecţie la picior m-a silit, până la urmă, să fiu chiar operat şi să aştept cu nerăbdare şi enervare tămăduirea complectă, care întârzie şi va mai întârzia. Umblu cu şoşoni, fiindcă gheată nu pot pune, şi merg foarte puţin pe jos, ca să nu-mi obosesc piciorul şi, deci, să agravez rana. Situaţia aceasta va mai dura cel puţin două săptămâni, judecând după constatarea pe care am făcut-o în ultimul timp: când v-am scris întâia oară, eram sigur că până la 5 februarie voi putea încălţa ghete şi, prin urmare, voi putea umbla ca înainte, mult şi repede. Aşteptările mele s-au dovedit deşarte, deşi acasă stau tot timpul în... papuci. De altfel, tocmai pentru că am umblat mai mult decât permiteau forţele piciorului bolnav, săptămâna trecută s-a întâmplat un mic accident, care a avut drept urmare o uşoară agravare: în momentul de faţă, rana se prezintă ca acum 5–6 zile.

Aşadar, nu voi putea veni la Cluj. Pentru împlinirea complectă a formelor, anexez o comunicare oficială. Nu-i nevoie să vă asigur cât de rău îmi pare de toată această întâmplare. Şi iarăşi înţelegeţi că regretul cel mai mare îl am nu ca profesor şi membru al unei comisiuni, ci ca om şi... filolog, mai ales după răspunsul D-Voastre atât de prietenos şi pentru care vă mulţumesc cu toată căldura.

Dorind ca examenul să se ţie în condiţiile de „obiectivitate şi seriozitate” de care pomeniţi în scrisoarea D-Voastre, vă rog să primiţi salutările mele afectuoase şi să mă scuzaţi, cum se va putea mai bine, pe lângă prietini şi colegii din comisiune. Sărutări respectuoase de mâni Doamnei, iar din partea nevesti-mei cele de cuviinţă D-Voastre amândorura.

I. Iordan

P.S. Lucrările candidaţilor n-au venit!

53.

Iaşi, 1936, mai 18

Mult stimate Domnule Puşcariu,

De-abia zilele trecute am aflat prin Dl I. Petrovici[97] unele lucruri pe care D-Voastră încă de mult l-aţi fost rugat să mi le comunice. Aşa se pare că am făcut până acum. Este vorba de atmosfera pe care, din calcul, au creat-o în jurul mieu anumite ziare[98] şi anumiţi indivizi.

[97] Ion Petrovici (1882–1972), filosof român, profesor la Universitatea din Iaşi, membru al Academiei Române. Între anii 1937–1938 a fost ministru al culturii în guvernul prezidat de Octavian Goga

[98] Printre ziarele care au lansat atacuri se aflau „Universul” şi „Curentul”.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

Campania dusă contra mea[99] a fost aşa de bine organizată, încât a influenţat şi oameni de perfectă bună credinţă. Mai grav este că printre aceştia se găsesc unii care mă cunosc de multă vreme şi care ar fi putut, îmi permit chiar să spun ar fi trebuit, să primească măcar cu îndoială, dacă nu cu revoltă, acuzaţiile acestea. Vă rog să nu credeţi că încerc să mă justific în faţa D-Voastre. Dacă aş fi socotit necesară o „dezminţire", aş fi dat-o la timp şi pe calea publicităţii. Ştiu că multă lume, bine intenţionată cu privire la mine, aştepta, ba chiar cerea o lămurire. Presupun că şi D-Voastră aţi dorit-o, iar împrejurarea că n-am făcut acest lucru va fi trezit în sufletul D-Voastre oarecare bănuieli. Ceea ce am spus mereu, când eram sfătuit să dezmint, repet şi acum. A fi comunist nu mi se pare ceva infamant, pentru că nu văd întru cât *concepţia* politico-socială care poartă acest nume ar fi mai condamnabilă decât altele. Este adevărat că românul se îngrozeşte numai când aude de comunism, şi de aceea simpla calificare de „comunist" ajunge pentru a transforma pe cineva într-un fel de asasin. Cu toate acestea n-am intervenit cu explicaţii prin presă (şi nici altmintrelea).

Pentru oamenii care mă cunosc am crezut că-i de prisos orice lămurire, iar pentru ceilalţi mi s-a părut suficientă „clasarea afacerii". Căci în noiembrie 1934, când s-a hotărât interzicerea mişcării antifasciste, printre cei percheziţionaţi am fost şi eu, în calitate de preşedinte al comitetului Iaşi, dar, după cercetări îndelungate[100], pe care nu le cunosc în amănuntele lor, s-a dat ordonanţă de neurmărire, atât pentru mine, cât şi pentru ceilalţi membri ai secţiei locale. În faţa unui asemenea rezultat, pe care sunt sigur că l-au cunoscut, la timp, adversarii miei de pretutindeni, orice om de bună credinţă ar fi trebuit cel puţin să tacă: ţinând samă de severitatea cu care sunt pedepsiţi la noi oamenii de stânga, clasarea chestiei mele nu poate însemna altceva decât complecta mea nevinovăţie. Ştiţi doar că n-am niciun fel de legături politice ori personale, dimpotrivă, sinceritatea, adesea brutală, cu care-mi exprim indignarea contra oricui săvârşeşte vreun act reprobabil, stăruinţa cu care lupt pentru dreptate şi legalitate mi-au creat numeroşi duşmani. Toţi aceştia s-ar fi bucurat sincer să mă vadă implicat într-un proces şi cu siguranţă că au făcut ce-au putut în sensul acesta. Dacă n-au reuşit, asta dovedeşte cât de întemeiate erau acuzaţiile care mi se aduceau.

Şi totuşi campania a continuat după „clasare" şi va mai continua, de astă dată cu mai puţină... strălucire şi cu întreruperi provocate de acalmia intermitentă a luptelor de la Facultatea noastră. Imediat ce se anunţă alegerea de decan sau alte „cestiuni arzătoare", bunii români reîncep jocul. Din tot felul de motive nu-mi este posibil să spun aici cine se află printre detractorii miei. Precizez numai că cel mai de treabă dintre ei ar putea fi tras oricând la răspundere pentru delicte de drept comun mai mult ori mai puţin grave. Iată prin ce mă deosebesc de ei şi iată pentru ce sunt „comunist". De aceea am suportat şi suport cu seninătate, adesea cu dispreţ, toate atacurile. Şi tot de aceea m-am abţinut de la orice discuţie în presă, care, repet, mi se pare de prisos: pentru cei ce mă cunosc, ca şi pentru ceilalţi, eu rămân exact acelaşi ca mai înainte.

Când voi avea prilejul să vă întâlnesc şi dacă, bineînţeles, D-Voastră veţi avea curiozitatea să aflaţi şi alte lucruri, vi le voi spune bucuros. Poate că astă-vară la Bran aţi fi vrut să mă întrebaţi ceva în chestia aceasta, dar v-aţi jenat, probabil. Acuma, după ce am provocat eu discuţia, jena D-Voastre va trebui să dispară.

Pentru moment, îmi permit să vă comunic ceva foarte serios. Dacă, indiferent de motive şi indiferent din pricina cui, întâmpinaţi dificultăţi ori aveţi neplăceri la Academie în legătu-

[99] Despre acest episod al implicării lui Iordan în mişcarea antifascistă a se vedea Iordan 1977b, p. 265–274; Mangu 1982, p. 345–352; Bozgan 1998, p. 321–322.

[100] În ianuarie 1935, Iordan a fost interogat la Tribunalul Militar din Iaşi; vezi Iordan 1977b, p. 270; Bozgan 1998, p. 322.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

ră cu situaţia mea de membru corespondent, pe care v-o datoresc numai D-Voastre, declar solemn că sunt gata să renunţ oricând la ea. Nu înţeleg să creez, cu sau fără voia mea, necazuri unui om care mi-a arătat totdeauna mare bunăvoinţă şi pentru care am cea mai adâncă stimă şi afecţiune. Academia poate dispune, prin urmare, chiar de pe acum şi fără să mă mai întrebe, de locul pe care modesta mea activitate ştiinţifică a putut, graţie D-Voastre, să-l cucerească la un moment dat.

Cu aceleaşi vechi sentimente de admiraţie şi simpatie rămân al D-Voastre devotat,

I. Iordan

54.

Iaşi, 1937, noiembrie 21

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Îmi îngădui să vă scriu într-o chestie strict personală. Aş dori să vin la o şedinţă a Academiei (până în Crăciun), spre a prezenta atât *Gramatica limbii române*[101], cât şi versiunea engleză a *Introducerii*[102], care a apărut zilele acestea. Aş fi foarte bucuros să vă pot întâlni şi pe D-Voastră cu acel prilej. Evident că nu-mi trece prin minte să vă rog a veni la Academie special pentru acest lucru. Doresc numai să ştiu dacă aveţi de gând să participaţi, înainte de Crăciun, la vreo şedinţă a ei. În caz afirmativ, aş putea veni şi eu tot atunci, întrucât mie îmi este indiferentă data. În ipoteza cealaltă, va trebui să vă comunic în scris ceea ce ar fi fost preferat pentru mine să vă spun din gură. De aceea îmi permit să vă rog pentru un răspuns la întrebarea de mai sus.

Deoarece am pomenit mai sus de traducerea englezească a *Introducerii*, trebuie să vă informez, cu toată jena, că nu dispun de niciun exemplar pe care să-l pot dărui, aşa cum aş fi dorit şi cum s-ar fi şi căzut. Am primit *trei* exemplare în total. Contractul vorbeşte de 6, dar, uitându-mă bine în el, am văzut că prin „the autor" se înţeleg autorul şi traducătorul. (Acesta din urmă a avut aceeaşi surpriză, ca şi mine, deşi-i... englez.) Am scris însă editorului să vă trimeată cartea, fie personal, fie ca director al „Dacoromaniei" (i-am prezentat ambele posibilităţi, pentru că, faţă de economia, ca să nu zic zgârcenia, de care dă dovadă, mi se impunea rezervă).

În aşteptarea răspunsului D-Voastre, vă rog să primiţi salutările mele cordiale.

I. Iordan

55.

Iaşi, 1937, decembrie 2

Mult stimate Domnule Puşcariu,

Mă grăbesc să confirm primirea scrisorii D-Voastre şi să vă mulţumesc pentru amabilitatea de a fi răspuns la întrebarea pe care v-am pus-o în legătură cu participarea D-Voastre la vreuna din şedinţele Academiei înainte de Crăciun. Deoarece nu voi putea să vă întâlnesc, îmi permit să vă comunic pe această cale despre ce este vorba.

Aş vrea să prezint *Gramatica limbii române* la unul din premiile Academiei care urmează să se acorde în sesiunea din mai 1938. Mărturisesc sincer, deşi cu oarecare jenă, că mă

[101] Iordan 1937a.
[102] Iordan 1937b.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

gândesc la acest lucru numai pentru motive de ordin material. Am datorii mari, încă de acum câţiva ani, când mi-am cumpărat casa, şi, cu toate ostenelile pe care mi le dau, nu izbutesc să achit decât prea puţin din ele. De aceea sunt bucuros ori de câte ori mi se oferă prilejul de a câştiga ceva bani, chiar dacă-i vorba de lucrări care mă cam îndepărtează de la preocupările mele strict ştiinţifice. Aşa se explică şi faptul că am acceptat să scriu *Gramatica*, pentru care mi se dau de-abia 15% din preţul brut.

De ce vă întreb pe D-Voastră dacă să prezint această carte la un premiu? În primul rând, pentru că o cunoaşteţi şi vă puteţi, deci, pronunţa asupra ei, indiferent de orice competiţiune la vreun premiu. Afară de asta, veţi face parte, foarte probabil, din comisiunea însărcinată cu cercetarea lucrărilor prezentate la concurs. Recunosc că întrebarea mea este destul de indiscretă, dar cred că legăturile ştiinţifice şi personale dintre noi justifică suficient această atitudine. Doresc să aflu părerea sinceră a D-Voastre, ca să nu mă expun la o respingere a *Gramaticii* de la premiul pentru care am intenţia să concurez.

Peste puţin, cu siguranţă înainte de Crăciun, voi trimete suma cuvenită Muzeului pentru *Atlas*. Ni se vor pune la dispoziţie banii cuveniţi Seminariilor pe anul 1937–[193]8.

Mulţumindu-vă dinainte pentru răspunsul pe care mi-l veţi da, *oricum* ar fi el, vă rog să primiţi salutările mele cordiale.

I. Iordan

56.

[c.p.]

Iaşi, 1937, decembrie 19

Mult stimate Domnule Puşcariu[103],

Sunt cu atât mai bucuros că aţi primit versiunea englezească a *Introducerii*, cu cât, faţă de parcimonia de care a dat editura dovadă în distribuirea exemplarelor pentru recenzii, mă temeam că intervenţia mea ar fi putut rămânea fără efect. Adresa propriu-zisă a lui Spitzer n-o cunosc. Îi puteţi scrie, aşa cum fac şi eu, la Baltimore, John Hopkins University.

Profit de prilej spre a vă informa despre faptul că tot azi am expediat pe adresa Muzeului 10 exemplare dintr-o broşură pe care majoritatea profesorilor Facultăţii de Litere s-au văzut nevoiţi s-o publice. Vă rog să luaţi un exemplar, eventual mai multe, şi pentru rest să dispuneţi a se împărţi colaboratorilor D-Voastre de la Muzeu. Pentru profesorii universitari am trimes 20 exemplare D-lui Drăganu, care este, dacă nu mă înşel, decanul Facultăţii de Litere.

Cu cele mai cordiale salutări,
I. Iordan

[pe recto:] DSale Domnului Prof. S. Puşcariu
Directorul Muzeului Limbii Române
Cluj, str. Elisabeta 23

[103] Corespondenţa dintre cei doi lingvişti nu se încheie la data ultimei cărţi poştale pe care o prezentăm. În arhiva personală a lui I. Iordan, păstrată la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti" din Bucureşti, se află un răspuns al lui Puşcariu din 5 ianuarie 1939 la o circulară a lui Iordan din 28 decembrie 1938 privind reforma ortografiei; vezi Avram 1992, p. 235–242.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Avram 1992 = Mioara Avram. *O scrisoare inedită a lui Sextil Puşcariu*, în LR, XLI, 1992, nr. 4, p. 235–242.
Bianu 1976 = *Scrisori către Ioan Bianu*. Ediţie de Marieta Croicu şi Petre Croicu, vol. III, Bucureşti, Editura Minerva, 1976.
Binder 1932 = Ştefan Binder, *Kind, Knabe, Mädchen im Dakorumänischen. Ein Beitrag zur Onomasiologie*, Teil 1. *Die nördlichen Dialekte*, Abschnitt I. *Kind*, Cluj–Bucureşti, Tipografia Presa, 1932.
Bozgan 1998 = Ovidiu Bozgan, *Traiectorii universitare: de la stânga interbelică la comunism*, în *Miturile comunismului românesc*. Coord. Lucian Boia, Bucureşti, Editura Nemira, 1998, p. 320–332.
BPh = „Buletinul Institutului de Filologie Română „A. Philippide", Iaşi, I–XII, 1934–1945.
CL = „Cercetări de lingvistică", Cluj, I–XXXVII, 1956–1993.
Diculescu 1924–1926 = Const. C. Diculescu, *Elementele vechi greceşti din limba română*, în DR, IV, 1924–1926, partea I, p. 394–516.
DR = „Dacoromania". Buletinul Muzeului Limbii Române, Cluj, I–XI, 1921–1948.
Drăganu 1933 = Nicolae Drăganu, *Numele proprii cu sufixul* ***-şa***, Cluj, Cartea Românească, 1933.
Iordan 1921a = Iorgu Iordan, [recenzie la] Sextil Puşcariu, *Locul limbii române între limbile romanice*, în „Arhiva", XXVIII, 1921, nr. 1, p. 126–129.
Iordan 1921b = Iorgu Iordan, [recenzie la] Sextil Puşcariu, *Der* ***lu*** *– Genetiv im Rumänischen*, în „Arhiva", XXVIII, 1921, nr. 1, p. 129–131.
Iordan 1922 = Iorgu Iordan, *Lateinisches* ***cį*** *und* ***tį*** *im Süditalienischen*, în „Zeitschrift für romanische Philologie", XLII, 1922, nr. 5, p. 516–560, nr. 6, p. 641–685.
Iordan 1923a = Iorgu Iordan, [recenzie la] Leo Spitzer, *Italienische Umgangssprache*, în „Arhiva", XXX, 1923, nr. 3–4, p. 399–415.
Iordan 1923b = Iorgu Iordan, *Cronica filologică. Etimologia populară*, în „Viaţa românească", XV, 1923, nr. 7, p. 119–123.
Iordan 1924a = Iorgu Iordan, *Teoriile lingvistice ale lui Karl Vossler*, în „Arhiva", XXXI, 1924, nr. 1, p. 27–35, nr. 2, p. 101–109.
Iordan 1924b = Iorgu Iordan, *Der heutige Stand der romanischen Sprachwissenschaft*, în *Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft. Festschrift für Wilhelm Streitberg*, Heidelberg, C. Winter, 1924, p. 585–621.
Iordan 1926 = Iorgu Iordan, *Lingvistică, filologie, istorie literară*, în „Orpheus", II, 1926, nr. 4, p. 193–212; şi în extras, Bucureşti, Tip. Ion C. Văcărescu, 1926, 20 p.
Iordan 1927 = Iorgu Iordan, *Un fenomen fonetic dialectal:* ***ă*** *neaccentuat >* ***a***, în „Revista filologică", I, 1927, nr. 1–2, p. 117–154.
Iordan 1928 = Iorgu Iordan, [*Notiţe etimologice:*] *ciofli(n)gar, înconderat = încondurat, de-a şteamătu, a se râde*, în „Revista filologică", II, 1928, nr. 3, p. 272–279.
Iordan 1930a = Iorgu Iordan, [recenzie la] A. Philippide, *Originea românilor*, vol. II, în „Zeitschrift für romanische Philologie", L, 1930, p. 369–377.
Iordan 1930b = Iorgu Iordan, [recenzie la] Th. Capidan, *Meglenoromânii*, vol. II, în „Zeitschrift für romanische Philologie", L, 1930, p. 377–378.
Iordan 1930c = Iorgu Iordan, [recenzie la] Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, vol. II, în „Zeitschrift für romanische Philologie", L, 1930, p. 612–621.
Iordan 1930d = Iorgu Iordan, [recenzie la] Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, vol. III, în „Zeitschrift für romanische Philologie", L, 1930, p. 751–752.
Iordan 1931–1933 = Iorgu Iordan, *Demon*, în DR, VII, 1931–1933, p. 140–148.
Iordan 1932 = Iorgu Iordan, *Introducere în studiul limbilor romanice. Evoluţia şi starea actuală a lingvisticii romanice*, Iaşi, Editura Institutului de Filologie Română, 1932, VIII + 480 p.
Iordan 1935 = Iorgu Iordan, [recenzie la] Şt. Paşca, *Glosar dialectal*, în BPh, II, 1935, p. 279–294.
Iordan 1936 = Iorgu Iordan, [recenzie la] Sever Pop, Şt. Paşca, *Din terminologia calului*, în „Zeitschrift für romanische Philologie", LVI, 1936, p. 224–234.

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

Iordan 1937a = Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1937, VIII + 255 p.; ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Remus Cioflec, 1946.
Iordan 1937b = Iorgu Iordan, *An Introduction to Romance Linguistics. Its Schools and Scholars*. Revised, translated and in parts recast by John Orr, London, Methuen & co., ltd, 1937. Ediţia a doua, revăzută, cu un supliment (*Thirty years on*, by R. Posner), Oxford, Basil Blackwell, 1970.
Iordan 1938 = Iorgu Iordan, [recenzie la] Sextil Puşcariu, *Études de linguistique roumaine*, în BPh, V, 1938, p. 299–302.
Iordan 1966 = Iorgu Iordan, *Sextil Puşcariu*, în CL, XI, 1966, nr. 2, p. 151–159.
Iordan 1977a = Iorgu Iordan, *Cum l-am cunoscut pe Sextil Puşcariu*, în LR, XXVI, 1977, nr. 5, p. 575–578.
Iordan 1977b = Iorgu Iordan, *Memorii*, vol. II, Bucureşti, Editura Eminescu, 1977.
LR = „Limba română”, Bucureşti, I, 1952 şi urm.
Mangu 1982 = Valeriu Mangu, *De vorbă cu Iorgu Iordan*, Bucureşti, Editura Minerva, 1982.
Pascu 1922 = Giorge Pascu, [recenzie la] Sextil Puşcariu, *Sufixele* ***-tor (-sor)*** *şi* ***-oare***, în „Arhiva”, XXIX, 1922, nr. 2, p. 287–292.
Paşca 1931 = Ştefan Paşca, *Studii de onomastică. Circulaţia numelui de botez în Ţara Oltului*, în „Ţara Bârsei”, III, 1931, nr. 5, p. 462–470, nr. 6, p. 540–555.
Paşca 1932 = Ştefan Paşca, *Le denominazioni personali sardo-logudoresi dei sec. XI–XIII*, în „Ephemeris Dacoromana”, Annuario della Scuola Romena di Roma, V, 1932, p. 331–411.
Puşcariu 1907 = Sextil Puşcariu, *Adevărurile d-lui Philippide*, în „Convorbiri literare”, XLI, 1907, nr. 2, p. 205–208.
Puşcariu 1920–1921 = Sextil Puşcariu, [recenzie la] Iorgu Iordan, *Diftongarea lui* ***e*** *şi* ***o*** *în poziţiile* ***ă***, ***e***, în DR, I, 1920–1921, p. 377–396.
Puşcariu 1921 = Sextil Puşcariu, *Der* ***lu*** *– Genetiv im Rumänischen*, în „Zeitschrift für romanische Philologie”, XLI, 1921, p. 76–82.
Puşcariu 1924–1926 = Sextil Puşcariu, *Pe marginea cărţilor*, în DR, IV, 1924–1926, partea a II-a, p. 1303–1409.
Puşcariu 1931 = Sextil Puşcariu, *Despre neologisme*, în volumul *Închinare lui Nicolae Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani*, Cluj, Institutul de Istorie Universală, 1931, p. 345–359; şi în extras, Cluj, Cartea Românească, 1931, 15 p.
Puşcariu 1932 = Sextil Puşcariu, *B. P. Hasdeu ca lingvist*, în AAR, Mem. Secţ. Lit., seria III, tomul VI, 1932, mem. 6, p. 199–206.
Puşcariu 1933a = Sextil Puşcariu, *Deutsche Kultureinflüsse auf das rumänische Volk*, Jena–Leipzig, Gronau, 1933; publicată iniţial în serial în „Bukarester Tageblatt”, februarie–martie 1933.
Puşcariu 1933b = Sextil Puşcariu, *Rumänisch und Romanisch*, în „Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen”, 164 Band, Heft 1/2, 1933, p. 209–233.
Puşcariu 1974 = Sextil Puşcariu, *Cercetări şi studii*. Ediţie îngrijită de Ilie Dan, prefaţă de G. Istrate, Bucureşti, Editura Minerva, 1974.
Puşcariu 1978 = Sextil Puşcariu, *Memorii*. Ediţie de Magdalena Vulpe. Prefaţă de Ion Bulei. Note de Ion Bulei şi Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Minerva, 1978.

SEXTIL PUŞCARIU AND IORGU IORDAN: ELECTIVE AFFINITIES
(*Abstract*)

The paper focuses on the scientific and human relations settled between the two linguists through a rich correspondence, held between 1921–1937, specifically within a total of 56 unpublished letters addressed by Iorgu Iordan to Sextil Puşcariu. The epistolary dialogue to which we refer was triggered by a broad review that the Professor from Cluj had written, in the journal “Dacoromania”, about the doctoral thesis of Iordan. The latter was impressed by this analysis of his work. The themes around which their correspondence revolves are specific to such scholars, who were absorbed by various

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)

university and academic concerns: the exchange of publications, the promise of future reviews, the work for *The Dictionary of Romanian language*, the scientific competitions at the department, the organization of conferences, the difficult process of editing books, the trips abroad, the meetings with great linguists of the time, including Meyer-Lübke, Leo Spitzer, Carlo Battisti, Antoine Meillet or Karl Jaberg, the connections with various Romanian linguists, among whom there were several members of the Museum of Romanian language. Iorgu Iordan evokes, in his letters and his reviews, some important moral and professional qualities of Sextil Puşcariu, such as his impartiality, his scientific objectivity and his generosity towards peers.

Cuvinte-cheie: *Sextil Puşcariu*, *corespondenţă*, *Iorgu Iordan*, *„Dacoromania”*, *„Arhiva”*, *Dicţionarul limbii române*.
Keywords: *Sextil Puşcariu*, *epistolary correspondence*, *Iorgu Iordan*, *“Dacoromania”*, *“Archive”*, *The Dictionary of Romanian language*.

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21
eug.pavel@yahoo.com

BDD-A22913 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:22 UTC)